

ULUSLARARASI HABER KANALLARINDA TERÖR HABERLERİNİN SUNUMU:

CNN, ALJAZEERA English ve FRANCE 24 English Üzerine Bir İnceleme

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Mahamat ABDELRAHİM SALEH

Eskişehir 2018

ULUSLARARASI HABER KANALLARINDA TERÖR HABERLERİNİN SUNUMU:

CNN, ALJAZEERA English ve FRANCE 24 English Üzerine Bir İnceleme

Mahamat ABDELRAHİM SALEH

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. İzlem VURAL

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ekim, 2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Mahamat ABDELRAHİM SALEH'in "Uluslararası Haber Kanallarında Terör Haberlerinin Sunumu: CNN, ALJAZEERA English ve FRANCE 24 English Üzerine Bir İnceleme" başlıklı tezi 02 Ekim 2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Basın ve Yayın Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.İzlem VURAL

Üye : Doç.Dr.Gülbin ÖZDAMAR AKARÇAY

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Alaaddin Faruk PAKSOY

Prof.Dr.Metin ÇOŞKUN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Vekili

ÖZET

ULUSLARARASI HABER KANALLARINDA TERÖR HABERLERİNİN SUNUMU:

CNN, ALJAZEERA English ve FRANCE 24 English Üzerine Bir İnceleme

Mahamat ABDELRAHİM SALEH

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekim, 2018

Danışman: Doç. Dr. İzlem VURAL

Günümüzde, terörist faaliyetlerin en önemli amacı, kendi isteklerini yaymak, kamuoyunun dikkatini çekmek ve seslerini topluma duyurmaktır. İletişim araçları sayesinde terörizm, sıfır maliyetle hedeflerine ulaşmaktadır. Kuşkusuz, medyanın herhangi bir terör eylemini sadece kamuoyunu bilgilendirme amacıyla haber yayını yaparken, aynı zamanda teröristlerin amacına da hizmet etmektedir. İşte bu özel nokta, medya-terör ilişkilerinin özünü oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, uluslararası haber kanallarının terör haberleri sunumunda ideolojik kavramların yeniden üretiminde nasıl bir rol oynadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, CNN, Al-Jazeera English ve Fransa 24 English kanalları; 7 Ocak 2015 Paris Charlie Hebdo terör saldırısı, 13 Kasım 2015 Paris Stadyumu, Bataclan konser salonu ve şehrin birçok yerinde yapılan terör saldırıları, 22 Mart 2016 Brüksel havaalanı ve metro istasyonu saldırıları, 28 Haziran 2016 İstanbul Atatürk Havaalanı saldırısı ve 14 Temmuz 2016 Nice terör saldırısı, tüm bu olaylarla ilgili yayınlanan haberler incelenmiştir. Söz konusu haberler, Teun van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesinden yararlanılarak analiz edilmiştir. Çalışma bulguları, farklı ideolojik konumlarına rağmen televizyon kanallarının söylemlerde genel olarak benzeştiklerini ortaya koymaktadır.

ABSTRACT

PRESENTATION OF TERROR NEWS IN INTERNATIONAL NEWS CHANNELS:

A study on CNN, ALJAZEERA English and FRANCE 24 English

Mahamat ABDELRAHİM SALEH

Department of Journalism

Anadolu University, Graduate School of Social Science, October, 2018

Supervisor: Assoc. Prof. İzlem VURAL

Nowadays, the most important goal of terrorist activities is to spread their thoughts and attract public attention. Thanks to the media terrorism attains its goals without paying even single piaster. What is interesting, however, is that the media should not only inform the public of any acts of terrorism, but also serve the purpose of the terrorists. This is the essence of the media-terror relationship.

In this study, it was tried to determine the role of international news channels in the reproduction of ideological concepts in the presentation of terror news. In this context, CNN, Al-Jazeera English and France 24 English channels; January 7, 2015 terror attack on Charlie Hebdo office in Paris, November 13, 2015 attacks on Paris stadium, Bataclan concert hall and many other places in the city, 22 March 2016 terror attacks on Brussels's airport and the subway station, June 28, 2016 terror attack in Istanbul's Atatürk Airport and the terrorist attack on July 14, 2016 in Nice, the published news about all these events was examined. In question news was analyzed by Teun van Dijk's critical discourse analysis. The findings of the study show that despite their different ideological position, television channels are generally similar in discourses.

Teşekkür Sayfası

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, tam bir yıl boyunca bana zamanını ayırıp bilgi ve tecrübeleriyle beni aydınlatan, paylaştığı her bilginin hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım saygıdeğer danışman hocam, **Doç. Dr. İzlem Vural'a**, çalışmanın dilsel açısından düzeltmede yardımlarını esirgemeyen arkadaşım **Mahamat Hasan Nejim'e** ve hayatımın her evresinde yanımda olup destek veren sevgili anneme ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mahamat ABDELRAHİM SALEH

2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Akademik ahlak ve etik kuralları çerçevesinde, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na bağlı kalarak hazırladığımı, bu kurallar uyarak verileri elde ettiğimi, yararlanılan kaynakları atıfta bulunduğumu, atıflarımı kaynaklarda gösterdiğimi ve sonuçları belirtilen kurallardan ayrılmadan sunduğumu ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR DİZİNİ

GİRİŞ

(İmza)

Mahamat ABDELRAHİM SALEH

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Kitle İletişimi	3
1.1. Kitle İletişim ve Tarihçesi	3
1.2. Kitle İletişim Araçları ve İşlevleri	3
1.2.1. Kitle İletişim Araçları	3
1.2.2. Kitle İletişim Araçlarının İşlevleri	15
1.3. Televizyon Haber Yayıncılığı ve Tarihçesi	18

İKİNCİ BÖLÜM

2. MEDYA VE TERÖRİZM	24
2.1. Terörizmin Tanımı ve Tarihi	24
A. Terörizmin Tanımı	24
B. Terörizmin Tarihçesi	30
2.1.1. 11 Eylül Terör Eylemleri	39
2.1.2. Terör ve Medya İlişkileri	41
2.2. Terör Haberciliği	46
2.2.1. Terör Haberlerinde Mükâllimler	51
2.3. İslamofobi Kavramı	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Kitle İletişimi.....	5
1.1 Kitle İletişim ve Tarihçesi.....	5
1.2. Kitle İletişim Araçları ve İşlevleri.....	8
1.2.1. Kitle İletişim Araçları.....	8
1.2.2. Kitle İletişim Araçların İşlevleri.....	15
1.3. Televizyon Haber Yayıncılığı ve Tarihçesi.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

2. MEDYA VE TERÖRİZM.....	24
2.1. Terörizmin Tanımı ve Tarihi.....	24
A. Terörizmin Tanımı.....	24
B. Terörizmin Tarihçesi.....	30
2.1.1. 11 Eylül Terör Eylemleri.....	39
2.1.2. Terör ve Medya İlişkileri.....	41
2.2. Terör Haberciliği.....	46
2.2.1. Terör Haberlerinde Müslümanlar.....	51
2.3. İslamofobi Kavramı.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TERÖR HABERLERİN SUNUMU	60
3.1. Kavramsal Çerçeve: Eleştirel Söylem Analizi ve Medyanın İdeolojik Boyutu	60
3.2. Uygulama.....	66
3.2.1. Sınırlılıklar.....	66
3.2.2. Yöntem.....	71
3.2.3. Haber Metinlerinin Çözümlemesi.....	72
3.2.3.1. 07 Ocak 2015, Charlie Hebdo ve Kosher Terör Saldırıları.....	72
3.2.3.1.1. CNN Haberlerin Çözümlemesi (Charlie Hebdo ve Kosher Terör Saldırıları...)	72
3.2.3.1.2. Al-Jazeera English Haberlerin Çözümlemesi (Charlie Hebdo ve Kosher Terör Saldırıları).....	75
3.2.3.1.3. France 24 English Haberlerin Çözümlemesi (Charlie Hebdo ve Kosher Terör Saldırıları).....	78
3.2.3.2. 13 Kasım 2015 Paris Terör Saldırıları.....	80
3.2.3.2.1. CNN Haberlerin Çözümlemesi (13 Kasım 2015 Paris Terör Saldırıları).....	80
3.2.3.2.2. Al-Jazeera English Haberlerin Çözümlemesi (13 Kasım 2015 Paris Terör Saldırıları).....	83
3.2.3.2.3. France 24 English Haberlerin Çözümlemesi (13 Kasım 2015 Paris Terör Saldırıları).....	85
3.2.3.3. 22 Mart 2016 Brüksel Havaalanı ve Metro İstasyonu Terör Saldırıları.....	88
3.2.3.3.1. CNN Haberlerin Çözümlemesi (22 Mart 2016 Brüksel Havaalanı ve Metro İstasyonu terör saldırıları).....	88
3.2.3.3.2. Al-Jazeera English Haberlerin Çözümlemesi (22 Mart 2016 Brüksel Havaalanı ve Metro İstasyonu terör saldırıları).....	90
3.2.3.3.3. France 24 English Haberlerin Çözümlemesi (22 Mart 2016 Brüksel Havaalanı ve Metro İstasyonu terör saldırıları).....	93

3.2.3.4. 28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havalimanı Terör Saldırısı	95
3.2.3.4.1. CNN Haberlerin Çözümlemesi (28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havalimanı Terör Saldırısı).....	95
3.2.3.4.2. Al-Jazeera English haberlerin çözümlemesi (28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havalimanı Terör Saldırısı).....	97
3.2.3.4.3. France 24 English haberlerin çözümlemesi (28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havalimanı Terör Saldırısı).....	99
3.2.3.5. 14 Temmuz 2016 Nice Terör Saldırısı.....	102
3.2.3.5.1. CNN Haberlerin Çözümlemesi (14 Temmuz 2016 Nice Terör Saldırısı).....	102
3.2.3.5.2. Al-Jazeera English haberlerin çözümlemesi (14 Temmuz 2016 Nice Terör Saldırısı).....	104
3.2.3.5.3. France 24 English Haberlerin Çözümlemesi (14 Temmuz 2016 Nice Terör Saldırısı).....	107
SONUÇ	111
KAYNAKÇA	117
ÖZGEÇMİŞ	123

Tablolar Dizini

	Sayfa
Tablo 1. Kitle İletişim Araçların Tarihsel Süreci	8
Tablo 2. Küresel boyutta 24 saat haber yayını yapan televizyon kanallar.....	23
Tablo 3. Terör saldırılarına kanalların ayırdığı süre ve haber sayısı.....	68
Tablo 4. CNN'in Charlie Hebdo terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	74
Tablo 5. Al-Jazeera English'in Charlie Hebdo terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	77 - 78
Tablo 6. France 24 English'in Charlie Hebdo terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	80
Tablo 7. CNN'in Paris stadyum ve konser salonunda yaşanan saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	82 - 83
Tablo 8. Al-Jazeera English'in Paris stadyum ve konser salonunda yaşanan saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler	85
Tablo 9. France 24 English'in Paris stadyum ve konser salonunda yaşanan saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	87 - 88
Tablo 10. CNN'in 22 Mart 2016'da Brüksel havaalanı ve metro istasyonu terör saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	90
Tablo 11. Al-Jazeera English'in 22 Mart 2016'da Brüksel havaalanı ve metro istasyonu terör saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	92
Tablo 12. France 24 English'in 22 Mart 2016'da Brüksel havaalanı ve metro istasyonu terör saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	95
Tablo 13. CNN'in 28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havaalanı terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	97
Tablo 14. Al-Jazeera English'in 28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havaalanı terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	99
Tablo 15. France 24 English'in 28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havaalanı yaşanan terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	101
Tablo 16. CNN'in 14 Temmuz 2016 Nice terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	104
Tablo 17. Al-Jazeera English'in 14 Temmuz 2016 Nice terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	107

Tablo 18. France 24 English'in 14 Temmuz 2016 Nice terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler.....	109 - 110
---	-----------

Giriş

Kitle iletişim araçları, günümüzde bireylerin gündelik ve sosyal yaşamlarında önemli bir rol oynamaktadır. Yaygın kullanımı ile medya olarak adlandırılan bu araçlar bilgi aktarır, kamuoyu oluşturur, yönetenlerle toplum arasında köprü görevi görecekle denetim işlevini yerine getirir ve toplumun kültürel gelişimine öncülük eder. Benzer şekilde bu araçlar siyasi, ekonomik, kültürel gelişmelere ilişkin haber gündemini oluştururlar. Bu bağlamda medya sadece 'gerçek' bir şeyin sanal bir aynası değil, kendisi de toplumsal gerçeklerin bir parçasıdır. Tüm bu işlevleriyle birlikte kuşkusuz en önemli işlevi de haber verme işlevidir.

Bugün, yayıncılık teknolojisinin ulaşmış olduğu düzey itibariyle bilgiye ve habere ulaşma çok kısa zamanda mümkün olabilmektedir. 24 saat canlı haber yayını yapan televizyon kanalları, gazetelerin internet/dijital baskıları, internet haber portalları sözü edilen haber ve bilgiye ulaşmada en yaygın kullanılan araçlardır. Söz edilen teknoloji ile bilgi ve haberin kısa zamanda büyük kitlelere ulaşması, kolaylıkla paylaşılabilmesi, istendik zamanda aynı içeriğe ulaşılabilmesine de imkan tanımaktadır.

“Kötü haber iyi haberdır” bakış açısıyla savaş, çatışma, uyuşmazlıklar, terör eylemleri gibi sıra dışı olaylar kuşkusuz medya için en üst düzeyde haber değeri taşımaktadır. Bu bağlamda özellikle bu tür sıra dışı ve toplumların güvenliğini tehdit eden bu olayların haberleştirilmesinde medyanın çok daha dikkatli, bilinçli, tedbirli ve duyarlı habercilik yapması beklenmektedir. Eş deyişle, toplumu tehdit eden bu tür olaylar kamuoyuna aktarılırken sözü edilen tehdit unsurlarının propagandasının yapılması gibi yanlış habercilik uygulamasının önüne geçilmelidir. Martin’e göre, “günümüzün devrimcileri, medyayı, davalarının hedeflerine ulaşmak için paha biçilmez bir aracı olarak görmektedir. Aslında, silahlı propaganda teorileri kısmen teknolojiyi kullanmaktadır. Ayrıca kitle iletişim araçları şiddet yanlısı aşırılıkçılar tarafından katılımcı kazanma aracı olarak da kullanılmaktadır ve bu bakımdan devrimci hareketler için güçlerini artıran bir araç haline gelmiştir”.¹

Bu tür olaylarda; özellikle terör eylemleri gibi toplumsal düzeni ve bireylerin güvenliğini tehdit eden olaylarda medyadan beklenen toplumun dikkatini çekerek tedbir almaların sağlayacak biçimde, toplumsal sağ duyunun oluşturulmasına yönelik habercilik yapmaları gerektiği düşünülmektedir.

¹ G. Martin. (2017). Terörizm: kavramlar ve kuramlar. (Çev. İ. Çapcıoğlu ve B. Metin), Ankara: Adres Yayınları, s. 98.

Medyanın topluma olan faydası, diğer faktörlere, özellikle olgunun kendisi hakkındaki sorularına, kökenleri ve sonuçlarına bağlıdır. Acil durumların ve haber akışlarının ötesinde, terörün kapsamı uluslararası politikayı, iç siyasi iktidar ilişkilerini, din ve uluslararası suçu etkileyen çok karmaşık konular üzerine özel soruşturma ve analitik kapasiteler gerektirir.

Günümüzde İslamofobi kavramı denildiğinde hem İslam dinini tanımamak ve öğrenmemekten kaynaklanan bir korku, hem de bu korkuya dayanarak Müslümanlara karşı güdülen düşmanlık ve ayrımcılık yapılmasının meşru görülmesi anlaşılmaktadır. İslamofobi kavramının Müslüman toplumlarda Batı Avrupa'daki anlamından farklı olarak algılandığını söylemek mümkündür. Eş deyişle, aynı kelime kullanılıyor ancak birbirinden uzak iki anlam yüklenebilir. Samim Akgönül, “Batı Avrupa’da İslamofobi kavramı popülist sağın ırkçı duruşuna ve nefret söylemine karşı geliştirilen entelektüel bir duruşken, Müslüman toplumlarda kutsallıklara dokunulmaması için kullanılan bir kavram haline gelmiştir”.²

Tarihin en sıra dışı terör eylemlerinden biri 11 Eylül 2001’de New York’taki İkiz Kulelere gerçekleştirilen terör eylemidir ve o tarihten sonra terör eylemleri tanımlanırken “İslami terör”, “cihatçı teröristler”, “Müslüman teröristler” gibi betimlemelerin yaygın kullanımının başladığı görülmektedir. Aydın’a göre, “İslami terör” ifadesi Pentagon tarafından üretilmiştir. ABD küresel egemenlik için, dünya kamuoyunu etkilemek için stratejik açılımlarla, uygulamalar yapar. Bunların başında da üretilen kavramların medya, üniversite ve strateji kuruluşlarıyla dünya gündemine sokulması gelir. Kavramlarla birlikte hazırlanan tezler, dünyanın tartışma konusu edilir”.³

Problem

Televizyonun doğası gereği görüntü ve sesi eş zamanlı iletebilme üstünlüğü ile vermiş olduğu haberlerin inanırılık ve güvenilirlik düzeyi de oldukça yüksektir. Özellikle olay yerinden gerçekleştirilen canlı yayınlar aracılığı ile izleyici üzerindeki sözü edilen bu etkiler en üst düzeye ulaşmaktadır: Olay yerinden görüntüler, canlı yayın ve röportajlarla desteklenen haberin inandırıcılığı ve güvenilirliği şüphesiz habere olan ilgiyi de arttırmaktadır. Bu çalışmanın temel problemini en üst düzeyde haber değerini taşıyan, toplumsal huzuru ve bireyin yaşamını tehdit eden terör eylemlerinin sunumunda dini kavramsallaştırmaların kullanılması oluşturmaktadır. Öyle ki, çalışmada incelenen terör eylemlerinin tümünde eylemi gerçekleştiren kişi ya da kişiler

² <http://t24.com.tr/haber/samim-akgonul-islamofobi-ile-mucadele-edilmeli-mi,240213/> Samim Akgönül (22 Eylül 2013 23:16)

³ N. Aydın. (2009). Küresel terör ve terörizm. İstanbul: Kum Saati Yayınları, s. 141.

Müslüman dini kimlikleri ile ön planda tutularak haberleştirilmektedirler. Öte yandan, eylemi gerçekleştiren kişi ya da kişiler Müslüman değillerse, herhangi bir şekilde mensup oldukları dini kimliğe vurgu yapılmaksızın haberleştirilmektedir. Bu bağlamda İslamofobi algısının terör eylemlerini gerçekleştirenlerin dini kimlikleri üzerinden yeniden üretilmesi dikkati çekmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmanın sorunu; uluslararası televizyon kanallarının terör haberlerinin sunumunda ideoloji üretimine neden olmaları ile bu algıyı pekiştirmeleri oluşturmaktadır. İncelenen televizyon kanalları terör olayların bağımsız olarak enformasyon sağlama misyonu yerine getirememektedir. Bu kanalların terör haberlerinde teröristlerin tehlikesini anlatmak yerine Müslüman kimliğini Batı Dünyası için tehlikeli bir tehdit olarak gösterme amacına yönelik olduğu düşünülmektedir. Teröristlere karşı mücadele savaşında bazı İslami gruplar tarafından yapılan şiddetin, İslam'a bağlılık nedeniyle ortaya çıktığı algısını yerine getiren baskıcı eklemeler sağlamasına olanak tanımışlar ve “İslami terör” algısı inşasında rol oynadığı düşünülmektedir.

Amaç

Çalışmanın ana amaçları:

1. Söz konusu uluslararası televizyon haber kanallarının terör haberleri sunumunda, ortaya çıkan farklılıkları ve benzerlikleri saptayabilmek.
2. Söz edilen televizyon kanallarının terör haberlerinde ideoloji üretimindeki rollerini tanımlamak.
3. Terör haberlerinin sunumunda söylem analizi çerçevesinde bu kanalların kapsadığı mesajların içeriğini tanımlamak.
4. Terör haberlerinin sunumunda ideolojik kavramların yeniden üretilmesi ve yayılmasında kanalların amaçlarını açıklamak.

Önem

Çalışmanın önemi aşağıdaki hususlardan kaynaklanmaktadır:

1. Bu çalışma, terör haberlerinin 24 saat yayın yapan uluslararası haber kanallarında nasıl sunulduğu ve nasıl bir ideoloji üretimi yapıldığını açıklaması açısından önemlidir.

2. Çalışma, din, ırk, ideoloji ve etnik farklılıklarına dayanarak televizyon haberlerinde benzer olayların farklı biçimlerde sunulabileceklerini vurgulaması açısından önemlidir.

Varsayımlar

- 1.Uluslararası televizyon kanallarının terör haberleri sunumunda kullanılan ideolojik kavramlar, Batı toplumlarında İslam'a ve Müslümanlara karşı düşmanlık davranışların yükselişinde rol oynamaktadır.
- 2.Örnek seçilen uluslararası televizyon kanallarının söylemlerinde; İslam'a ve Müslümanlara olumsuz gösterecek ifadeler kullanılmaktadır.
- 3.CNN, Al- Jazeera English ve France 24 English televizyon kanallarının haber söylemlerinde terör şiddeti İslam'a ve Müslümanlığa dayandırılarak haberleştirilmesi eylemlerden sorumlu teröristlerin Müslüman olmasından kaynaklanmaktadır.
- 4.Uluslararası televizyon kanallarının terör haberleri sunumunda, Müslüman teröristlerin dini kimliklerini hep öne çıkarılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Kitle İletişimi

1.1. Kitle İletişimi ve Tarihçesi

Kitle iletişim kavramı ile ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. İletişim biliminin farklı okulları ve iletişim bilimcilerin bakış açılarına göre bu tanımlar da birbirinden farklılık göstermektedir. Bu yüzden burada kitle iletişiminin bazı tanımları şöyledir:

“İletişimin kitlesel boyutu her şeyden önce iletişimin topluma özgü (social) toplumsal bir olgu olarak ele alınması açısından önem taşımaktadır. İletişim (communication) kavramının anlamsal içeriğini oluşturan topluma özgülük, ortaklaşma paylaşılan (common) biçimindeki anlamına tam olarak karşılık gelen boyut olması açısından önemlidir. Buna göre kitle iletişim, kitlesel düzeyde, bütün bir topluma ilişkin olarak gerçekleşen iletişimdir”.⁴

*Kitle iletişimi; iletişimin yazılı basın, internet, sinema, film, radyo ve televizyon ile yapılmasıdır. Kitle iletişimi yüz yüze iletişim gibi iletişimin bir bölümü, bir dalıdır. Bu araçlar ile bir mesajın bir yerden (kişi, kurum, topluluklar gibi), geniş kitlelere aktarılması işlemi kitle iletişimini oluşturur. Kitle iletişimi diğer iletişimden ayıran en belirgin özellik, kitle iletişiminin belirli bir kişiye değil, geniş bir kitleye yönelmesidir. Haberi veren ile alan arasında bazı ilişkiler dışında doğrudan bir alıntı yoktur. Kitle iletişimi kurumlar ve uzman grupların teknolojik aygıtları kullanarak sembolik içerikleri külliyatı, heterojen ve geniş bir alana dağılmış izleyici – okuyucu – dinleyicilere yaymak üzere kullandıkları teknikleri kapsamaktadır.*⁵

Bal, “Kitle iletişimi, kaynak tarafından mesajların kitle için kodlanması, kitle iletişim araçları (gazete, dergi, kitap, radyo, televizyon, sinema vb.) tarafından hedefe / kitleyi (dinleyici, seyirci, okuyucu) iletilmesi alıcıların bu mesajları çözümlemesi ve ender olarak geri bildirim yoluyla tepkilerin kaynağa ulaşması sürecini anlatmaktadır”.⁶

Erdoğan’a göre, “kitle iletişimi, sadece medyayı kullanarak kitleler için yürütülen iletişim türü değildir. Kitle iletişimi kitlelerin siyasal ekonomik ve kültürel yönetimiyle ilişkili bilinç ve davranış yönetimi iletişimidir”.⁷

⁴ N. Güngör. (2009). İletişime giriş. Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları, s. 199.

⁵ N. Aydın. (2013). Kişisel ve kurumsal iletişim teknikleri. İstanbul: Kemer Yayınları, s. 83.

⁶ H. Bal. (2013). İletişim sosyolojisi. Ankara: Sentez Yayıncılık, s. 79.

⁷ İ. Erdoğan. (2005). İletişimi Anlamak. Ankara: Pozitif Matbaacılık, s. 278.

Gökçe' Kitle iletişimi mesajların teknik bir araç vasıtasıyla kamusal dolaylı ve teknik yönlü olarak dağınık bir seyirci/ dinleyici kitlesine iletildiği bir süreçtir.⁸ Kitle iletişimi, iletişimcilerin bir kanal kullanarak geniş, hızlı ve sürekli biçimde iletler yayarak geniş kitlelerde tepkiler uyandırma ve tepkileri çeşitli şekillerde belirleme sürecidir. Başka bir deyişle söylemek gerekirse; kitle iletişimi, kaynak durumundaki iletişim kuruluşlarının, topluma, araçlar yoluyla çeşitli iletler aktarma sürecidir.⁹ Kitle iletişimi, çeşitli tür ve içerikteki mesajların, büyük ve dağınık bir kitleye bu amaç için geliştirilmiş araçlar kullanarak, iletilmesi şeklinde tanımlanabilir.¹⁰

Kitle iletişimi, sektörde birlikte çalışan kuruluşlar tarafından çok çeşitli içeriklerin üretilmesi ve yayılması için-eğlenceden haberlere eğitim materyalleri ile yürütülmektedir. Aynı zamanda milyonlarca insana ulaşma potansiyelini yaratan bu endüstriyel, seri üretim sürecidir. Ve sürecin endüstriyel doğası, televizyon ya da internet endüstrileri gibi içinde birlikte çalışan çeşitli şirketlerin izleyicileri nispeten küçük ve hatta birebir olduğunda bile bu kitle iletişimini diğer iletişim biçimlerinden farklı kılar.¹¹ Kitle iletişimi, sanayileşmiş üretim ve mesajların teknolojik aygıtlar vasıtasıyla çoklu dağılımıdır. Sürecin endüstriyel doğası, kitle iletişiminin bu tanımının merkezinde yer alır.¹²

Sonuç olarak, Kitle iletişimi, kaynak tarafından mesajların bir araç vasıtasıyla kurumlar ve uzman grupların teknolojik aygıtları kullanarak sembolik içerikleri geniş bir kitleye iletler yayarak kitlelerde tepkiler uyandırma ve tepkileri çeşitli şekillerde belirleme süreci olarak tanımlamak mümkündür. Başka bir deyişle kitle iletişimi, belirli bir kaynak tarafından mesajların kitle araçları (gazete, dergi, kitap, radyo, televizyon, sinema vb.) vasıtasıyla, hedefe iletilmesi alıcıların bu mesajları çözümlemesi ve ender olarak geri bildirim yoluyla tepkilerin kaynağa ulaşması sürecini olarak tanımlanabilir.

Kitle İletişim Tarihçesi

Kitle iletişiminin başlangıç tarihi olarak, bazıları Gutenberg İncilinin basıldığı 1456 yılını, bazıları ise basılı dokümanların Gutenberg'in icadıyla gelişen matbaa tarafından 1540'larda çoğaltarak basılmasını benimserler. Kitleleri yönetimde kitlelere ulaşma ve kontrol ilişkisi olarak modern kitle iletişim araçları olarak bilinen teknolojik araçların kullanımı yazının

⁸ O. Gökçe. (2006). İletişim Bilimi; İnsani ilişkilerinin Anatomisi. Ankara: Siyasal Kitabevi, s. 124.

⁹ N. Bayram, vd., (2007). Toplum ve iletişim. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, s. 12.

¹⁰ T. Hasan ve Y. M. Kemal. (2003). Genel iletişim. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s. 257.

¹¹ J. Turow. (2014). Media Today: Mass Communication in A Converging World. 5th edition, New York: s. 6

¹² S. J. Baran. (2013). Introduction to Mass Communication. Eighth edition, New York: McGraw-Hill, S. 9

icadından başlayarak matbaanın ve basının yayınlanmasıyla başlamıştır. Hiçbir teknolojik araç bağımsız bir gelişmeye sahip değildir; kendisinden önceki ve kendisiyle beraber olanlarla bağlantılı olarak gelişmiştir.

Kitle iletişimin tarihsel önemi kuşkusuz İnternet çağında başlamamıştır, medya en geniş anlamda bir iletişim türü olarak yorumlansa da, baştan beri insanlık tarihinin vazgeçilmez bir unsuru olmuştur, zira hareketler, konuşma ve yazma her zaman insan iletişimini yapılandırmıştır. Burada sadece 'teknik' kitle iletişim araçlarını da ele alsak bile, bunların sayısız kişiye toplu iletişim kaynaklarına düzenli erişim imkânı veren baskının ortaya çıkmasından bu yana en azından belirleyici bir rol oynadığı açıktır.¹³

Kitle iletişim tarihçesinde matbaanın icadı çok önemli bir gelişmedir. Matbaanın icadının arka planında, Çin'in en belirgin ve kusursuz keşiflerinden biri olan kağıdın kullanımı yatmaktadır. Diğer uluslar Çin'in ancak Batıda geliştirilecek ve insanlığın kullanımına sunulacak olan bu icatların yalnızca özünü bulmuş olduğunu ileri sürerek Çin'in bu keşiflerin onurun taşınmasına itiraz edebilirler, fakat kağıt imalat tekniği Çin'in egemen olduğu yerlerde dışarıya tamamen geliştirilmiş bir sanat olarak çıkmıştır. Paçavradan yapılmış kağıt, kenevir kağıdı, çeşitli bitki liflerinden yapılmış kağıtlar, selüloz kağıdı, yazma kalitesini yükseltmek için aharlanmsı ve yoğunlaştırılmış kağıt, çeşitli renklerde kağıtlar, yazı kağıdı, ambalaj kağıdı, hatta kağıt bebek bezleri ve tuvalet kağıdı – içinde olduğumuz çağın ilk yüzyıllarında bulunan hepsi de Çin'de genel kullanımdaydı. Sekizinci yüzyılda Semerkant'ta Çinli esirlerin Arap "işgalcilere" imalattın sırrını öğrettikleri ve daha sonra on ikinci ve on üçüncü yüzyıllarda Magriplilerin İspanyol fetihlerine aktardıkları kağıt, bugün kullanılan kağıttan temel özellikleri açısından farksızdı. Hatta günümüzde bile Çin, kağıt üretiminde yeni gelişmelere imza atmayı sürdürmüştür. Hem Çin kağıdı hem de ezilmiş kağıt, on dokuzuncu yüzyılda Çin tarafından Batıya tanıtılmıştır.¹⁴

"Matbaanın icadı kitlesel iletişimde önemli bir gelişmedir. Çünkü o zamana kadar seçkinlerin yararlandığı yazılı iletişim olgusu, kitlelere ulaşan bir duruma gelmiştir. Kitle iletişimin gelişim tarihinde; yazının ve kağıdın icadı ve Matbaanın bulunması çok önemlidir".¹⁵

¹³ F. Bosch. (2015). Mass Media and Historical Change, Translated by Freya Buechter, New York and Oxford, Berghahn Books, s. 1.

¹⁴ D. Crowley ve P. Heyer. (2011). İletişim tarihi. Çev. Berkay Ersöz, Ankara: Siyasal kitabevi, s. 132- 133.

¹⁵ M. N. İnüğü. (2011). Basın ve Yayın tarihi. İstanbul: Der yayınları, s. 27.

Kitle iletişimin tarihsel gelişimi şu tabloda gösterilmesi daha basit ve kolay anlaşılır:¹⁶

Tablo 1: Kitle İletişim Araçların Tarihsel Süreci

Aracın adı	Tarih
Çizme ve boyama (resim)	MÖ 30 000
Yazı	MÖ 3 000
Kazıma (ağaç baskı)	400
Matbaa	1456
Gazete	1609
Fotoğraf	1827
Telgraf	1837
Telefon	1876
Ses kaydı	1877
Ses plakaları	1894
Film	1895
Radyo	1920
Televizyon	1936
İnternet	1969

1.2.Kitle İletişim Araçları ve İşlevleri

1.2.1. Kitle İletişim Araçları

Defleur ve Dennis’e göre, “çağdaş kentsel-endüstriyel toplumlardaki insanlar, kitle iletişim araçlarının içeriğini yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Gazete, dergi ve kitap okur; sinemaya gidip filmleri izler, televizyon seyrederek, ve radyo dinler... başka bir deyişle söylemek gerekirse; insanların, yaşamı her yönünde medyaya ihtiyaçları olduğunu söylemek yanlış olmaz”.¹⁷

Kitle iletişim araçları ya da bugünkü yaygın kullanışı ile “Medya” (Mass Media), kitlesel iletişim yapıldığı araçlar topluluğunu kapsamaktadır. Bu kapsama, tarihsel açıdan bakıldığında tiyatro, gazete, kitap, dergi, broşür gibi yazılı basın ile sinema, film,

¹⁶ Bayram vd., 2007, **a.g.k.**, 16.

¹⁷ M. L. Defleur and E. E. Dennis. (1998). Understanding Mass communication. 6th edition, Boston- New York: Houghton Mifflin Company, s. 3.

*radio, televizyon, plak, kaset, video- kaset, kompakt- disk ve internet gibi iletişim teknolojisindeki gelişmelerin ürünü olan araçlar girmektedir. Bu araçların farklı özellikleri olmasına karşılık, tek önemli ortak özellikleri, verilen iletiyi çoğaltmalarıdır. Bu bakımdan bu araçlara (mesaj çoğaltıcıları) da denilmektedir”.*¹⁸

Tarihsel olarak bakıldığında, ilk kitle iletişim aracı, matbaada çoğaltılan basılı malzemelerdir. Yani kitaplar, dergiler ve gazetelerdir. Daha sonra ses plakaları radyo gelir. Ses görüntünün birlikte olduğu film ve ardından televizyon, son olarak da internet gelmektedir. Kitle iletişim araçlarını basılı araçlar, elektronik araçlar ve fotoğrafik araçlar olarak üç başlık altında toplamak mümkündür. Basılı araçları kitap, gazete ve dergiler oluşturur. Elektronik araçlar radyo, kaset, plak, televizyon, internet, cd- rom. Fotoğrafik araçlar ise fotoğraf ve sinemadır.¹⁹

Kitlesel iletişim araçlarının başlama tarihi olarak matbaanın bulunuşu ile başlayan tarihe, ilk kitapların basıldığı 1450’li yıllara gidilebilir. Ancak, bugünkü anlamı ile gazete ve dergi geniş toplumlara hizmet veren ilk kitle iletişim araçları olarak kabul edildiğinden bu tarihi 17. Yüzyılın ortalarına kadar getirilebilir, bu tarihi, 19. Yüzyılın sonlarına doğru kitlelere hareketli görüntüyü getiren sinemanın bulunuşu izler. 20. Yüzyılın ilk yarısında radyo ve televizyon, 20. Yüzyılın sonlarına doğru ise internet öne çıkar.²⁰

Kitle iletişim araçları birbirlerine göre çeşitli farklılıklar göstermektedirler. Her birinin çalışma prensibindeki farklılıklar, işlevsel ve teknolojik bakımdan değişik yapılara sahip olmaları bu araçların hız, yaygınlık, güvenilirlik ve inanırlık durumlarını da etkilemektedir.²¹

Gazete:

Erdoğan’a göre, “toplumda üretim biçimi ve ilişkileriyle birlikte yönetim ve mücadele için geliştirilen ve kullanılan iletişim araçları arasında kitle iletişim dendiğinde önce basın teknolojisi ve bunun ürünü gazeteler akla gelir. Basının gelişimi ve kitle iletişim aracı olarak kullanımı ekonomik gücü elde etmiş, fakat siyasal güçten mahrum bırakılmış burjuvaların egemen siyasal sisteme karşı özellikle demokrasi ve özgürlük çerçevesi içinde mücadelesinin en popüler silahı biçiminde önümüze çıkar”.²²

¹⁸ A. Aziz. (2010). İletişime giriş. İstanbul: Hiperlink yayınları, s. 105.

¹⁹ Bayram vd., 2007, **a.g.k.**, 13.

²⁰ Aziz, 2010, **a.g.k.**, 105.

²¹ U. Demiray vd., (2007). Genel iletişim. Ankara: Pegem A yayıncılık, s. 97.

²² Erdoğan, 2005, **a.g.k.**, 287.

Gazete basımı ve yayımı da 17. yüzyılda gerçekleşmiştir. Avrupa’da ilk kalıcı gazetelerin üretimi 1605- 1620 yıllarında olmuştur. 1605 yılında Hollanda’nın Anvers şehrinde Nieuwve Tydinghen adlı gazete düzenli olarak yayınlanmaya başlanmıştır. Amsterdam’da ise 1620’de “The Courant” gazetesi çıkmıştır. Fakat Avrupa’da ilk düzenli günlük gazeteler 17. Yüzyılın ikinci yarısından sonra çıkmıştır. 1650 yılından itibaren Almanya’da gazeteler günlük hale gelmiştir. 1695’te İngiltere, 1755’te Amerika, 1777’de Fransa izlemiştir.²³

Başka bir görüşe göre; bugünkü anlamda ilk gazete 1609’da Strasburg’da haftalık olarak Almanca yayınlanan (Avisa, Relation oder Zeitung)’dur. Johann Carolus tarafından satışa arz edilen bu gazete genel olarak dış politika ve savaşlarla ilgili haberler vermekteydi. Aynı başlığı taşıyan diğer bir gazete yine 1609’da, Augsburg ve Strasburg’da, Gedenck Wurdige Zeitung adlı gazete ise 1610’da Köln’de, yayınlanmıştır.²⁴

Bundan sonra 1619’da ANVERS’de (Nieuwe Tijdinghe) adlı Hollanda gazetesi çıkmıştır. 14 Mayıs 1622’de Londra’da ilk İngiliz gazetesi (The Weekly News From İtaly and Germany) ve 1631’de Paris’te ilk Fransız gazetesi (La Gazette) adıyla haftalık olarak yayınlanmış, 1640’da Roma’da ilk İtalyan gazetesi (Gazette Publica) yayınlanmıştır. Polonya’da ise ilk gazete 1661’de çıkarılmıştır.²⁵

Dergi

İlk derginin 1704 yılında Daniel Defoe tarafından yayınlanmıştır ve Review adı verilmiştir.²⁶ Defoe'nun gazetecilik tarzında, İki yayın - Tattler ve Spectator, dergileri yayınlanmıştır. Tattler 1709'da Richard Steele tarafından, Spectator Mart 1711'de hem Steele hem de Joseph Addison tarafından yayınlanmıştır. The Spectator, Londra'da gelişmiş ve edebiyata katkıda bulunan ilk dergi olmuştur. Dergilerin büyümesine neden olan bazı faktörler, daha az basıma ve artan okuryazarlık ve toplumsal hareketin yayılmacılık ve emek reformu gibi yaygınlaşmasını içermektedir.²⁷

Dergiler 1700'lü yılların ortalarında İngiliz seçkinlerin en gözde gelen medyasıydı ve iki tanınmış sömürge yazarı Yeni Dünya'da bu başarıyı çoğaltmayı umuyordu. Philadelphia'da 1741'de Andrew Bradford, Amerikan Dergisini Aylık

²³ Erdoğan, 2005, **a.g.k.**, 287, Aziz, 2010, **a.g.k.**, 107. ve Aydın, 2013, **a.g.k.**, 93.

²⁴ M. N. İnuğur. 1993, **a.g.k.**, 57.

²⁵ M. N. İnuğur. 1993, **a.g.k.**, 57- 58.

²⁶ J. Obe. (2008). Introduction To Mass Communication. Nigeria: National Open University of Nigeria, s. 123.

²⁷ Obe, 2008, **a.g.k.**, 123.

*olarak Devletin Siyasi Görünümünü, ve onun ardından Benjamin Franklin'in General Dergisi Amerika'daki bütün İngilizler için Tarihi Kronoloji dergisi olarak yayınlıyordu. Büyük oranda yeniden basılmış İngiliz materyalinden oluşan bu yayınlar; pahalı ve az sayıda okur-yazar sömürgeciyi hedeflemiştir. Düzenli bir posta sistemi olmadan dağıtım zordu ve iki dergide de başarılı değildi. Amerikan Dergisi üç sayı çıkarabilmişti, General Dergisi ise altı sayı basabildi. Ancak 1741 ile 1794 yılları arasında, 45 yeni dergi ortaya çıkmış, fakat aynı dönemde üçten fazla yayınlanamadı. Devrim Savaşı'ndan sonra bile, ABD dergileri İngiliz öncülerinin klonları olarak kalmıştı.*²⁸

1821'de Cumartesi Akşam Postası çıkmış; 1729'da Benjamin Franklin'in Pennsylvania Gazetesi olarak yayın hayatı başlamış ve sonraki 148 yıl boyunca devam etmişti. Diğer başarılı erken dergiler arasında Harper's (1850) ve Atlantic Monthly (1857) vardı. Bu dergiler, önemli konuları gündeme gelmesini sağlamış ve dergi yayıncılığında bir patlama başlamıştı. 1825 yılında faaliyete geçen 100 dergi vardı; 1850'de 600 olmuştu. Dergi makaleleri giderek ABD'nin okuyucuları için önemli konulara odaklandığından, Amerika Edebiyatı Gazetesi ve Amerikan Boyu gibi dergiler daha az Londra yayınında benzer ve daha yeni ve benzersiz bir ürün olarak kabul edilmiştir. Dergi sahipleri, kendilerini diğer yayıncılık çabalarından (örneğin, kitaplar ve gazeteler) ayırmaya başlamıştır. Uzman yazarlar kavramı tuttu ve sayıları yükseldi. Buna ek olarak, çok sayıda ve ayrıntılı resim dergilerin sayfalarını doldurmaya başlamıştı.²⁹

Dergiler Amerikan İç Savaşı'ndan sonra kitlesel dolaşıma girmeye başlamıştır. Okuryazarlık alanındaki büyümenin yanı sıra sorumlu olan daha ucuz matbaanın varlığı da Kadınların dergisi çıkmasını sağlamıştır. Buna ek olarak, ucuz fiyatla posta dergisine izin veren 1879 Posta Yasası ve insanların ve yayınların doğu kıyısından batıya taşınmasına yol açan demiryolu yolunun yanı sıra rekabet eden fiyat savaşı nedeniyle dergilerin fiyatlarındaki düşüş de görülmüştür.³⁰

Radyo

Telgraf ve telefon, radyonun öncüleridir ve oldukça önemli aygıtlardır. Samuel Morse telgrafı 1844 yılında önemli bir haber ve bilgi aracı olarak geliştirmiştir. Alexander Graham Bell, telefonun 1876'da icat etmiş ve bu icadı "yayın" kavramını doğurmuştur; yani, farklı

²⁸ Baran, 2013, **a.g.k.**, 100.

²⁹ Baran, 2013, **a.g.k.**, 100.

³⁰ Obe, 2008, **a.g.k.**, 124.

konumlarda çok sayıda insan tarafından aynı anda alınabilen tek bir mesajın ses olarak gönderilmesidir. Almanya'da Heinrich Rudolf Hertz elektromanyetik dalgaları başka iletim olmadan başarılı bir şekilde iletebilmiştir.³¹

Radyoyu, kimin "icat" ettiği konusunda farklı görüşler vardır, Doğu Avrupa göçmeni Nikola Tesla mı yoksa zengin bir İtalyan işadının ve onun İrlandalı karısının oğlu Guglielmo Marconi mi?. Bu ikisi arasında hangisinin icat ettiği ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak Marconi, "Radyonun Babası" olarak görülmektedir, çünkü sadece havadan sinyal gönderenlerin başında olmanın ötesinde, her başarısı için tanıtım yapabilmıştır. Daha önceki deneysel tasarımlar üzerindeki gelişmeleri, 1896'da iki mil uzaklığa kadar telgraf kodunu gönderip almasına izin vermiştir. Anavatanı İtalya, onun icadı ile ilgilenmediğinden dolayı destek ve finansman bulmak için annesinin İngiltere'deki bağlantılarını kullanmıştır. İngiltere, küresel bir imparatorluk ve dünyanın en büyük donanma ve ticaret filolarıyla doğal olarak uzun mesafeli kablosuz iletişimle ilgilenmiştir. İngilizlerin mali ve teknik yardımı ile Marconi, 1899'da İngiliz Kanalı ve 1901'de Atlas Okyanusunu başarıyla geçmiş ve kablosuz iletişim artık bir gerçek olarak ispatlanmıştır. Marconi, İngiltere'ye gelişinden memnundu, ancak kablosuz iletişim yoluyla seslerin iletimini, diğer bilim insanları bir sonraki engel olarak görmüş, ancak kısa bir sürede bunu çözebilmiştir.³²

1920'de Westinghouse mühendisi Frank Conrad, radyo-telefon bilimdeki deneylerinin bir parçası olarak Pittsburgh garajındaki bir vericide fonograf müziği yayınlamaya başlamış. Conrad'ın yayınlarının popüleritesi, Westinghouse yetkilisinin istasyon KDKA üzerinden iletilen programlamayı biçimlendirmesine ve alıcılara yönelik bir talebi teşvik etmişti. İstasyon, 2 Kasım 1920'de Harding-Cox başkanlık seçimlerinde çıkan sonuçları yayımlandı. Bundan sonra, özellikle 1926- 1971 arası hem özel ticari yayın yapan radyo istasyonları hem de Ticari olmayan istasyonlar için, Ulusal Halka açık radyo istasyonları kurulmaya başlamıştır.³³

Televizyon

Baran, günümüzde televizyonun önemi şu ifadelerle özetlemektedir: Televizyon öğretmenlerin öğretme biçimini değiştirmiş, hükümetler yönetmiş, dini liderler vaaz etmiş ve evlerimizdeki mobilyaları düzenleme şeklimizi değiştirmiştir. Televizyon; kitap ve dergi okuyucuları, film izleyicileri ve radyo dinleyicileri ile doğasını, operasyonunu ve ilişkisini

³¹ Obe, 2008, **a.g.k.**, 139.

³² Baran, 2013, **a.g.k.**, 154.

³³ Baran, 2013, **a.g.k.**, 157 ve Obe, 2008, **a.g.k.**, 140.

değiştirmiştir. İnternet, ağ oluşturma yetenekleri ile televizyonu sonunda bir topluluk iletişimi aracı olarak geçebilir, ancak televizyon gelecekleri bile tanımlayabilmektedir.³⁴

Televizyon kelimesi hem Yunanca hem de Latince'den yaratılan melez bir kelimedir. Tele- Yunanca "uzak", vizyon ise "vizyon" ya da "görüş" anlamına gelen Latince vizyondur. Genellikle TV ya da tele olarak kısaltılır.³⁵

1884'te Berlin'de yaşayan bir Rus bilim adamı Paul Nipkow, insanların görebileceği bir sahnenin iletimi için uygun elektrik sinyalleri üreten ve çalıştırılabilir ilk cihazı geliştirmiştir. Nipkow'un diski, bir fotoelektrik hücrenin önünde dönen bir tarama diskinden oluşuyordu. Saniyede 4000 piksel (resim puanı) üretmişti ve 18 paralel çizgiden oluşan bir resim üretmişti. Mekanik sistemi çok sınırlayıcı olmasına rağmen, Nipkow, bir sahneyi, görsel bir görüntü olarak yeniden oluşturulabilir, iletilebilir bir resim ögesinin düzgün bir modeline bölmek için bir tarama sistemi kullanma imkânı göstermiştir. İngiliz mucit John Logie Baird, 1925'in başlarında bir mekanik disk kullanarak hareketli görüntüler iletmişti ve 1928'de başarıyla Londra'dan New York'a bir televizyon resmi göndermişti.³⁶

Modern televizyonun çalışma temeli, insanların görmesi gereken bir sahnenin iletimi için uygun elektrik sinyalleri üreten ilk çalıştırılabilir cihazın geliştirilmesine dayanmaktadır. Bugünkü televizyon sistemi, 1873'te Willoughby Smith tarafından selenyumun fotoiletkenliğinin keşfedilmesine ve 1884'te Paul Gottlieb Nipkow ve bir Alman öğrencinin taradığı bir diskin keşfine kadar izlenebilir. Nipkow, 1884 yılında ilk elektromekanik televizyon sistemini önermiş ve icat etmiştir. Nipkow'un dönen disk tasarımı, ilk televizyon görüntü tarayıcısı olarak nitelendirilmişti. Constantin Perskyi, televizyon kelimesini 25 Ağustos 1900'da Paris'te düzenlenen Uluslararası Dünya Fuarı'ndaki Uluslararası Elektrik Kongresi'nde bir makalesinde okumuştur. Perskyi'nin makalesi, mevcut elektromekanik teknolojileri gözden geçirmiş ve Nipkow ve diğerlerinin çalışmalarından söz etmişti. Selenyumun ve Nipkow'un tarama diskinin fotoiletkeni, ilk olarak, hareketsiz resimlerin ve fotoğrafların elektronik iletiminde pratik kullanım için birleştirilmiş ve 20. yüzyılın ilk on yılı boyunca, yarım ton fotoğraflar faks yoluyla telgraf ve telefon hatları üzerinden gazete hizmeti olarak iletiliyordu.³⁷

İnternet

³⁴ Baran, 2013, **a.g.k.**, 183- 184.

³⁵ Obe, 2008, **a.g.k.**, 145.

³⁶ Baran, 2013, **a.g.k.**, 184.

³⁷ Obe, 2008, **a.g.k.**, 145.

“İnternet, kullanıcılarına tek aynı bir ağın görünmesini sağlamak için birbiriyle bağlantılı çeşitli bağımsız ağ gruplarıdır”.³⁸ İnternet'i, standart internet protokolünü kullanarak paket anahtarlama yoluyla veri ileten, birbirine bağlı, ortak olarak erişilebilen dünya çapında bir dizi bilgisayar ağı olarak tanımlanır. Bu, elektronik posta, karşılıklı sohbet, dosya aktarımı ve birbirine bağlı Web sayfaları ve diğerleri gibi çeşitli bilgi ve hizmetleri taşıyan milyonlarca küçük ev, akademik, iş ve devlet ağından oluşan "ağlar" dır.³⁹

İlk elektronik dijital bilgisayar, II. Dünya Savaşı sırasında Alman gizli kodlarını kırmak için İngilizler tarafından geliştirilmişti. 1946'da piyasaya sunulan ilk tam hizmet elektronik bilgisayar, Pennsylvania Üniversitesi'ndeki Elektrik Mühendisliği Moore okulunun bilim adamı John Mauchly ve John Presper Eckert tarafından tanıtılan ENIAC (Electronic Numerical Integrator and Calculator) idi.⁴⁰

1957'de Sovyetler Birliği, dünyanın ilk insan yapımı uydusu olan Sputnik'i devre sokmuştur. Bilim ve teknolojiye Birleşik Devletlerin tartışmasız üstünlüğü gasp edilmiş ve ABD'li bilim adamları ve askeri yetkililer şok geçirmiştir. Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı (ARPA), sofistike savunma ile ilgili araştırmaları desteklemek ve koordine etmek için derhal kuruldu. 1962'de, ARPA, ulusal savunmada bilgisayar kullanımını teşvik etmek (ve Net'in hikâyelerinden birini doğurmak) için daha büyük bir araç olarak, Rand Corporation'dan Paul Baran'a ABD'yi olanaklı kılacak bir plan hazırlamaya görevlendirmişti.⁴¹

İnternetin en erken bileşenlerinin 1969 yılına kadar kullanımda olmasına rağmen, İnternet, Tim Berners-Lee'nin İnternet'te materyale erişmenin kolay ve tek biçimli bir yolu olarak World Wide Web'i yayımladığı 1991 yılına kadar kişilerarası iletişimle sınırlıydı. O zamandan beri İnternet, kişilerarası, grupsal ve toplu iletişim unsurlarını bir araya getiren tek araç olduğu için diğerlerinden farklı bir araç haline gelmiştir.

Kişisel bilgisayar devriminin liderleri Bill Gates ve ikili Steve Jobs ve Stephen Wozniak idi. 1975'te birinci sınıf bir üniversite öğrencisi olarak Gates, küçük ve düşük fiyatlı ve güçlü bir bilgisayar olan MITS Altair 8800 ile ilgili bir dergi hikayesi görmüştü. O, bir malzemedan oluşturulmuş ve basit bir oyun oynamak için yapılmıştı. Bilgisayarın geleceğinin bu kişisel bilgisayarlarda olduğunu ve bilgisayarların gücünün büyüklüğünde değil, onları çalıştıran

³⁸ R. E. Hanson. (2013). Mass Communication: Living in a Media World, University of Nebraska at Kearney, 4th edition, California, SAGE Publications Ltd. s.469.

³⁹ Obe, 2008, **a.g.k.**, 168.

⁴⁰ Obe, 2008, **a.g.k.**, 170.

⁴¹ Baran, 2013, **a.g.k.**, 235.

yazılımda olduğunu fark eden Gates, Harvard Üniversitesi'nden ayrılmış ve arkadaşı Paul Allen ile birlikte Microsoft şirketini kurmuştur.⁴²

İnternet, bu daha geleneksel medyadan farklıdır. İzleyiciler ve endüstriler arasındaki ilişkiyi değiştirmek yerine, Net, sürecin farklı bileşenlerinin tanımını değiştirir ve sonuç olarak ilişkilerini değiştirir. İnternette tek bir birey, bir ağ televizyon programı üreten dev, çok uluslu şirket gibi geniş bir kitleyle iletişim kurabilir.

1.2.2. Kitle İletişim Araçların İşlevleri:

Kitle iletişim araçlarının işlevlerine geçmeden önce kitle iletişiminin işlevleri bilmemiz gerekir. Genel olarak ülkeden ülkeye bu işlevlerin yerine getirilme dereceleri farklılıklar göstermesine karşın, iletişim alanında bir Unesco komisyonunda hazırlanan ve kısaca Mac Bride raporu olarak bilinen kapsamlı çalışmada iletişimin işlevleri sekiz başlık altında toplanmaktadır:⁴³

- 1- *Haber ve bilgi sağlama işlevi: Kitle iletişim araçları olaylar ve koşullar hakkında haber ve bilgi aktararak, ulusal ve uluslararası koşulların anlaşılmasını, bilerek tepkide bulunulmasını sağlayabilirler.*
- 2- *Toplumsallaştırma: bireylerin toplumları hakkında genel bilgi ve değerleri edinebilmeleri ve toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmelerinde kitle iletişim araçlarının önemli bir yeri bulunmaktadır.*
- 3- *Güdüleme: toplumların kendilerine belirledikleri amaçların açıklayarak, bireyin topluluk yaşamına olduğu gibi, bu amaçlar için serf edilen çabalara da katılmasını sağlama.*
- 4- *Tartışma ortamı hazırlama: kitle iletişim araçları, bireye toplumun değerlerini aktarma ve onu toplumsal amaçlar yönünde harekete geçirmenin yanısıra, hazırlayabilecekleri bir tartışma ortamı ile bu toplumsal değer ve amaçlara açıklık kazandırabilirler, gelişmelere katkıda bulunurlar.*
- 5- *Eğitim: bilgi aktarırken, doğal olarak toplum üyelerinin bilgi düzeylerini, yetenek ve becerilerini daha üst düzeye çıkarmalarına yardımcı olurlar.*
- 6- *Kültürlerin gelişmesine katkı: kültürün, gerek tanıtım ve geliştirilmesinde, gerekse kültür mirasının korunmasında kitle iletişim araçlarının önemli görevleri vardır.*
- 7- *Eğlendirme: kitle iletişim araçları, toplumsal yaşamın baskıcı temposunda bulunan bireylere, hoşça zaman geçirtme, dinlendirme imkanlarını daha ucuz ve çeşitlilik içinde sunabilirler.*
- 8- *Bütünleştirme: tolumdaki bireyler gruplar arasında ilişkiler gelişip, onların toplumlarını olduğu kadar birbirlerini de tanınması ve anlaması için bir ortam doğacaktır. Böylece iletişim araçları bütünleştirici bir işlevde görmüş olacaklardır.*

⁴² Baran, 2013, **a.g.k.**, 237- 238.

⁴³ Aydın, 2013, **a.g.k.**, 84- 85.

Kitle iletişim araçların işlevleri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu araçların insanlık için, uygarlıkların gelişmesi, kültürlerin süreklilik göstermesi açısından sayılamayacak kadar çok yayınları olduğunu söylemek yanlış olmaz. Her şeyden önce insanları birbirilerinden haberdar kılan bir aracın, bir olgunun tümüyle olumsuzlaşması diye bir şey söz konusu değildir. Ancak yine de kitle iletişim araçlarının insanlığın ilerlemesine koşut olarak ortak süren yayınlarına karşı istenmeyen birtakım etkileri de söz konusudur. Kitle iletişim araçları, özellikle son üç yüzyıldan bu yana insanlığın olmazsa olmazı haline gelmiştir. Harold Lasswell, kitle iletişim araçlarının genel geçerliliği olan üç işlevini dikkat çeker. Bunlardan biri eğitim işlevidir. Kitle iletişim araçları ortaya çıktığı andan itibaren bireyin toplumsallaşma sürecinde etkin biçimde yer alır; onun yaşama ve içerisinde toplumsallaşmakta olduğu ortama uyumlu hale gelmesine katkı sağlar. Kitle iletişim araçlarının eğitim işlevi, insanlara yalnızca o günkü yaşamlarıyla ilgili bilgi vermek değil, insanların geçmişleriyle ilgili olarak da bilgilendirmeyi kapsar. Buna göre kitle iletişim araçları yalnızca eş zamanlı yaşayan insanları ve kültürleri bağlantılandırmayı değil, kültürel kalıtın kuşaktan kuşağa aktarılması işlevini de gerçekleştirir. Yine Lasswell'e göre kitle iletişim araçlarının önemli bir işlevi de Propagandadır. Kitle iletişim araçlarını kullanarak toplumun bazı kesimleri diğer kesimler üzerinde etki yaratmaya, onları belli alış, tutum oluşturma ve davranış geliştirme biçimlerine yönlendirirler.⁴⁴

Lasswell'in saptadığı diğer bir işlev ise kitle iletişim araçlarının gözetleme işlevidir. Buna göre kitle iletişim araçları dünyanın farklı yerlerinde olup bitenleri gözetleyerek insanlara bilgi verirler. Böylece dünyanın farklı yerlerinde yaşayan insanlar, toplumlar, kültürler vb. arasında bütünleşme sağlarlar.⁴⁵

Kitle iletişim araçların işlevlerin beş kategori altına toplamak mümkündür:⁴⁶

1. Enformasyon işlevi; dünyada ve toplumdaki durumlar ve olaylar hakkında bilgi sağlamak, yenilikleri ve gelişmeleri kitlelere aktarmak.
2. Karşılıklı bağ kurma işlevi; topluma, enformasyon ve olayların anlamı hakkında açıklama ve yorum yapma, olayların sıralarına göre birbirine bağlı ve anlaşılır bir şekilde sunmak.
3. Devamlılık sağlama işlevi; kültürü ifade etme, Alt kültürler ve kültürel gelişmeleri tanıma, değer ortalığını işleme ve tutma.

⁴⁴ Güngör, 2011, **a.g.k.**, 235.

⁴⁵ Güngör, 2011, **a.g.k.**, 235.

⁴⁶ Erdoğan, 2005, **a.g.k.**, 311- 312.

4. Eğlendirme işlevi; hoş iyi vakit geçirme, hayatın baskılarından uzak, dinlenme olanakları sağlam.
5. Harekete geçirme işlevi; siyasal, savaş, ekonomik kalkınma vb. Toplumsal amaçlar için kampanya yapma.

Kitle iletişim araçlarının işlevleri genelde iletişimin işlevleri ile benzerlik göstermektedir. Bunlar; haber, eğitim ve kültür verme, eğlendirme, tanıtım, propaganda ve reklam işlevleridir. İletişim olgu ve sürecinde de var var olan benzer işlevler ile kitlesel iletişimdeki benzer işlevler arasında en önemli fark, bu işlevlerin bireysel amaçları değil, sayıca çok bireylerden oluşan geniş kitlelere yönelik olarak yapılmıştır. Bir başka deyişle, bu işlevleri yerine getiren hizmetler (yazılı, sessel ve görsel mesajlar) aynı zamanında bilimleri içerisinde çok farklı sosyo-ekonomik düzeydeki kitlelere aynı içerikte gönderilebilmesi, sunulabilmesidir. Kitle iletişimde verilen mesajlar birey için değil, toplum içindir. Bu toplumun kimlerden, nasıl oluştuğu ise o toplumun yapısına, o kitle iletişim aracının niteliğine, amacına bağlıdır.

*Başka bir düşünceye göre kitle iletişim araçlarının işlevleri; toplumsal sisteme ilişkin işlevler, siyasal işlevler, ekonomik işlevler ve bilgilendirme işlevleri olmak üzere dört grupta toplanarak incelenmiştir:*⁴⁷

1. Kitle iletişim araçlarının toplumsal sisteme ilişkin işlevleri ile bu araçların toplumsal veya sosyal sistem çerçevesinde gördükleri bütün işlevler ifade edilmektedir. Kitle iletişim araçlarının toplumsal işlevleri kategorisine, bu araçların toplumsal sistem veya topluma uyum sağlamak için yerine getirmeleri gereken işlevler girmektedir.
2. Kitle iletişim araçlarının toplumsallaşma işlevi; burada toplumsallaşma işlevi, bütünleşme ve toplumsal etkileşim ile kişisel kimlik gibi işlevleri kapsamaktadır. Toplumsallaşma, bir insan yaşamı boyunca süren bir sosyo- kültürel doğum olarak nitelendirildiğinde kitle iletişim araçlarının bu süreçte oynadığı rol büyüktür.
3. Kitle iletişim araçlarının eğlence işlevi:
4. Kitle iletişim araçlarının siyasal işlevleri çok çeşitli olabilir. Bunlar kamuoyu oluşturma, temsil etme, siyasal toplumsallaşma, eleştiri ve denetim işlevleri olarak gruplandırılabilir. Kitle iletişim araçlarının işlevleri ile çevreden gelen girmeleri cevap vermek suretiyle, mevcut siyasal düzenin korunması için gerekli işlevler kastedilmektedir.
5. Kitle iletişim araçlarının ekonomik işlevleri
6. Kitle iletişim araçlarının bilgilendirme işlevleri; Kitle iletişim araçlarının toplumsal, siyasal ve ekonomik işlevleri, aslında bilgilendirme işlevidir. Bu nedenle bu temel bilgilendirme işlevi ayrı başlık altında ele alınmıştır.

⁴⁷ Gökçe, 2006. a.g.k., 125- 129.

1.3. Televizyon Haber Yayıncılığı ve Tarihçesi

Televizyon haberleri, rakip gazetecilikle birçok özelliği paylaşırken, hâlâ eşsiz bir yere sahiptir ve sadece geleneksel anlamda değil, aynı zamanda yeni medyayı etkilemeye de devam etmektedir.

Televizyondaki haber yayıncılığı ve kamuoyunun bilinçlendirilmesinde aldığı rol, kaçınılmaz bir şekilde, bazı iletişim bilimcileri tarafından, haber yayıncılarının daima işlerinde kusursuz olduklarını iddia ettikleri mesleki standartlara uyup uymadıklarına ilişkin soru sormalarına yol açtı. Özel günlük gazetelerin bazılarının , raporlamaları, haberlerinin kamuoyunu etkileyecek siyasi bir amaç taşıdığı yaygın olarak bilinmektedir.⁴⁸

Televizyon haberlerinin kamuoyunu etkilemede önemli derecede kabiliyeti vardır, Günümüz yayıncıları yeni iletişim teknolojisinden yararlanarak haberlerini aktarabilir durumdadır. Önceden haber yapımında yeni teknolojiye pek yararlanılmazdı ve 1960'lı yılların ortalarına kadar da tam olarak tanınmamıştır. Televizyon, saatlerce ulusal sınırların ötesinde bulunan önemli olayların haberlerini sunar. Yıllar boyunca televizyon sayesinde izleyiciler, John F. Kennedy suikastı, öğrenci ayaklanmaları, terörizm ve Vietnam ve Orta Doğu'yla ilgili dünyaca önemli olaylar hakkında bilgi sahibi olabilmıştır.⁴⁹

Bakış açısına bakmaksızın, televizyon haberlerinin etkisi bir şekilde kabul edilmiştir. Bununla birlikte, medya araştırmacıları televizyon haberlerinin etkilerinin büyük bir kısmını halen çözememiş durumdadır. Televizyon haberlerinin bu varsayılan etkileri hakkında ortak bir görüş bulunmamaktadır. Sonuç olarak, televizyon haberlerinin aslında toplumda olumlu ya da olumsuz bir etkisi olup olmadığı kesin olarak belirlenmemiştir.⁵⁰

Televizyon haberciliği alanında, toplumda daha geniş bir kitleye hizmet etmek amacıyla olup önemli konular (savaş, siyasi krizler...) dışında da haberler sunmaktadır. Çoğu insan dünyada neler olup bittiğini öğrenmek için medya araçlarından televizyonu tercih etmektedir, giderek artan çok sayıda haber veren farklı televizyon kanalları mevcuttur.⁵¹

Televizyon haberleri, çeşitli perspektiflerden gelen bilgilerden haber yaparak diğer medya araçlarının haberlerinden farklı olarak görülmektedir. Bununla birlikte, televizyon haberlerinin önemi son yıllarda nasıl geliştiğine daha az dikkat çekilmektedir. Elbette,

⁴⁸ Gunter. (2015). The Cognitive Impact of Television News. the United Kingdom: Palgrave Macmillan, S. 4.

⁴⁹ İ. Yorke. (2000). Televizyon News. Fourth edition, Oxford, Focal Press, s. 2.

⁵⁰ G. Schaap. (2009). Interpreting Television News. Berlin: Walter de Gruyter, s. 3.

⁵¹ Cushion, 2012, a.g.k., 13.

1950'lerde ve 1960'larda - televizyonun gelişim tarihinde bu on yıl içinde daha çok geliştiğın görölmüşür. Ancak, daha çağdaş yükseliş yıllarında 24 saatlik haber kanallarının ve sürekli haber iletme kültürünün televizyon haberlerinde daha geniş çaplı bir etki yaratmıştır.“24 saat yayın haberlerinin değerleriyle ilgi devam eden çalışmalar... 21. yüzyılın değışen gazetecilik alanına ışık tutmaya yardımcı olacaktır”.⁵²

1940'larda ve 1950'lerde ABD ve Avrupa'da haberler televizyonda tanıtıldığında, programcılarla kamuoyu arasındaki popölaritesi her zaman belli değildi. Bu ilk zamanlarda, gazeteciler televizyonun yeni medyasını öncelikli olarak eğlence amaçlı olarak görmüşler ve ciddi bir bilginin böyle bir ortamda yer almadığını düşünmüşlerdir. Çoğu durumda, haber editörleri, bu ortama haber sunmak için çok gayret etmişlerdir. İsteksizliğin yanı sıra, teknoloji popölaritesinin kolay bir şekilde yükselmesini zorlaştıran bir diğer faktör olmuştur. Yeterli kayıt ve iletişim ekipmanı ve dağıtım zincirleri tarafından engellenmiş olan haber, yayımlandığı saatlere kadar çoğu zaman eskimiş durumda, o zamanda da görsel çekimler vardı ancak yapılan haberler günümüzün şartlarıyla kıyaslandığında sadece haftada birkaç saat ile sınırlı olması şaşırtıcı değildir .⁵³

İlk televizyon haber yayınları günde 15 dakika olarak CBS televizyonunda, 1941 yılında ABD'de gerçekleştirilmiştir. İlk akşam haberleri de yine CBS televizyonu tarafından Ağustos 1948'de başlamıştır. 1940'lı yıllarda televizyon haberlerinin, televizyon yayıncılığının ayrılmaz parçası olarak değil, programcılık işinin bir parçası olarak görölmektedir. Bu 15 dakika süren haberler 1963 yılına kadar devam etmiş, ve standart haline gelmiştir. Bunun yanı sıra her haber yayını ek olarak ulusal ve uluslararası, hava raporu ve spor haberlerini de içermiştir.⁵⁴

Bununla birlikte, 1950'li yıllarda önemli değışiklikler meydana gelmiştir. Uzman muhabirler ve uzmanlık alanı olduğu varsayılan konular üzerine rapor veren gazeteciler de dahil olmak üzere ana haber okuyucularına veya 'sunuculara' hizmet sağlamak için daha fazla haber personeli istihdam edilmiştir. Haber sunucuları, ana haber bülteni dışında pek ciddi olmayan, mizah konularını ele almışlardır. Bu, daha az resmi ve dostça bir atmosfer yaratmıştır; bu ortam, sonunda, haber medyası ortamının daha kalabalık ve rekabetçi hale gelmesiyle, izleyiciler için bu rekabet önemli bir nitelik olarak görölmüşür. Haber afişleri fikri, haberi okumak için

⁵² Cushion, 2012, **a.g.k.**, 62- 63.

⁵³ Schaap, 2009, **a.g.k.**, 1.

⁵⁴ M. Kazaz. (2007). Televizyon spor haberleri. İstanbul: Nüve kültür merkezi yayınları, s. 148.

oyunculardan ziyade eğitilmiş gazetecilerin kullanıldığı haber okuyucularının yerine geçti ve haber bültenlerine de bilgi sağlayacaktı.⁵⁵

Haber bültenleri 1950'lerde rutin bir hizmet haline gelmiş olsa da, o zaman yaygınlaşmakta olan televizyon tehdidinin altındaki gazete endüstrisi ile televizyon arasında yapılan ilk anlaşma, 15 dakikadan uzun sürmeyecek haberler sunmak yönünde olmuştur. Ama belki de en önemlisi, diğer programlarda olduğu gibi, televizyon haberleri de, ihtiyaçları için reklamcılar tarafından yönlendirilmiştir. Örneğin, erken akşam haberleri, The Esso Newsreel (petrol devi) ve The Camel Newsreel Theatre (tütün devi) gibi NBC'ye özel programlar içerimiştir. Ancak diğer çoğu televizyon programından farklı olarak, haberleri, her zaman reklam verenlerin ürünlerinin içeriklerinin izlenmesini istediği şekliyle tutarlı değildir. Televizyon Reklamı ve Amerikan Rüyası, potansiyel reklamcıların, izleyiciler tarafından hoş karşılanmayan tavırlardan duydukları korku ve markalarının bir şekilde rapor edilen trajedilerle ilişkilendirileceği inancı nedeniyle haber gösterilerine sponsor olmalarını engellemiştir. Her şeyden önce, haberler, şiir gösterileri veya pembe diziler gibi daha eğlenceli ve zevkli türlerle karşılaştırıldığında, eğlenceden ziyade iç karartıcı ve ciddi olarak nitelendirilebilir.⁵⁶

İngiltere'de televizyon haberciliği ilk başlarda ABD'ye nazaran daha yavaş bir gelişme göstermiştir. BBC'nin günlük haber bültenlerinin sabit bir hale gelebilmesi 15 yıllık bir süre ve çalışmayı gerektirmiştir. ikinci Dünya Savaşının hemen ardından BBC'de tam olarak görüntüye dayalı haberlerin verilmesi pek mümkün değilken, 1948'de BBC haberlerinde kendi haber filmlerini kullanmaya başlamıştır. 1950'li yıllar ile birlikte BBC'de haber programlarının önemi artmıştır.⁵⁷

Aslında 1946'dan 1954'e kadar, BBC televizyon haber bültenleri herhangi bir sürekli görüntü içermiyordu. Bunun yerine, bir hikayenin okunmasını ve görsel efekt için, sadece bir fotoğrafla kesintiye uğrayan ekranda saatler boyunca üst üste gösterilmekteydi. Televizyon haberciliği, en azından kısa bir süre için, radyo ortamı ile uyumlu hale getirilmiştir.⁵⁸

1950'lerin başında, İngiltere'deki on kişiden yalnızca bir tanesi televizyon yayınlarına erişebiliyordu, ancak on yılın biraz üzerinde bu oran tam tersine dönmüştü. 1950'lerin ortalarında, BBC'nin, ticari bir rakibi olan Bağımsız Televizyonla rekabette karşı karşıya

⁵⁵ Gunter, 2015, **a.g.k.**, 2- 3.

⁵⁶ Cushion, 2012, **a.g.k.**, 39- 40.

⁵⁷ Kazaz, 2007, **a.g.k.**, 149.

⁵⁸ Cushion, 2012, **a.g.k.**, 42.

kalmıştı. Başlangıcından beş ya da altı yıl içinde, İngiltere genelinde neredeyse herkes bu yeni bölgesel servis ağına erişime imkanına sahiptir.⁵⁹

1960'lı yıllarda politikacılar ve özellikle ABD'de, Kennedy televizyonu kullanarak seçim kazanmış ve televizyon 1963 yılında Kennedy suikastının yayınlanmasıyla daha ön plana çıkmıştır. 1962 yılında Telestar1 adlı yeni bir iletişim uydusunun uzaya fırlatılmasıyla dış haberlerin yayınlanabilmesi imkanı da doğmuştur. 1969'dan 1972'ye olan sürede televizyon haberlerinin izlenme oranı azalmıştır.⁶⁰

1960'lı ve 1970'li yıllara gelindiğinde teknoloji, haberleri 30 dakikaya kadar uzayacak noktaya doğru getirmiştir. Videokaset filmi değişmiş ve uydu iletimi, haber içeriğinin dağıtımını çok daha kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. Ayrıca televizyon haberlerini küresel bir işletme haline getirerek, izleyicilere dünyanın diğer bölgelerindeki olayları da sunmaya başlamıştır. Kablo, ev uydu sinyal alıcıları ve dijital teknolojideki yeni gelişmeler, 2003'deki Irak savaşı boyunca raporlamalarında olduğu gibi, önemli olaylar meydana geldiğinde izleyicilerin neredeyse anında haberdar olmasını sağlayabilmiştir. Bu kısaltılmış haber akışı, yerel seviyede bile, haber müdürleri ve üreticileri üzerinde muazzam bir rekabet oluşturmuştur. İnternet gibi teknoloji ve alternatif haber merkezlerinin gelişmesi, istasyonları, haber kanallarını izleyicilerine bilgi sağlamada öfkeli bir yarışa sürüklemiştir.⁶¹

Televizyon sayısı arttıkça kısa bir süre sonra televizyonda yayınlanan haberlerin izleyici kitlesiyle popülerlik düzeyinin pek fazla tahmin edilebileceği ortaya çıkmıştı. Halk, televizyon haberlerine büyük ilgi gösterince program direktörleri bülten sayısını arttırıp sabit formatlara yerleşerek karşılık vermiştir. Akşam haberlerini izlemek 1960'lı ve 70'li yıllarda en önemli aktivitelerden biri olmuştur; hatta bazı ülkelerde ulusal ritüel haline gelmiştir. Daha sonra, video ve uydu yayınları gibi yeni teknolojilerin kullanıma girmesi, daha hızlı ve daha sofistike haber formatlarına ve 24 saat dünya çapında haber kanallarının ortaya çıkmasına neden olmuştur ve o dönemde geniş izleyici kitlesine sahip olan herhangi bir televizyon ağı, günde en az bir düzenli haber programı koymaya başlamışlardır.⁶²

1980'lerde seyirci ve yayıncılar arasındaki ilişki değişmeye başlamıştır. Videokaset kayıt cihazları, izleyicilere ne zaman izleyecekleri programları tercih etmelerini sağlamakla

⁵⁹ Gunter, 2015, **a.g.k.**, 3.

⁶⁰ Kazaz, 2007, **a.g.k.**, 148- 149.

⁶¹ B. Schultz. (2015). Broadcast news producing. California: Sage Publications, Inc. S.89.

⁶² Schaap, 2009, **a.g.k.**, 1.

kalmayıp, çeşitli yayın, kablo ve uydu kanalları izleyicilere hangi programların izlenebileceğini de belirlemiştir. Televizyon aslında iki medya haline gelmişti: yayın ve kablodur (uydu).⁶³

ABD’de 1 Haziran 1980 itibarıyla yayın hayatına başlayan CNN televizyonu 24 saat haber sunumuyla televizyon haberciliğinde çok yeni bir sayfa açmıştır. 1989 Pekin öğrenci olayları, Doğu ülkelerindeki rejim değişikliği ve en önemlisi Körfez savaşı, CNN tarafından uygulanan haberciliğin farklı örnekleri olarak benimsenen önemli haberlerdir.⁶⁴

Televizyon gazeteciliği, 1990'lara doğru hızla gelişmiştir. 1980'lerin sonunda televizyon izleyicilerinin ağ payı yüzde 90'dan yüzde 60'a düşmüştü. Zorlu rekabet karşısında, televizyon gazeteciliği, çeşitli televizyon kanalları arasında bir reyting savaşına sürüklemiştir. Ticari değerlere göre, gazeteciliğin karakterini değiştirmek ve yeni hikaye anlatım kurallarını benimsemek, giderek artan oranda, magazin televizyon haber kültürünü de güçlendirmiştir.⁶⁵

Günümüzde, televizyon haberciliğinin hangi aşamaya geldiği ve ne kadar geliştiği açıkça görülmektedir. Ulusal ve uluslararası yayın örgütleri, küresel medya alanındaki varlığı ile kamuoyunu etkileme ve diplomasi için bir araç olmasını sağlayarak, 7 gün 24 saat haber yayınlarını sunmaktadır.⁶⁶

Görüntüler, herhangi bir zamanda, haberlerin bir güncellemesini ya da son dakika haberlerini ve 24 saatlik haber yayını yapan kanalları, ilgilendikleri yerlerde terörist saldırıları gibi olayları hızlı bir şekilde izleyicilere ileterek hayati bir kamu hizmeti rolü almış ve bireyler en son gelişmeleri öğrenmek veya takip eden bilgi kaynaklarını bulmak için televizyon kanalları izlemektedir. Günümüzde televizyonun, sürekli 24 saat yayın yapması da bir rutin haline gelmiştir.⁶⁷ Günümüzde 24 saat televizyon haber kanallarının büyümesi ve gelişmesi kısa bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. Bunun İlk aşaması, CNN Körfez Savaşı'nın canlı olarak aktarılması ile ilk dönem olarak görülebilir.⁶⁸

Tablo 2: Allan, Küresel boyutta 24 saat haber yayını yapan televizyon kanallar:⁶⁹

Ağ	Merkez yeri	Lansman yılı
----	-------------	--------------

⁶³ R. E. Hanson. (2013). Mass Communication: Living in a Media World. University of Nebraska at Kearney, 4. Baskı, California: SAGE Publications Ltd. S.423.

⁶⁴ Kazaz, 2007, a.g.k., 149.

⁶⁵ Cushion, 2012, a.g.k., 47.

⁶⁶ Allan, 2009, a.g.k., 367.

⁶⁷ Cushion, 2012, a.g.k., 63.

⁶⁸ Cushion, 2012, a.g.k., 65.

⁶⁹ Allan, 2009, a.g.k., 367.

CNN International	ABD	1985
SKY News	İngiltere	1989
BBC World Television	İngiltere	1992
EuroNews	Fransa	1993
Aljazeera	Katar	1996
GloboNews	Brezilya	1996
Fox News	ABD	1998
Star News	Hindistan	1998
NHK World TV	Japonya	1999
Channel News Asia	Singapur	2000
CCTV-9	Çin	2000
Star News Asia	Hong Kong	2000
Phoenix InfoNews	Hong Kong	2001
NDTV 24x7	Hindistan	2003
DD News	Hindistan	2003
Telesur	Venezuela	2005
Russia TV	Rusya	2005
France 24	Fransa	2006
Aljazeera English	Katar	2006
Press TV	İran	2007

İKİNCİ BÖLÜM

2. MEDYA VE TERÖRİZM

2.1.TERÖRİZMİN TANIMI VE TARİHÇESİ

a. TERÖRİZMİN TANIMI

Terör ve terörizmin tanımlanması konusunda oldukça farklı yaklaşım ve görüşler bulunmaktadır. Terörizmin herkes tarafından kabul gören ortak bir tanımı bulmak mümkün değildir.

“Terör”, kökü Latince “terrere” sözcüğünden gelen terör kelimesi, korkudan sarsıntı geçirme, veya korkudan dehşete düşürmeye sebep olma anlamına gelmektedir. İlk kez 1789’da yayınlanan Dictionnaire de L’ Academie Française’nin ekinde rastlanmaktadır. Webster’s

Dictionary sözlüğüne göre terör; Latince kökenli olup “yoğun korkuyu” ifade etmektedir. Fransızca Petit Robert sözlüğünde; “bir topluma bir grubun halkın direnişini kırmak için meydana getirdiği ortak korku”⁷⁰ anlamında kullanılmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin aksine, bölgesel örgütler ve teröre karşı sürekli mücadele eden önde gelen ülkeler tarafından kapsamlı terörizm tanımlamaları yapılmıştır. Ancak terörizm tanımlamasına dair ortak veya fikir birliği bulunmamaktadır. Terörizmi tanımlamak, bir kimsenin "terörizm" gibi bir önyargılı ve öznel terim tanımlaması kabul edilmeyeceği için, bazılarının yaptığı tanımlamalarının anlamsız olduğu iddialarıyla kavramın tanımı daha da karmaşık hale gelmiştir. Dolayısıyla, mevcut terör tanımlamaları, bazıları tarafından terörist olarak görülen kimse, kimileri tarafından özgürlük savaşçısı olması gibi, tanımlayanın çıkarlarını ve değerlerini yansıtmaktadır. Başka bir deyişle, bana karşı siyasi şiddet uygulayan herkes bir terörist, ancak bunu düşmanlarıma karşı kullanıyorsa, o bir özgürlük savaşçısıdır.

Topal, “terörizmi sürekli gündeminde tutan BM Genel Kurulu da 40/61 sayılı kararında terörizmi üstünkörü bir şekilde, “masum insanların hayatına son veren, temel hak ve özgürlükleri tehlikeye atan, kişinin şeref ve haysiyetini ciddi bir şekilde ihlâl eden eylemler” olarak tanımlamıştır”.⁷¹

Avrupa Birliği Konseyi tarafından 13 Haziran 2002 tarihinde, kabul edilen “terörizmle Mücadele Çerçeve Kararı”nda terör suçu, “her üye devlet, kendi ulusal hukukuna göre tanımlanmış olan doğaları ve bağlamları gereği, halkı ciddi şekilde sindirmeye veya bir devleti ya da uluslararası örgütü bir eylemi işlemeye veya işlemekten kaçınmaya gayrimeşru olarak zorlamaya veya bir ülkenin veya uluslararası örgütün temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarını ciddi şekilde istikrarsızlaştırma veya yıkma amacıyla işlenen bir ülkeye veya uluslararası örgüte ciddi şekilde zarar verebilecek olan; ölüme sebebiyet verebilecek şekilde bir kişinin yaşamına veya fiziksel bütünlüğüne saldırılar, insan kaçırma ya da rehine alma, devlet veya kamu imkanlarını, taşıma sistemlerini, bilgi sistemi de dahil olmak üzere altyapı imkanlarını, kıta sahanlığı üzerindeki sabit platformları, insan yaşamını tehlikeye atma veya büyük ekonomik kayba yol açma ihtimalinde kamusal mekanı veya özel mülkiyeti yok etmeye sebep olma, uçaklar, gemiler ya da başka insan ve mal nakil araçlarını kaçırma, nükleer, biyolojik veya kimyasal silahları ya da silah ve patlayıcıları üretme, bulundurma, edinme, nakil,

⁷⁰ Aydın, 2009, **a.g.k.**, 32.

⁷¹ A. H. Topal. (2005). Uluslararası terörizm ve terörist eylemlere karşı kuvvet kullanımı, İstanbul: Beta basım ve yayım dağıtım A.Ş., s. 35.

sağlama ya da kullanma ile biyolojik ve kimyasal silahlara yönelik araştırma ve geliştirme, insan yaşamını tehlikeye atacak biçimde tehlikeli maddeleri ortama salma veya yangın, sel baskını veya patlamalara neden olma, insan hayatını tehlikeye atacak temel doğal kaynakların sunulmasına müdahale etmek ya da bunu engellemek veya yukarıda sayılan eylemlerin tehdidinde bulunmak” şeklinde sıralanmıştır.⁷²

Burada Avrupa Birliğinin yaptığı tanım oldukça geniş ve kapsamlı bir terör tanımıdır. Ancak terörü bu şekilde tanımlanması diğer şiddetlerle karıştırarak başka şeylere yol açabilir.

Afrika Birliği üye devletler tarafından, 14 Temmuz 1999’da Cezayir’de “ Terörizmle Mücadele ve Önlemeye dair bir sözleşme” kabul edilmiştir. Sözleşmeye göre terörizm; “ Bir devleti, kurumu ya da halkı veya bunların bir bölümünü bir şey yapma ya da yapmaktan kaçındırmak için korkutma ve zorlama veya kamu hizmetini kesintiye uğratma ya da acil durum oluşturma veya bir devlette genel ayaklandırma oluşturma maksadıyla taraf devletlerin ceza kanunları tarafından suç sayılan ve insanların yaşam, vücut bütünlüğü ve özgürlüklerini tehdit eden ya da kamuya ve özel mülkiyete, doğal kaynaklara ve çevreye, ya da kültürel mirasa zarar veren veya verebilecek olan eylemler”⁷³ şeklinde tanımlanmıştır.

Afrika Birliği’nin yaptığı bu tanım eksik olduğunu söylemek mümkündür, çünkü söz edilen bazı eylemler terörist olmayan normal insanlar tarafından da yapılmış olabilir, bu yüzden her türlü şiddet terör eylemi olarak değerlendirmek yanlış olabilir.

İngiltere’de 1976 ve 1984 tarihli kanunlarda terörizm, “Siyasi amaçlarla şiddet uygulanması ve halka ya da halkın bir bölümüne saldırmak amacıyla herhangi bir şiddet uygulanması içeren eylem”⁷⁴ şeklinde tanımlanmıştır. İngiltere tarafından yapılan diğer bir tanıma göre terörizm, “Politik, dini veya ideolojik amaçlarla bireylere ya da bireylerin mallarına karşı gerçekleştirilen, insan hayatını, kamu sağlığını ve güvenliğini tehlikeye atan şiddet eylemleridir”.⁷⁵

Almanya ise terörizmi, “Elde edilmesi amaçlanan siyasal hedefler için, başkalarının yaşam ve mülkleri üzerine, özellikle şiddetli suçlar yoluyla saldırılarda bulunarak sürdürülen mücadele” şeklinde tanımlamıştır. Avrupa İçişleri Bakanları, terörizmi “Siyasi amaçlara bir

⁷² O. Şen. (2017). 21. Yüzyılın Başlangıcında Terörizmle Stratejik Mücadele, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım San. Ve Tic. Ltd. Şti., s. 101- 102.

⁷³ Şen, 2017, **a.g.k.**, 98.

⁷⁴ Y. Onay. (2009). Etki odaklı hareket Terör, İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları, s. 51.

⁷⁵ Y. Alexander. (1999). Terrorism in the twenty- first century, threats and responses, depaul Bus, L.J., vol. 12, s. 63.

grup tarafından savaştan daha kısa süreli şiddet içeren eylem ya da eylem tehdidi”⁷⁶ olarak tanımlamıştır.

Terör eylemleri hep siyasi amaçlar için yapıldığı söylenemez, çünkü terör örgütün kendi amaçları vardır, aynı zamanda belli hedef kitlesi bulunmaktadır. Hatta bazen protesto gibi siyasi amaçlar içi yapılan şiddetli eylemler yaşanır ancak terör eylemi olarak tanımlanamaz.

ABD Savunma Bakanlığı terörizmi; “Devrimci örgütler tarafından politik ve ideolojik amaçlarla hükümetleri veya toplulukları sindirmek veya baskı altında tutmak niyetiyle bireylere veya bireylerin mallarına karşı yasadışı şiddet kullanımı veya kullanma tehdidi ya da şiddet kullanma tehdidinde bulunmak” olarak tanımlamaktadır.⁷⁷ ABD Dışişleri Bakanlığı, ise terörizmi, “Ulus altı gruplar veya gizli devlet ajanları tarafından, genelde izleyicileri etkilemek için sivillere karşı kanıtlı politik motifli şiddet uygulamaktadır”⁷⁸ şeklinde tanımlamaktadır. ABD Adalet Bakanlığı ise, “... Sivil toplumu korkutmak veya zorlamak, korku veya sindirmeyle ya da adam kaçırma veya suikast yoluyla hükümetin davranışlarını etkilemek niyetiyle şiddet eyleminde bulunulması”⁷⁹ şeklinde tanımlamaktadır. ABD yasasında terörü, “Politik ya da sosyal hedeflere ulaşmak için bir nüfusa gözdağı vermek ya da zorlamak; bir hükümeti yıldırmak ya da baskı altında etkileme veya suikast ya da kaçırma eylemleri ile bir hükümetin politikaları üzerinde etkide bulunmak için gayri meşru şiddet kullanımı”⁸⁰ olarak tanımlanmaktadır.

ABD İç Güvenlik Bakanlığı terörizmi, “İnsan hayatı için tehlikeli ya da kritik altyapıyı ya da kilit kaynakları potansiyel olarak tahrip eden ve Amerika Birleşik Devletleri ya da herhangi bir Devletin ya da Birleşik Devletlerin diğer alt bölümlerinin ceza kanunlarının ihlali anlamına gelen bir eylemi ifade eder, sivil bir nüfusa gözdağı vermek ya da zorlamak amacıyla; Bir hükümet politikasını yıldırma veya zorlama ile etkilemek; ya da bir hükümetin kitle imha, suikast ya da adam kaçırma eylemlerini etkilemesi”⁸¹ şeklinde tanımlamaktadır.

⁷⁶ Martin, 2017, **a.g.k.**, 32.

⁷⁷ Topal, 2005, **a.g.k.**, 34.

⁷⁸ Aydın, 2009, **a.g.k.**, 33.

⁷⁹ Topal, 2005, **a.g.k.**, 34.

⁸⁰ Martin, 2016, **a.g.k.**, 33.

⁸¹ M. H. Maras. (2013). The CRC Press Terrorism Reader, Boca Raton, CRC Press, S. 6.

F.B.I. (Federal Bureau of Investigation), “... Politik ve toplumsal amaçlarla bireylere veya mallarına karşı hükümetleri, sivil toplumu sindirmek veya zorlamak amacıyla yasadışı kuvvet kullanımında ve şiddet uygulamasında bulunulmasıdır”⁸² tanımını yapmıştır.

Terörizm tanımlaması ne kadar karmaşık olduğunu, hatta tek bir devletin kurumları bile benzer bir tanımlamanın ötesine geçmişti. Örneğin, terörizm ABD İç Güvenlik Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, ve yasal kodunda tanımlansa da, devlet, savunma ve hazine bölümleri, Federal Soruşturma Bürosu, gibi önemli Amerikan devlet kurumları kendileri farklı tanımlara sahiptir.

Terörizmi kendi ulusal yasalarına göre tanımlayan bir diğer ülke Rusya'dır. Rusya Federasyonu'nun 130 FZ sayılı yasası terörizmi şöyle tanımlamış:

*Terörizm, bireylere veya organizasyonlara yönelik şiddet veya şiddet tehdididir ve aynı zamanda, mülkiyetin ve diğer maddi nesnelerin yok edilmesine (zarar verme) ya da tehdit etme (yaşam kaybına, malın önemli zarar görmesine neden olmak gibi) veya diğer sosyal olarak tehlikeli sonuçlar ve kamu güvenliğini ihlal etmek, toplumu korkutmak ya da teröristlere iktidar organları tarafından avantaj sağlayan kararların alınmasını etkilemek veya yasadışı materyalleri ve (veya) diğer çıkarlarını tatmin etmek amacıyla uygulanmaktadır; devletlerini veya diğer siyasi faaliyetlerini sona erdirmek amacıyla ya da bu tür faaliyetler ve intikam almak için gerçekleştirilen devlet adamları ya da halk figürlerinin hayatlarını denemek; ve ayrıca bu eylemler savaşı kışkırtan veya uluslararası korumadan yararlanan yabancı devletler veya uluslararası kurumların çalışanları temsilcilerine karşı saldırılar düzenlenmesidir.*⁸³

İslam İşbirliği teşkilatının terörizm tanımlaması, “terörizm, saik ve kastına bakılmaksızın halka zarar verme tehdidinde bulunmak veya insanların yaşamları, onurları, özgürlükleri, güvenlikleri veya haklarını tehlikeye atmak veya çevreyi, bir kamu hizmetini veya kamu ve mülkü zarara maruz bırakma ya da onları işgal etme veya onlara el koyma, veya bir ulusal kaynağı veya uluslararası hizmetleri tehlikeye atma, ya da bağımsız devletlerin istikrarı, ülke bütünlüğünü, siyasal birliği veya egemenliğini tehdit etme amacıyla bireysel veya toplu suç planını gerçekleştirmek için işlenen her türlü şiddet eylemiyle bu tür eylem tehdidinde bulunmadır”.⁸⁴

⁸² Topal, 2005 a.g.k., 35.

⁸³ Maras, 2013, a.g.k., 6- 7.

⁸⁴ Şen, 2017, a.g.k., 99.

Uluslararası Hukuk Komisyonu ise terörizmi, “hedef toplumda söz konusu toplumu saldırganların politik amaçlarını karşılamaya zorlamak için korku ve endişe yaratmaya yönelik şiddet kullanma veya kullanma tehdidinde bulunma”⁸⁵ şeklinde tanımlamıştır.

Rusya ve Çin’in alternatif ittifak arayışları neticesinde ortaya çıkan Şangay İşbirliği örgütü, 14-15 Haziran 2001 Şangay Devlet Başkanları Zirve toplantısında kabul edilen, “*Terörizm, Ayrılıkçılık ve köktencilikle mücadelede Şangay Sözleşmesi’nde yapılan terörizm tanımlamasında, “bir sivilin veya silahlı çatışmalarda savaşımlar arasında bir taraf içerisinde yer almayan bireylerin, ölümlerine ya da ciddi şekilde vücutlarının yaralanmasına neden olacak eylemler ya da herhangi bir maddi tesiste büyük zarara neden olan, bu eylemleri organize eden, eylemi planlayan ve yardım etmek gibi hareketler, ne zaman böyle bir eylemin amacı doğası ve bağlamı dolayısıyla nüfusu sindirmek için, kamu güvenliğini ihlal ya da kamu otoritelerini veya bir uluslararası örgütü mecbur etmeye ya da bir eylemi yapmaktan kaçınmalarına neden olan, tarafların ulusal yasalarına göre kavuşturmaya tabi eylemlerin uygulanmasıdır”*.⁸⁶

Yukarıda sunulan terörizm tanımlarının hepsi birbirinden farklı olduğu söylenebilir, çünkü terörizmi tanımlayan her ülke veya bölgesel örgütlerin kendince düşman ve kendi güvenliği için tehlikeli gördüğü kişi veya örgütlerin şiddetli eylemlerine dayanarak terörü tanımlamıştır.

Uluslararası toplumun genel kabul görmüş bir terörizm tanımına ulaşmak mümkün değil, hem bireysel anlamda hem de uluslararası veya bölgesel kurumlar ve devletlerin terörizme dair değişik tanımlar yaptıkları görülmektedir. Bu da yapılan tanımlamaların eksik olduğunu göstermektedir. Var olan tanımlar ya terörizmin belli yönleriyle sınırlıdır ya da sadece birkaç devlet tarafından kabul görmüştür.

Gurr, terörizmi “siyasi ya da sosyal amaçlar peşinde insanları yıldırma ya da zorlamak için beklenmedik şiddetin kullanılması” şeklinde tanımlamıştır.⁸⁷ Wilkinson’a göre, terörizm terimi, “genellikle bir izleyiciyi etkilemek üzere tasarlanan alt ulusal gruplar ya da gizli ajanlar

⁸⁵ Topal, 2005 a.g.k., 35.

⁸⁶ Şen, 2017, a.g.k., 100- 101.

⁸⁷ Martin, 2016, a.g.k., 32.

tarafından sivil olmayan hedeflere uygulanan önceden tasarlanmış politik olarak motive edilen şiddet anlamına gelir”.⁸⁸

Terörizm; “siyasal talepleri kabul ettirmek, kişileri grupları ya da toplumları ve siyasal iktidarı yıldırmak için, sistematik olarak öldürme, tahrip etme veya öldürme ve tahrip etme tehdidinin kullanılmasıdır”.⁸⁹ Terörizm; “bir kişinin veya örgütlü bir grubun toplumu veya hükümeti yıldırmak ya da baskı altında tutmak amacıyla, çoğunlukla ideolojik ya da siyasi nedenlerle, insanlara ya da mülklere karşı şiddeti yasadışı kullanımı ya da tehdit etmesidir”.⁹⁰

Terörizm; “toplum yapısını ve kamu otoritesini yıkmak, rejimin temel niteliğini değiştirmek için korkutma, sindirme, yıldırma ve şiddet eylemlerinin bütünüdür”.⁹¹ Terörizm; “siyasi bir amaca ulaşmak için, yıldırma hareketleri düzenli bir şekilde kullanma eylemidir”.⁹²

Terörizm; “yasal olan ya da olmayan grup, organizasyon veya devlet ve kurumların kişi ya da örgütlenmelere karşı uygulandıkları, bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen fiziksel psikolojik şiddet, misilleme korkutma, yıldırma, engelleme, yok etme, güdüleme yararlanma gibi eylemlerdir”.⁹³ Terörizm; “insanları yıldırmak, sindirmek yoluyla onlara belli düşünce ve davranışları benimsemek için şiddet kullanma ve tehdit etme yöntemidir”.⁹⁴ Terörizm; “genellikle örgütlü grupların seçilmiş hedeflere yönelik siyasal amaçlarını gerçekleştirelmeleri sağlayacak şiddet eylemleridir”.⁹⁵

Terörizm; “sistematik şiddet kullanma yolu ile hedeflerini elde etmek amacını güden organize bir grubun teorisini veya yöntemini tasvir etmek için kullanılan bir tavidir”.⁹⁶ Terörizm; “saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile, hedeflenen daha çok büyük bir kitleyi yıldırıp korkutarak yasadışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin, bilinçli planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunmasıdır”.⁹⁷

⁸⁸ Wilkinson, Paul. (2006). *Terrorism Versus Democracy: The Liberal State Response*, Second Edition, New York, Routledge, s. 3.

⁸⁹ P. Wilkinson. (1974). *Political Terrorism*, London: Macmillan Education, s. 49.

⁹⁰ N. Adams. (2003). *Terrorism & oil*, Oklahoma: PennWell Corporation, s. 5.

⁹¹ S. D. Mehmet. (1997). *Uluslararası terör, Türkiye ve PKK*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, s. 4.

⁹² Y. Pulat Tacar. (1996). *Terör ve Demokrasi*, Ankara, Bilgi Yayınevi, s. 43.

⁹³ M. A. Bal. (2003). *Savaş stratejilerinde terör*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, s. 34.

⁹⁴ F. Gümüšoğlu. (2006). *Terör Şiddet ve Toplum*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, s. 19.

⁹⁵ W. Laqueur. (1987). *The age of Terrorism*, Boston: Little Brown, s.

⁹⁶ S. İlhan. (2002). *Terör: Neden Türkiye?*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınevi, s. 5.

⁹⁷ D. Ergil. (1991). *Terörizmin mantığı ve hedefi*, Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, c 46, Ocak- Haziran 1991, No: 2, s. 171.

Sonuç olarak, yapılan tanımların terörizmi tam anlamıyla ifade edebildiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Bununla birlikte, terörizmin temel amacı tanımlanabilir nitelikte olup yapılan bütün tanımlar terörizmin özü hakkında genel bir fikir vermektedir. Topal, *Günümüzde terörizmi tanımlamaya yönelik yaklaşımlar eylemin dayandığı politik, dinî ve sosyal nedenlere değil eylemin bizzat kendisine odaklanmalı ve dar jeopolitik tanımlardan vazgeçilmelidir. Soğuk savaşın getirdiği kutuplaşmaların ortadan kalktığı ve 11 Eylül saldırılarının neden olduğu daha önceden görülmeyen uluslararası işbirliği arzusu göz önüne alınarak hukukî kriterlerin temel alındığı bir tanım yapılmalıdır. Yapılacak tanım, terörist eylemlerin daha önceden öngörülemeyen çeşitlerini de kapsayacak şekilde bu fiillerin genel ve ortak unsurlarını açığa çıkarmalıdır.*⁹⁸

b. Terörizmin Tarihçesi

Terörizm, insan uygarlığı kadar eskidir ve bu sabahın başlıkları kadar yenidir. Bazıları için, bireylerin ve örgütlerin binlerce yıldır terörizm kullandıkları, bazıları ise gerçek terörizmin sadece on yıllarca sürdüğünü ısrarla vurgulamıştır. Her iki kamp da bir noktaya kadar doğrudur. Teröristlerin silahları, yöntemleri ve hedefleri sürekli olarak değişir, ancak temel özellikler en eski zamanlardan beri kalmıştır.⁹⁹

Law, terörizmin tarihsel süreci şöyle özetlemiştir:

*1790'lardan sonra, terörizm, liberal bir demokratik devlet kurmayı umut eden İtalyan gizli örgütleri, sosyalizmi başlatmaya istekli Rus devrimcileri ve tüm hükümetleri kaldırmak isteyen Avrupalı anarşistler tarafından kullanılmıştır... Siyonistler ve Araplar, Filistin'de kendi devletlerini kurma girişimlerinde buna başvurmuşlardır. Daha yakın zamanda, Amerikalı bir vatandaş hükümetin politikalarına karşı gelerek Oklahoma şehrinde bir federal binayı havaya uçurmuştur. On dokuz Arap genci, ölümleri pahasına uçaklarla Amerika'da yaptıkları saldırılar sonucunda üç bin kişiyi öldürmüştür. Bu terörist ve olayların hepsi birbirinden farklıdır ancak her biri terör tarihine geçmiştir.*¹⁰⁰

Bugünkü anlamda terör; 1792- 1794 arası Fransız ihtilalinde kullanılmıştır. 5 Eylül 1793 yılında terör kavramı formüle edilerek bizzat hükümet tarafından uygulanmıştır. Hükümet kararı ile ihtilal düşmanlarından 300 bin kişi tutuklanmış ve 17 bin kişi idam edilmiştir. Bu

⁹⁸ Topal, 2005 a.g.k., 38

⁹⁹ R. D. Law, (2009). Terrorism A History, Cambridge: Polity Press, s. 1

¹⁰⁰ Law, 2009, a.g.k., 1

nedenle politika sözlüğü; 18. Yüzyılda Fransız hükümetinin muhalif unsurları yok etmek amaçlı sistematik müdahalesini, terör rejimi olarak ifade eder.¹⁰¹

*Daha sonra, on dokuzuncu yüzyıl, devlet terörizmi için uzun bir ara verilmişti ki, 1917 yılına kadar önemli bir biçimde yeniden ortaya çıkmamıştı. Ardından onun yerine günümüze kadar süren yeni bir tür siyasi terör gelişmiştir. Fanatikler ve suikast durumlarında görüldüğü gibi, devlete yönelik terörizm yeni bir olgu olmasına rağmen modern terörizm farklıydı. Her şeyden önce, dindar değildi; terörizm bağlamında din, 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar kendisini yeniden ortaya koymamıştı. Nitekim on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl başlarındaki terörizm esas itibarıyla dinsel boyut taşııyordu. İkincisi, bu yeni terörizm genellikle anarşist, nihilist, popülist, Marksist, faşist, ırkçı vb. gibi çok çeşitli eğilimlerle bağlantılı olmasına rağmen, her zaman açıkça tanımlanmış politik hedeflere sahip olmayan marjinal gruplar tarafından uygulanmaktadır.*¹⁰²

İlk modern terörizm ise, Rusya’da 1870 yılında Birinci Dünya Savaşına kadar süren halk hareketleri olarak ortaya çıkan eylemli hareketlerdir. ... terör örgütleri 1980’lerde uluslararası boyut kazanmıştır. 20. yüzyılla birlikte ulaştırma ve iletişim araçlarındaki gelişme sonucu yazılı ve görsel basının da etkisi ile terör ve terörist örgütlenmeleri artmıştır: Almanya’da Bader-Meinhof, Japonya’da Kızıl ordusu, İtalya’da Kızıl Tugaylar, Porto Riko’da Faln, Fransa’da Doğrudan Eylem, İngiltere’de İRA, İspanya’da ETA, Uruguay’da Milli Kurtuluş Hareketi, Brezilya’da Kurtuluş örgütü, Guatemala’da Devrimci Silahlı Kuvvetler, Meksika’da Halk Silahlı Kuvvetler, Türkiye’de Dev- Sol ve PKK, İran’da Halkın Mücahitleri, Irak’ta Barzani-Talabani örgütleri ve Tevhit Grubu, Afganistan’da El- Kaide örgütleri, kuralsız şiddet eylemlerine yönelmiştir.¹⁰³

Terörün tarihsel gelişiminde çeşitli dönemlerden geçmiştir. Her bir dönemin diğer dönemlerden farklı olarak bazı özelliklere sahiptir. Terörün bu tarihsel gelişimini 5 dönem ile özetlemek mümkündür:

- Fransız Devrimi- Devlet Terörü Dönemi (1789- 1850).
- Anarşizm Dönemi (1850- 1914).
- I. ve II. Dünya Savaşları- Rus Devrimi Dönemi (1914- 1945).

¹⁰¹ Aydın, 2009, **a.g.k.**, 29.

¹⁰² G. Chaliand, ve A. Blin. (2007). The History of Terrorism From Antiquity to Al Qaeda. (Translated by Edward Schneider, Kathryn Pulver, and Jesse Browner), University of California Press, s. 96.

¹⁰³ Aydın, 2009, **a.g.k.**, 30.

- Soğuk Savaş- Marksist- Leninist Terör Dönemi (1945- 1990).
- Dini Motifli ve Etnik Terör Dönemi (1990 ve sonrası).

Bu dönemleri biraz daha geniş bir şekilde açıklamak mümkündür:

Fransız Devrimi- Devlet Terörü Dönemi:

1789 yılında Fransız burjuvazisinin önderliğinde krallığa karşı gerçekleştirilen ayaklanma, Fransız Devrimi olarak tanımlanmıştır. Bu devrim, “özgürlük, eşitlik, kardeşlik ve adalet” gibi sloganlarla gerçekleştirilmiştir. Ancak burjuva sınıfı iktidara geldiğinde bu sloganların hiç birini uygulamamış, halk üzerinde baskı kurmaya başlamıştır. Bu duruma karşı çıkan herkes şiddete maruz kalmış ve binlerce insan öldürülmüştür. Bu dönemde devlet terörü kavramının literatüre girmesine neden olmuştur.¹⁰⁴

*Radikal Jakoben hükümetinin öncülük ettiği Terör İktidarı devrimci bir ideolojinin hedeflerini daha ileri götürmek için gerçekleştirilen devlet terörizminin bir örneğidir. Terör iktidarı sırasında, Jakoben diktatörlüğüne muhalif binlerce kişi sadece yeni devrimci Cumhuriyet'in düşmanları oldukları gerekçesiyle tutuklanmış ve Devrim Mahkemesi'nde yargılanmıştır. Cumhuriyet'in düşmanları olarak görülenler, yeni bir idam aracı olan giyotin ile başları kesilerek idam edilmiştir. Giyotin, kurbanların idamını montaj hattı tarzında art arda gerçekleştirebilme kabiliyeti yüzünden, Jakobenler ve dönemin diğer devrimcileri tarafından devrimci adaletin aydınlanmış ve uygar bir aracı olarak görülmüştür. Terör İktidarı'nın acımasızlığı kurbanların sayısına yansımıştır. 17.000 ila 40.000 kişi idam edilmiş ve belki de 200.000 siyasi mahkûm hapisanelerde hastalık ve açlıktan ölmüştür. İlk olay, bu şiddetin toplumsal boyutunu daha iyi göstermektedir. Lyon'da, kasaba meydanında 700 kişi top ateşiyle topluca katledilmiştir. Nantes'da gözaltına alınan binlerce kişi teknelerin batması sonucu Loire Nehri'nde boğulmuştur.*¹⁰⁵

Fransız Devrimi terörizm tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. “terör” terimini doğurmuş ve aynı derecede "devlet terörizmi" olarak adlandırılan şey, 20. yüzyılda totaliter ve şiddetin ortaya çıkmasıyla önemli ölçüde gelişecek bir uygulamayı tanımlamıştı. Elbette "terörizm" terimi, 1793 ve 1794 yıllarında öfkelenen Fransız devrimci terörün tecrübelerinden kaynaklanmaktadır. Aydınlanma Çağı, insanlığa halk egemenliği fikrinden vazgeçmişti ve bu

¹⁰⁴ Ü. Acar (2012). Adan Zye terörizm. Ankara: Kripto Yayınları, s. 100- 101.

¹⁰⁵ Martin, 2017, **a.g.k.**, 51.

devrimin aşırı şiddet de dahil olmak üzere, amaçları meşrulaştıran devlet terörünün konuşlandırılması yoluyla egemenliği adına kurulmuştur.¹⁰⁶

Terör Rejimi, bugüne kadar devam eden devlet terörizminin bir örneğidir. Rejime karşı çıkacak kişilerde korku yaratmak için infazlar halka açıktır. Devlet terörizmi, bugüne dek halkı, hükümete karşı herhangi bir muhalefeti terk etmek için halkı korkutmak için kullanmıştır.¹⁰⁷

Anarşizm Dönemi (1850- 1914).

On dokuzuncu yüzyıl, jeopolitik seviyede, Westfalya Barışına ve güçler dengesine dayanan düzenin kademeli olarak çöküşü ile belirlenmiştir. Aynı zamanda yükselen milliyetçilik çağındaydı, azalan imparatorluklar arasındaki bölünme noktasında yatan Avusturyalı, Osmanlılar ve Balkanlar son derece istikrarsız bir bölge haline gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa topraklarının çoğunu kaybettiği 1870'lerin sonlarında orada çıkan bağımsızlık hareketlerinin çoğu, neredeyse bir asır sonra sömürgecilik dönemine kadar sürmüştü. 1914'te Avusturya Mimarlar Birliği Franz Ferdinand'ın öldürülmesi bölgesel çerçeveyi aşarak, I. Dünya Savaşı'nı ateşleyen kıvılcım haline gelmiştir.¹⁰⁸

Anarşizm; kaos hali ve tedhiş felsefesi olarak anlaşılır. Bireye emir veren her devlet örgütünü kaldırarak bireyin kayıtsız, şartsız özgürlüğe kavuşturmayı amaç edinen siyasi ve hukuki, felsefi teorik anlayıştır.¹⁰⁹

*Anarşizm, 19. yüzyılın ortalarında Avrupa'da kıtayı silip süpüren sivil kargaşa ve sınıf çatışmasının 1848'deki devrimlerle sonuçlandığı bir süreçte, toplumsal karışıklığın ideolojik yan ürünü olan bir sol felsefe olarak ortaya çıkmıştır. Ezilen köylü ve işçi sınıflarını savunduklarını iddia eden anarşistler, ilk kurulu düzen karşıtı radikaller arasındadır. Onlar merkezi hükümet kontrolü ve özel mülkiyette karşı gelmişlerdi. Modern anarşizmin kurucuları, hepsi Rus olan Mikhail Bakunin ve felsefi düşünce arkadaşları Sergei Nechayev ve Petr Kropotkin'dir. Devletin yıkılmasını, radikal bir şekilde ademi merkeziyetçiliği, ateizmi ve bireyciliği desteklemişlerdir. Ayrıca, kapitalizme ve Karl Marx'ın sosyalist bir devlet kurma ve devrimci düşüncesine de karşı çıkmışlardır.*¹¹⁰

¹⁰⁶ Chaliand ve Blin, 2007, **a.g.k.**, 95.

¹⁰⁷ S. Sloan vd., (2006). Terrorism: The Present Threat in Context. Oxford - New York: Berg, S. 6.

¹⁰⁸ Chaliand ve Blin, 2007, **a.g.k.**, 96

¹⁰⁹ Aydın, 2009, **a.g.k.**, 34.

¹¹⁰ Martin, 2017, **a.g.k.**, 57.

Fransız Devrimi'yle ortaya çıkan felsefi-politik bir ideoloji olan anarşizm, Antik Yunancada komutansız, yöneticisiz, efendisiz, otoritenin yokluğu anlamına gelmektedir. Anarşizmin temel iddiası her türlü otoritenin insan gelişimini engellediği dolayısıyla insanın devlet de dahil olmak üzere herhangi bir otoriteye ihtiyacı olmamasıdır. Anarşizm, devletsiz toplumun devrim yoluyla kurulacağını, yasaya ve düzene en küçük bir saygı göstermeyen, toplumun yıkılması yoluyla kaosa erişilmesi için etkin bir çaba sarf eden ve amacına ulaşmak için bireysel terörizmi kullanan felsefi bir düşüncedir.¹¹¹

En büyük sorulardan biri, "modern terörizm" yani terörizmi bildiğimiz haliyle ne zaman başladı? 1860'lı ve 1870'li yıllarda Rusya doğum yeri olarak gösterilir. Bu devirde Rus devrimci terörizmle ilgili en açık sözlü yorumculardan biri, Çar'a ve adamlarına yönelik hedeflenen suikast kampanyasına Sergei Kravchinsky kendisi de katılmıştı. 1878 yılında Kravchinsky, Çar Alexander II'nin siyasi polisinin başında olan General Nikolai Mezentsev'i öldürmüştü; kısa süre sonra Londra'ya kaçmış ve orada Stepniak adıyla Rus devrimci terörizmini geliştirmeye devam etmiştir. Teröristler hükümeti deviremeyeceklerini itiraf etmiş ancak yetkilileri korkuya maruz bırakmaya zorlayarak "tutumunu yetersiz kılabilir" düşüncesindeydi. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu dönemde terörizm, komplo grupları tarafından, ancak kitlesel ayırım gözetmeksizin şiddet içeren, çok daha büyük bir ölçekte uygulanmıştır. Bu Amerikan İç Savaşı'ndan sonra Ku Klux Klan'ın dönemi ve Güney'de kara kurtuluşa ve güçlenmeye karşı sürekli bir kampanya oluşturmuştur. Kızgın, mülkiyetten ayrılmış eski müttefikler ve diğer beyaz halkın üstünlüğü savunan ırkçı beyazlar, genellikle gecenin örtülmesine rağmen bazen kalabalıkların önünde siyah Amerikalıları yakmış, sakat bırakmış ve öldürmüştür. Bu tür şiddet "diğer siyahlar üzerinde zararlı etkisi olmuştur".¹¹²

19. yüzyılda çeşitli terörist hareketler alt sınıfların haklarını savunmuştur. Bunlar, 20. Yüzyıl hareketlerinin ilk örnekleridir ve ülkelere özgü sosyal ve ekonomik ortamlar içinde gelişmişlerdir. Bu noktayı açıklamak için, sanayileşmenin erken dönemi İngiltere'sinden ve yarı feodal Rusya'dan iki örnek verilmiştir. Luddistler, 1800'lü yılların başında Sanayi Devrimi'nin sosyal ve ekonomik dönüşümlerine itiraz eden İngiliz İşçileriydi. Başlıca itirazları, sanayileşmenin işlerini tehdit etmesiydi ve böylece yeni tekstil fabrikalarının makinelerini hedef almıştır. Luddist hareketinin kurucusunun efsanevi bir figür olan Ned Ludd olduğu düşünülmektedir. Hareket, 1811'den 1816'ya kadar aktif ve yün ile pamuk fabrikalarını ve dokuma makinelerini sabote etmekten ve yok etmekten sorumlu olmuştur. İngiliz hükümeti

¹¹¹ Salur, Hüseyin. (2009). Küresel Çağda Din ve Terör, Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları, s. 13, 15.

¹¹² R. D. Law. (2015). The Routledge History of Terrorism, New York, Routledge, s.1

sonunda, Luddistler'e karşı "makine kırma" suçunu ölümle cezalandırılması da dahil olmak üzere, yeni yasalar çıkararak hareketi bastırmıştır. 1813'te 17 Luddist idam edildikten sonra hareket yavaş yavaş son bulmuştur.¹¹³

Rusya'da Halkın İradesi (Narodnaya Volya), doğrudan doğruya, 19. Yüzyılın sonlarında öğrencilerin çarlık rejimine karşı memnuniyetsizliğinden ortaya çıkmıştır. Bazıları yurtdışında eğitim görmüş çok sayıda genç Rus üniversite öğrencisi, anarşizm ve Marksizm idealleriyle dolmuştu. Birçoğu, halkın, özellikle de köylü sınıfının haklarını savunan radikal reformisteler olmuşlardır. 1876'da, köylülerin sınıf bilincini yükseltmek için aralarına radikal öğrencileri yerleştirerek kitlesel bir köylü isyanını beslemek amacıyla Toprak ve Özgürlük (Zemla Volya) adlı halkçı devrimci bir topluluk oluşturulmuştu. Bir dizi tutuklama ve kalabalık kamu davalarının sonucunda, Toprak ve Özgürlük, 1879'da iki gruba ayrılmıştı. Kara Yeniden Paylaşım adını alan bir grup, bir köylü devrimi hedefini sürdürürken, halkın iradesi adını alan diğer grup komplocu bir terör örgütüne dönüşmüştür.¹¹⁴

*Halkın İradesi üyeleri, kendilerinin Rusların temel sorunlarını, eğitimsiz halk kitlesinden daha iyi anladıklarına inanmış ve hükümet değişikliklerini kendilerinin daha iyi zorlayabilecekleri sonucuna varmıştır. Halkın İradesi hem çarlık hükümetinin rahatsız etmek hem de hükümetin zayıflığını köylülere gösterebileceklerine inanmıştı ve aslında bu bir devrimci öncü stratejinin ilk örneklerinden biriydi. Grup üyeleri, hemen özenle seçilmiş hedeflere karşı terörist eylemlere başlamıştır. Halkın İradesi üyeleri ve onları benimseyen diğer devrimciler tarafından gerçekleştirilen terör olayları, hükümet görevlilerine hedef alan suikast, bıçaklama ve bombalama olaylarını içeriyordu. Çar II. Aleksander, 1 Mart 1881'de teröristler tarafından bomba ile öldürülmüştür. Terörist kampanyanın hemen ardından, daha sonra Sovyetler Birliği veya Nazi Almanyası'nda görülecek olan polis devleti uygulamaları kadar etkili olmasa da, Rusya'da baskı uygulayan bir polis devleti oluşmuştur. Rusya, Halkın İradesi üyelerinin önüne geçmeyi ve hapse atmayı başarmıştır.*¹¹⁵

I. ve II. Dünya Savaşları- Rus Devrimi Dönemi (1914- 1945). Bu dönemde ortaya çıkan terör örgütlerinin içinde Birleşik Krallık'ta "IRA" Filistin'de "Irgun" sayılabilir.

¹¹³ Martin, 2017, a.g.k., 52- 53.

¹¹⁴ Martin, 2017, a.g.k., 53.

¹¹⁵ Martin, 2017, a.g.k., 53

Kuzey İrlanda'nın bağımsızlığı amaçlayan (İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu) "IRA" 1916 yılından itibaren eylemlere başlamıştır. Bu dönemde IRA'nın başında Michael Collins bulunmaktadır. Collins küçük gerilla grupları kurmuş ve Katolik halktan da destek görmüştür. IRA şehir merkezlerinde bombalama eylemleri uygulamıştır. IRA'nın eylemlerinin tehlikeli bir noktaya geldiğini gören İngiliz hükümeti IRA lideri Michael Collins ile görüşmeler düzenleyip İrlanda'nın kuzeyinde İngilizler de kalmasını sağlamıştır. Bu durumda IRA ikiye bölünmüş ve ülke içsavaş sürecine girmiştir. İçsavaş hükümetin lehine sonuçlanınca IRA'nın önemli militanları yakalanarak idam edilmiştir.¹¹⁶

Bu dönemde dikkat çeken diğer terör örgütü ise Irgun (İsrail Ulusal Askeri örgütü) 1931 yılında Filistin'de kurulmuştur. Irgun, hem Filistinli Araplara hem de İngiltere'ye karşı eylemci siyaset yürütmüş, özellikle Aralık 1943'ten sonra İngiliz yönetimine karşı eylemleri daha da yoğunlaştırmıştır. Bu dönemin Filistin'deki İngiliz yönetiminin merkezi olan Kudüs'teki King David otelinin Temmuz 1946'da dinamitlenmesi sonucu 96 kişinin ölmesi ve Arap köyü " Deyri Yasin'e" karşı düzenlenen saldırıda 250 kişinin ölmesi bunları en çarpıcı eylemleridir. Bu terör örgütü, Mehalem Begin tarafından yönetilmiştir. 1948'de İsrail devletinin ilan edilmesiyle birlikte Irgun dağıtılmış ve üyeleri İsrail ordusuna katılmıştır.¹¹⁷

Soğuk Savaş- Marksist- Leninist Terör Dönemi (1945- 1990).

Bu döneme Anti- Sömürgeci Terör Dönemi denilmesinin nedeni, dönemi damgasını vuran terör eylemlerinin ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesinden kaynaklanmasıydı. Dönemin terör eylemlerini tetikleyen en önemli neden, Birinci Dünya Savaşını bitiren Versay Barış Anlaşmasıydı. 1918 sonrası uluslararası sistemin en çarpıcı özelliği, döneme damgasını vuran İmparatorlukların parçalanması ve çok sayıda yeni devletin ortaya çıkmasıydı. Ulusların kaderlerini kendilerinin tayin etmesi ilkesi doğal olarak çok sayıda farklı etnik yapıları da etkilemiştir.¹¹⁸

II. dünya savaşı sonrasında, sömürgeyle mücadele güçleri tarafından istenen ikinci terör dalgası ortaya çıkmıştır. Bu milliyetçiler, üst düzey yetkilileri ve hükümet aydınlarını hedef almak yerine kolonileri, yerel yetkililer, polis ve askeri karakollar gibi sömürge kontrol araçlarını hedef almışlar ve sömürgecileri, uzak arazileri işgal ederek hiç bitmeyen kayıplara

¹¹⁶ Acar, 2012, **a.g.k.**, 104.

¹¹⁷ Acar, 2012, **a.g.k.**, 105.

¹¹⁸ Onay, 2009, **a.g.k.**, 33.

dayanmak zorunda kalacakları olasılığını düşünmüşlerdir. Terörist örgütleri kentlerde kurulmuş ve saldırılar, kentli hedeflere karşı yapılmış, ancak bu saldırılar asla sivillere yöneltilmemiştir.¹¹⁹

Soğuk Savaş döneminde çeşitli ülkelerde görülen terörizm, üç farklı strateji ve eylem modeli ile ortaya çıkmıştır. Birincisi, Avrupa ülkeleri de dahil olmak üzere birçok ülkede görülen “Marksist-Leninist terörizm”dir. İkincisi, Latin Amerika ülkelerindeki şehir ve kırsal gerillacılığıdır. 1950’li yıllarda terör örgütlerinin kent merkezlerinde gerçekleştirilen eylemlerde ağır kayıplar vermesi üzerine Mao, Castro, Guevera eylemleri kırsal alanlarda gerçekleştirmek gerektiğini savunmuşlardır. Ancak bu dönemde özellikle Latin Amerika’da kırsal alanda faaliyet yürüten örgütlerin de büyük kayıplar vermesi üzerine, “Şehir Gerilla Taktikleri” Brezilya’da Carlos Marighella Liderliğinde örgütler tarafından ortaya konmuştur. Ancak bugünkü anlamıyla “şehir tedhişçiliği”ni uygulayan ve günümüzdeki örgütlere de örnek teşkil eden Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN)dir. Şehir merkezlerinde gerçekleştirdiği eylemlerde başarılı olan FLN, “şehir tedhişçiliği” kavramını terör literatürüne sokmuştur. Üçüncüsü ise, Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya’da ortaya çıkan, “Yeni Sol” olarak adlandırılan akımın etkisiyle başlayan terördür. Almanya’da “Baader-Meinhoff”, ABD’de “Kara Panterler”, Japonya’da “Birleşik Kızıl Ordusu” ve İtalya’da “Kızıl Tugaylar” bu akımın etkisiyle kurulan terör örgütleridir.¹²⁰

1950’lerin sonları ve 1960’ların başında, ulusal kurtuluş savaşlarından çağdaş terörizm savaşına geçilmiş ve hem önceki milli mücadeleler hem de bağımsızlık hareketleri tarafından savunan Leninist-Marksist ideolojiden etkilenmişti. Terörizm tarihinde yeni bir çağın gelmesini haberi olarak 1968’den sonra kendi haline gelmiştir.¹²¹

1968’de Latin Amerikalı isyancılar sözde şehir gerilla stratejisini başlatmış ve Filistinliler terörizm taktiğini tanıtım gösterisi olarak başlatmış, çok geçmeden ciddi şiddete dönüşmüştür. Her ikisi de terörist faaliyetlerini gerilla savaşı yerine iktidarı yetkin olmayan bir iktidar olarak üstlendi. 1983 yılında Beyrut’taki intihar bombalı saldırısı, özellikle 241 Amerikan Denizcisi ve 53 Fransız paraşütçü öldüren iki uluslararası terörizmin en önemli gelişmesiydi. Bu

¹¹⁹ Maras, 2013, **a.g.k.**, 9- 10.

¹²⁰ Acar, 2012, **a.g.k.**, 105-106.

¹²¹ Chaliand, 2007, **a.g.k.**, 98.

Hizbullah saldırıları, Batı birliklerinin çekilmesine yol açmış ve 1968 ile 2000 yılları arasında uluslararası terörizmin en önemli başarısıydı.¹²²

Dini Motifli ve Etnik Terör Dönemi (1990 ve sonrası).

Fransa'da, 1986 ve 1995 yılları arasında iki kanlı terörist eylemi meydana gelmiştir, ilki İranlılar, ikincisi Silahlı bir İslami Grup tarafından yönetilmiştir. Bunun ardından, şimdi üçüncü önemli dönüm noktası, 1991 ve 1993, o dönemde Afganistan'da meydana gelen değişikliklere karşılık geldiği görülmektedir. Sovyetler Birliği'ni zayıflatmak için ABD tarafından bir araç olarak kullanıldıkça, radikal İslamcılık, kendi dinamiğini ve kendi amaçlarını yerine getirerek, Irak'a karşı 1991 savaşının bir çok başlı, bağımsız bir siyasi askeri harekette bir sonucu olarak gelişir.¹²³

Basra Körfezi ve Suudi Arabistan'daki ABD askeri varlığı, ilk Körfez Savaşı sonrasında Bağdat'a yaptırım uygulanması gereği ile gerekçe gösterilerek yalnızca bin Ladin'in düşmanlığını Suudi kraliyet ailesine ve ABD'ye yöneltti. Bu eski Rus karşıtı "kutsal savaşçılar", Ruslar ile Pakistan, Suudi Arabistan ve Amerikan desteği ile kullanılan binlerce Müslüman gönüllüden oluşturulmuştur. Savaşın sonra teröristler şimdi Ortadoğu'daki ABD dış politikasını ve Amerika'nın Suudi Arabistan'daki askeri varlığını protesto etmek için savaştıklarını iddia etmekte ve Filistin'in kurtuluşunu ve Müslüman dünya genelinde İslam devletlerinin kurulmasını teşvik etmek için Afgan Arapları olarak bilinmiştir.¹²⁴

1993 yılında Dünya Ticaret Merkezine ilk, araba bombasıyla gerçekleştirilmeye istenen saldırı sonuca ulaşmamış, ancak ABD'nin artık İslamcı savaşçıların hedefi olduğunu açıklamıştır. ABD, on dokuz Amerikalı askerin hayatını kaybettiği Suudi Arabistan'ın Khobar'daki saldırının önemini küçümsedi. Ertesi yıl, Suudi Arabistan'da, bu kez Dahran'da ve Usame Bin Laden'in ABD'ye kutsal Suudi topraklarından çekilme çağrısında bulunan başka bir saldırı görüldü. 1994'ten 1996'ya kadar, Pakistan tarafından ABD destekli olarak kurulan ve desteklenen Taliban, kendilerini Afganistan'ın liderleri haline getirdi. Yavaş yavaş, bin Ladin ve Mısırlı Ayman el Zevahiri ve Muhammed Atef'in etkisi, kendisini Taliban rejiminde hissettirdi. 1998 yılının Şubat ayında, bin Ladin "Haçlılar ve Yahudiler"e karşı savaş ilan

¹²² Chaliand ve Blin, 2007, **a.g.k.**, 221- 223.

¹²³ Chaliand ve Blin, 2007, **a.g.k.**, 223.

¹²⁴ Maras, 2013, **a.g.k.**, 11.

etmişti. Doğu Afrika'daki ABD büyükelçilikleri, o yıl saldırıya uğradı ve iki yıl sonra, Aden limanında USS Cole'un bombalanması izledi.¹²⁵

2.1.1. 11 Eylül Terör Eylemleri

11 Eylül 2001'de on dokuz Arap üç uçağı kaçırıp Pentagon'a ve Dünya Ticaret Merkezi'nin iki ana kulesine çarpmıştı. Dördüncü bir uçakta yolcular teröristler tarafından tehdit edildiği sırada uçak Pennsylvania'da boş bir alanda düştü. Bu saldırılarda, üç bin kişi öldürülmüştü – bunların en az yüzde10'un Amerika vatandaşı değildir. ABD ekonomisine milyarlarca zarar vererek ve Bush Yönetiminin "Teröre Karşı Savaşı" olarak anılan Afganistan ve Irak istilalarını hızlandırmıştır. 11 Eylülün ardındaki grup, 1980'lerde Arap Müslüman aşırı militan Usame bin Ladin tarafından Afganistan'daki Sovyetlere karşı savaşmak için kurulan, hem bölgesel hem ulus ötesi bir örgüt olan "El-Kaide idi". Bin Ladin'i ve El-Kaide'yi motive eden doktrin birçok isimle, çoğu zaman cihadizm ile biliniyor. Cihadizm, ne olursa olsun, hem etno-milliyetçiliği hem de devrimci solculuğu, bugün terörizmin arkasındaki en önemli güçtür.¹²⁶

ABD hükümeti tepki vermek için hareket etmek istemesine rağmen, belirsizliğin ve ek saldırıların beklenmedik olduğu ortamda, Bush, nükleer bomba geçirmez sığınacağın güvenliği için acele etmiştir. Bush 11 Eylül'de misillemenin yakın olduğu konusunda uyardı. Afganistan'a karşı bir savaş başlatmıştır.¹²⁷

İntihar bombacıları, Dünya Ticaret Merkezi'nin kuzey kulesine, diğeri de Dünya Ticaret Merkezi'nin güney kulesine, diğeri de Pentagon'un doğu tarafına çarparak, dört Amerikan iç hat uçuşunu kaçırmıştır. Korsanlar ve yolcular arasındaki biraz mücadeleden sonra dördüncü uçak Pennsylvania'da bir alanda düşmüştü. 11 Eylül saldırıları büyük zararlar meydana getirmiştir. Dünya Ticaret Merkezi'nde en az 2.603 kişi öldürülmüş ve Pentagon'da 125 kişi hayatını kaybetmiştir.¹²⁸

Saldırıların ekonomiye verdiği zararlar felaketti. Kurtarma ve temizleme masrafları toplamı 27 milyar dolara kadar yükselmişti. Wall Street, haftanın geri kalanında ticareti durdurmuş, ancak yeniden açıldığında derhal değerden yaklaşık% 15'i veya 1.2 trilyon dolar

¹²⁵ Chaliand ve Blin, 2007, **a.g.k.**, 223.

¹²⁶ Law, 2009, **a.g.k.**, 281.

¹²⁷ M. Buckley and R. Fawn. (2003). Global Responses to Terrorism: 9/11, Afghanistan and beyond. London, New York: Routledge, S.12.

¹²⁸ Anderson, ve Sloan 2009, **a.g.k.**, xliii xliv.

kaybetmişti. Havayolu, turizm, sigorta ve deniz taşımacılığı da dahil olmak üzere birçok ekonomik sektör hem kısa hem de orta vadede büyük zarar görmüştür.¹²⁹

Bu saldırılardan sonra gazeteciler, akademisyenler ve ulusal liderler, birbiri ardından yeni bir uluslararası terörist ortamının doğduğunu açıklamıştır. Bu yeni ortamda, teröristlerin düşman hedeflerine eşi benzeri görülmemiş kayıplar ve yıkımlar yaşatmak için kitle imha silahları kullanma konusunda oldukça yetenekli ve bu silahları kullanmaya istekli oldukları ileri sürülmüştür.¹³⁰

Bush, saldırıları “savaş eylemleri” olarak açıklamış ve bunları yapanlarla failleri ülkelerinde barındıranlar arasında hiçbir ayırım yapılmayacağını açıkça vurgulamıştır. ‘Ya bizimle ya da teröristlerle birliktesiniz’ sloganı kullanmıştır. Amerika müttefiklerinden hemen uluslararası boyutta destek gelmeye başlamıştır. NATO, yarım asırlık varoluşunda benzeri görülmemiş bir biçimde, Bush yönetiminin savaş çabalarını NATO yapıları dışında sürdürmesine rağmen, tüm üyelerden ABD’ye acil yardım sunarak 5. Madde devreye sokulmuştur. BM Güvenlik Konseyi, BM yasasının 51. Maddesi’nin ‘bireysel veya toplu savunma hakkının içsel hakkını’ kabul eden ve aynı zamanda da teröristlere tepki göstermek için gerekli adımları atmaya hazır olduğunu da belirten 1368 sayılı Kararı kabul etmişti. Olaydan bir gün sonra ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, baş şüpheliyi bin Ladin olarak açıklamıştı. Bush, 15 Eylül’de ABD’nin savaşta olduğunu tekrardan ilan etmiştir.¹³¹

2.1.2. Terör ve Medya İlişkileri

Medya ve teröristler arasındaki ilişki genellikle “simbiyotik” olarak tanımlanmaktadır. Bir yandan teröristlerin medya yoluyla güdülerini kamuoyuna duyurması gerekir; Öte yandan, medya kuruluşları sürekli izleyicileri için ilgi çekici hikayeler aramaktadır. “Terörizmin en temel nedeni tanınmak ya da dikkat kazanmaktır...Şiddet ve kan dökülmesi her zaman insan merakını harekete geçirir ve terörizmde var olan dramatik, gerilim ve tehlikeli eylemler dikkat çekici niteliklerini arttırır”. Bununla birlikte, medyanın terörizmle simbiyotik ilişki içindeki rolü değişebilir. Medya, terörizmi olayları takip etme ve yorumlama yoluyla teşvik edebilir. Buradaki düşünce, medyanın teröre olan ilgisinin, daha fazla saldırı için “model ve ilham”

¹²⁹ Law, 2009, **a.g.k.**, 332- 333.

¹³⁰ Martin, 2017, **a.g.k.**, 62.

¹³¹ Buckley ve Fawn, 2003, **a.g.k.**, 13.

sağlayarak daha fazla olayı teşvik etmesidir. Medya, olayları canlandırarak ya da cazip hale getirerek terörizmi katkı sağlayabilmektedir.¹³²

Medya ile terörizm arasında bir ilişki olduğuna dair bir uzlaşma var gibi görünse de, literatürde daha yakından incelendiğinde farklı ve çelişkili iddialar ortaya çıkmaktadır. Terör-medya ilişkisi konusunda uzmanlar birbirinden farklı iki ayrı görüşe sahiptir. İlk görüşe göre, medyanın topluma, devlete, uluslararası sisteme ve meslek ilkelerine karşı sorumluluğu vardır ve bu çerçevede neden olduğu toplumsal sonuçlar göz önüne alarak terör haberlerine yer vermemesi gerekmektedir. Bir diğer görüş ise medya aynı sorumluluklar nedeniyle kamuoyunu olup bitenlerden haberdar etmek çerçevesinde terörle ilgili haberlere yer verilmesi gerektiğini savunmaktadır.¹³³

Medya, çeşitli aktörlerin ve grupların izleyicileri ikna etmeye ve nüfuz kazanmaya çalıştığı bir araç olarak hizmet edebilir. Hem terörist hem de medya örgütleri, davalarını ilerletmek için demokratik adil oyun kurallarını kullanmaktadır. Teröristler politik avantajlar elde etmeye çalışırlar ve medya (izlenme yoluyla) gelir kazanmaktadır. Dolayısıyla, medya ve terörün karşılıklı bir ilişki içerisinde olduğu söylemek mümkündür. Bazıları bunu olumsuz bir çağrışmaya sahip olabilecek bir “ortakyaşarlık” olarak adlandırır. Medya-terör ilişkileri, diğer medya kaynağı ilişkilerine benzer. Teröristlerin hedefleri politik ve lojistik, bölünmüş kamuoyuna baskı yaparak siyasi karar alma süreçlerini etkilemek için saldırılarını sürdürmektedir. “Düşmanlarını” demoralize ederek ve aktivistleri işe alarak, sığınak, destek ve para harcayarak kendi durumlarını güçlendirirler. Bunu yaparken de hedef hükümetlere zarar vermektir. Yukarıda belirtildiği gibi, teröristlerin iktidarı kazanma yöntemi, hedef hükümetin otoritesini (yetkilendirmeyi), güvenilirliğini ve kontrolünü yok etmektir.¹³⁴

Fransız sosyolog Michel Wieviorka terörizm ve medyanın simbiyotik bir ilişki içinde olduğu iddiasını reddetmektedir. Teröristler ve medya arasında dört ayrı ilişki olduğunu savunur. Bunlardan ilki, “teröristlerin, belirli bir nüfus grubunu amaçlanan kurbanların ötesinde korkutmaya çalıştıkları ya da kendi eylemleriyle bir propaganda darbesi gerçekleştirecekleri bir saf zeka” olarak tanımlanmaktadır. Bu kategori tamamen gerçek dışıdır çünkü amaçlanan bir kurban grubunda terör yaratmak için bile fail, tehdidi iletme için bazı kanallara veya iletişim

¹³² C. Archetti. (2013). Understanding Terrorism in the Age of Global Media. London: Palgrave Macmillan, s. 38.

¹³³ Onay, 2009, **a.g.k.**, 126.

¹³⁴ Centre of Excellence Defence Against Terrorism. (2007).The Media: The Terrorists’ Battlefield. Ankara, Turkey: IOS Press, s. 6.

araçlarına dayanır. Terörü teşvik etmek için bir amaç yoksa, o zaman terörist şiddeti bir nitelikte değildir.¹³⁵

İkinci ilişkisel model göreceli kayıtsızlıktır. . . Şiddetin faillerinin, Ancak, zaten kendi konumlarını tartışmak ve açıklamak için iletişim kanalları olduğu sürece en güçlü medya araçların haber manşetleri nasıl yayınlandığı ilgili fazla önemsememektedir. “Zaten var” diye listelediği kanallar, yasal ve nispeten özgür bir basın, radyo vericileri ve üniversiteler, kiliseler ve camiler gibi özgür ifade merkezleridir. Fakat bunlar alternatif medya değilse, bu “zaten var olan” kanallar nelerdir? Artık terörist gruplar tarafından yaygın olarak kullanılan İnternet de eklenebilir. Wieviorka’nın ikinci kategorisi kategori dışı sayılabilir.¹³⁶

Wieviorka’nın üçüncü ilişki tarzı, medya odaklı strateji, açıklayıcıdır. Bu kategoriyi, medyayı eyleme teşvik etmek için terörist çabaları ve “medya operasyonlarını bildiklerini hesaplamak” için tasarlamaktadır. Wieviorka, bunun teröristlerin medya ile araçsal bir ilişki içinde bulunduğu tek durum olduğunu düşünmektedir. Yine de gerçekte, terörizm faaliyetinin özünde, bir tür medyanın, ancak ham petrolün, tehdit ve sindirme mesajlarını yaymak için bir araç olarak kullanıldığı açıktır.¹³⁷

Wieviorka’nın dördüncü ilişkisel biçimi eşit ölçüde geçerli olduğunu ve bunun tam bir kopukluk olarak görüldüğünü ve medyanın zorlaması olarak daha doğru bir şekilde tarif edildiğini düşünülmektedir. Wieviorka, terörist faaliyetleri, medya örgütünü, editörleri, gazetecileri ve yayıncıların itham ,suçlanmalarına, cezalandırılmaları ve düşman olarak görülmelerine neden olmaktadır. Medya çalışanları, 1970’lerde İtalya ve Türkiye gibi 1970’ler ve 1980’lerdeki Lübnan gibi şiddetli çatışma bölgelerinde terörist şiddetin hedefleri olmuştur. Bazı gazeteciler ve editörler bir şekilde terörist harekete karşı saldırıya uğradılar. Diğerleri, terörist faaliyetlerinin ayrıntılarını ortaya çıkarmaya çalıştıkları sırada tehdit ve saldırıya uğradı. Ancak medya çalışanlarına yapılan bu tür saldırılar, medyayla olan ilişkinin aniden alakasız ya da araç dışı olduğuna işaret etmiyor. Teröristler, büyük kitle iletişim araçları örgütlerine ne kadar düşmanca davranırlarsa da olsunlar, hala kendi saldırılarının kitle iletişim araçlarında yayınlanması, onlara karşı olan gazetecileri terörize etmek ve medyanın geri kalanını sessizliğe ya da en azından pasifliğe zorlamak amaçlamaktadır. Üstelik, terör örgütleri, kitle iletişim araçlarına nadiren saldırmakla uğraştılar, eğer böyle bir faaliyeti varsa, broşür, kitapçık, ve

¹³⁵ P. Wilkinson. (2006). Terrorism Versus Democracy. 2. Basım, Taylor & Francis, Routledge, S. 145.

¹³⁶ Wilkinson, 2006, **a.g.k.**, 145-146.

¹³⁷ Wilkinson, 2006, **a.g.k.**, 146.

dergi gibi kendi propaganda organlarını kullanmaya alternatif olarak görmektedir. Teröristlerin kendi propaganda organlarının genel olarak çok sınırlı bir dolaşımı vardır, ancak üyeler ve sempatanlar arasında ideolojik militanlığın sürdürülmesi ve fikirlerini diğer potansiyel sempatik gruplara yaymanın hayati işlevlerine hizmet ederler.¹³⁸

Walter Laqueur, “medya, teröristin en yakın arkadaşı; Teröristlerin kendi başına yaptıkları hiçbir şey değildir, tanıtım ise her şey” Olarak ifade etmiştir. Laqueur, “medya olmadan herhangi bir siyasi şiddet eyleminin hiç kimsenin duymayacağı” için değersiz olduğunu belirtmiştir. Yirminci yüzyılda, radyo ve televizyondan internete, yeni medya platformları genişleyecek ve terörist grupların çeşitli kitlelere "mevcut ve potansiyel destekçileri, düşmanları (devlet), profesyonelleri" (bunlarla sınırlı olmamak üzere) "konuşma" yeteneğini arttırmıştır.¹³⁹

Terörle medya arasındaki ilişkiyi ele alırken, en iyi yaklaşım iletişim sorununa terörist bakış açısını anlamaya çalışmaktır. Terörün hükümetleri devirmek ve siyasi iktidarı ele geçirmek için büyük bir silah olarak önemli ölçüde etkisiz olduğu kanıtlanmasına rağmen, siyasi bir sebebi yayınlamak ve terörist tehdidini özellikle de açık ve daha geniş bir kitleye ulaştırmak için oldukça başarılı bir araç olmuştur. Batı'nın çoğulcu ülkeleri demokratik bir toplumda “terörizm” dendiğinde, “medya” akla gelmektedir. Terörizmin doğası gereği, daha geniş bir topluma yönelik bir tehdidi yaymaya çalışan psikolojik bir silahtır. Bu, özünde terörün ve medyanın simbiyotik bir ilişkinin olmasının nedenidir. Özgür medya açıkça terörist değerleri temsil etmemektedir. Genellikle demokratik toplumun temel değerlerini yansıtmaya eğilimlidir. Ancak açık bir toplumdaki medya, kitleleri için son derece rekabetçi bir pazarda, haberlerde ilk sırada olmak ve rakiplerinden daha fazla bilgi, heyecan ve eğlence sağlamak için sürekli baskı altındadır. Bu yüzden, onlar, kötü bir haber olduğu için tapunun terör propagandasına cevap vermeye neredeyse mecburdur. Dolayısıyla, daha önce açıklandığı gibi, medya terörizmle bir tür simbiyotik ilişki içerisindedir. Bu elbette ki, kitle iletişim araçlarının teröristler tarafından kontrol edildiği anlamına gelmez. Bu, özgür medyayı kendi amaçları için sürekli olarak manipüle etmeye ve sömürmeye çalıştıkları anlamına gelmektedir. Aynı zamanda, sorumlu medya profesyonellerinin ve kamuoyunun, teröristlere karşı onları korumaya yönelik girişimlerine karşı sürekli olarak korunması gerektiği anlamına gelmektedir.¹⁴⁰

¹³⁸ Wilkinson, 2006, **a.g.k.**, 146- 147.

¹³⁹ Law, 2015, **a.g.k.**, 428- 429.

¹⁴⁰ Wilkinson, 2006, **a.g.k.**, 147.

Terör ve medya arasındaki ilişkinin simbiyotik doğası hakkında kısaca özetlemek gerekirse, birçok demokratik ülkede terörün yakın tarihte ortaya çıkması, teröristlerin kamusallığın oksijeni üzerinde geliştiğini ve bunu inkar etmenin aptalca olduğunu göstermektedir. Bu, kurulu demokratik medyanın teröristlerin değerini paylaştığı anlamına gelmez. Bununla birlikte, açık bir toplumdaki özgür medyanın, acımasız terör örgütleri tarafından sömürüye ve manipülasyona karşı özellikle savunmasız olduklarını göstermektedir. Televizyon, radyo ve yazılı medyayı kullanırken teröristlerin genel olarak dört ana amacı vardır:¹⁴¹

- 1- Kamuyu harekete geçirmek ve hedef grup/gruplar arasında yoğun bir korku yaratmak;
- 2- Sebeplerinin doğruluğu ve zaferinin kaçınılmazlığı gibi konuları vurgulayarak genel nüfus ve uluslararası görüşü yanlarına çekmek ve daha fazla destek kazanmak,
- 3- Hükümet ve güvenlik güçlerinin tepkisini engellemek ve bozmak, örneğin tüm pratik anti-terörist önlemlerinin doğası gereği tiranca ve karşı çıkıcı olduğunu öne sürerek,
- 4- Var olan ve potansiyel destekçilerin seçimini harekete geçirmek, kışkırtmak ve arttırmak ve bu şekilde kendilerine katılmalarını sağlamak, daha fazla fon toplamak ve daha fazla saldırıya ilham vermek.

Marthoz, *Medya, terörizme karşı bir tavır takınarak yanlarını seçmeli mi? Çoğu gazeteci, sivillere karşı şiddet kullanarak cezalandırılıyor ve başyazıları çoğunlukla öfkelerini yansıtıyor. Bununla birlikte, teröre karşı bu önyargı asla gazeteciliğin temel değerlerini ihlal etmemelidir, özellikle de gerçeği yerine getirme görevi. Medyanın eylemleri kaçınılmaz olarak kişi, kurum, şirket vb. üzerinde eylem ya da ilham yoluyla etkilenir. Böylece medya, mağdurların haysiyetine, özellikle de rehinelere koruma veya güvenlik kuvveti operasyonlarının gizliliği konusundaki bilginin yayınlanmasının olumsuz etkilerini en aza indirmeye konusundaki endişelerine karşı bilgi verme haklarını ve görevlerini dengeler. Bununla birlikte, gazetecilik etiği 'insanlık hissi' çağrısında bulursa da, kamuoyunun gündemine veya yetkililerin emirlerine gözdağı vermeksizin kamu menfaati konularında bilgi vermek, gazeteciliğin temel işlevinden ödün veremez.*¹⁴²

Terörün siyasi silahının, televizyon yapımcıları ve gazetecilere değil, onların amacına hizmet edeceğine inanılmaktadır. Pek çok modern teröristin ve kitle iletişim araçlarının belirli bölümlerinin, önemli bir karşılıklı yarar ilişkisi içinde kilitli görünebileceğini inkâr etmek

¹⁴¹ Wilkinson, 2006, a.g.k., 149.

¹⁴² J. P. Marthoz (2017). Terrorism and the Media. Paris, UNESCO, s. 29-30

mümkün değildir. İlk olarak, yalnızca kitlesel, muhtemelen dünya çapında bir tanıtım yapmak için değil, aynı zamanda medya izleyicilerinin kendileri için kendi takipçileri ve sempatanlarının gözünde kazandığı meşruiyet ortamı elde etmek için prime-time televizyonda görünmek istemektedir. Kitle iletişim araçları için, terörizm, özellikle de kaçırma ve rehin durumları gibi uzun süreli olaylar, izleyici / okur kitlesini artırabilecek, sansasyonel ve görsel açıdan etkileyici haberlerin sonsuz bir kaynağıdır.¹⁴³

11 Eylül terör saldırıları ve ardından da “Terörle Mücadele” savaşı, halkın terör siyasetini büyük ölçüde değerlendirdiği kitle iletişim araçlarının bilgi kanalı olarak önemli bir rol oynamıştır. Bir yandan teröristlerin medyayı gündemlerini küresel bir izleyici kitlesine - medyanın "terörizmin oksijeni" olduğu "simbiyotik bir ilişki" ye yönlendirmek için rutin olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Öte yandan, terörle savaş ve belki de bir neslin en önemli askeri politikası, medyanın kamuoyuna ve seçmenler için hükümetlerin etkinliğini ve politikalarını yönetmesi için bir bilgi aracı olarak haber yayınlarına dayanmaktadır. Öyleyse, Her ikisi de, “siyasetin medya aracılığıyla giderek artan bir biçimde yürütüldüğü” ve savaşın sadece bir politika uzantısı olduğunu sözünü yansıtmaktadır.¹⁴⁴

Son olarak, terörizm, küresel medya ağları ile uyumlu bir ilişki içinde bulunmaktadır. Tartışıldığı üzere, modern terörizm temelde iletişimseldir; etkisi ve mesajını tüm dünyadaki geniş kitlelere ileten iletişim kanalları ağı olmadan var olamazdı. Kültürel bir biçim olarak terörizm, modern medyanın kültüründe semiyotik kökleri olan bir şiddettir. Bununla birlikte, şiddetin bu olasılığı, hükümetlerin yanı sıra, ulus-ötesi militan grupların da kullanabileceği bir olanak ya da strateji haline gelir. Bu anlamda sessizlik ya da sansür stratejisi, anlam ve toplumsal bilgiyi biçimlendirmek için tasarlanan bir medya temsili biçimidir. Bu nedenle, empoze sessizlik (sansür) stratejisi, belirli mesajların (halkla ilişkiler) serbest bırakılması gibi, şiddet, iktidar ve arabuluculuk arasındaki olumsal ilişkinin bir tezahürüdür. Genel olarak şiddet ve özellikle politik şiddet medya endüstrileri için büyük gelir kaynağıdır: şiddet, çeşitli değişimleri aracılığıyla, modern medyanın mali ve semiyotik temellerinin bir parçasıdır. Aynı zamanda polis, topluluk ve toplum olan medya izleyicileri de, bu dönüşlü şiddet olaylarına karışmış gibi görünmektedir.¹⁴⁵

¹⁴³ Wilkinson, 2006, **a.g.k.**, 144.

¹⁴⁴ W. G. K. Stritzke vd., (2009). *Terrorism and Torture: An Interdisciplinary Perspective*. New York: Cambridge University Press, s. 265.

¹⁴⁵ J. Lewis. (2005). *Language Wars: The Role of Media and Culture in Global Terror and Political Violence*. London: Pluto Press, S. 28.

2.2. Terör Haberciliği

Hem haberlerde hem de dramada karakterler anlamlı duygular ve kimliklerin oluşturulmasında merkezi bir rol oynarlar ve izleyiciler tarafından tanımlama ve projeksiyon için fırsatlar yaratırlar. Haber hikayeleri genellikle izleyicileri herhangi bir terörist tehdidinin potansiyel kurbanı olarak ele almaktadır.¹⁴⁶

Medya (ve politik alanlar), belirli terör biçimlerinin dönemine bağlı olarak konsantre olma eğilimindedir. Yaklaşık 1960-1980 yılları arasındaki haberler ağırlıklı olarak aşırı sağa ve sola ve bağımsızlık yanlısı hareketlere bağlı terörizm konularını kapsamıştı. Bu tür terörizm tamamen ortadan kalkmazken, günümüzde "dini motifli terörizm" en çok ilgi görmektedir ve özellikle örgütlerin en yaygın medyayı oluşturan İslam'ı takip ettiklerini ispatlayan saldırıları çekmektedir.¹⁴⁷

*Kitlesel öncesi medya çağında, terörist "mesajlarını iletmek" imkansız değilse de oldukça zordu. Aşırı okuryazarlık düzeyleri ve yüksek fiyatlı kitaplarla basılan şeyler teröriste iyi hizmet etmedi; Bunun yerine, terörün konuşma yoluyla iletilmesi gerekiyordu. Yahudilerin Sicariliği düşmanlarını gün ışığına çıkarmış, sık sık kalabalık yerlerde öldürmüşlerdi, çünkü eylemlerinin çok geniş bir yelpazede gittiğini garanti altına almışlar. Jakobenler, kamusal alanı karşı devrimin ölümlere şahit olmak için canice bir tuhaf yere çevirmişti. İnsanların bu olayları konuşması, suikastlarla ilgili cesur düşmanlar ve asılan cesetlerin hepsi, devlet dışı aktörler için iletişimin modern öncesi "teknolojileri" olarak hizmet ettiler ve saldırı sahasından dışarıya doğru korku söylemini yaydılar. Tersine, devlet aygıtı genişledikçe, hükümetler kamusal infazlar, propaganda ve muhbirlerin ve gizli görevlilerin kullanımı ile birlikte görünür bir polis varlığı vasıtasıyla vatandaşların korku duymasına yönelik artan bir kapasiteye kavuşmuştur.*¹⁴⁸

Yeni bilgi ve iletişim platformlarının gücünü yok edecek ilk jenerasyon teröristler, Rus halkçıları, İrlandalı devrimciler ve 1800'lü yılların ikinci yarısında ulusal sınırları aşan anarşistleri içermektedir. Illinois, Chicago'dan, St. Petersburg, Rusya'ya kadar, her şeridin radikalleri, bombalar, kan ve gazete başlıkları arasındaki güçlü bağlantıyı çabuk anlamaya

¹⁴⁶ B. Brecher, M. Devenney and A. Winter (2010). Discourses and Practices of Terrorism. Taylor & Francis, Routledge, s. 83.

¹⁴⁷ Marthoz, 2017, **a.g.k.**, 21.

¹⁴⁸ Law, 2015, **a.g.k.**, 429.

başlamıştır. Bu terörist gruplar oldukça küçük olma eğilimindeyken ve geleneksel kitle iletişim kanallarına (politik mitingler, okullar, kiliseler, vb.) Pek az başvurmuşlarken, eylemleri hızla gelişen "özgür" basında daha dikkat çekmiştir. 1800'lü yılların ortalarından yüzyılın sonlarına doğru dünya çapındaki gazetelerin sayısı, yalnızca ABD'de 15 milyon doları bulan 2000'den fazla günlük gazete ile, 30.000'in çok üstüne on kat artmıştır. Bu arada, İngiltere, Fransa ve Almanya gibi gelişmiş ekonomilerde erkek okuryazarlığı yüzde yüze yaklaşmaya başlamış (kadın okur yazarlıkları yirminci yüzyıla kadar geriledi) ve Hindistan ve Filipinler gibi gelişmekte olan ülkelerde dramatik artışlar göstermiştir.¹⁴⁹

Günlük gazetenin yaygınlaşması, giderek okur-yazar orta ve işçi sınıfıyla birlikte, orta dereceli terörün ilk döneminde başlamış ve illüstrasyonların (ve daha sonraki fotoğrafların) yeniden basılmasına izin verilen yeni süreçlerle, bazı terör saldırılarının Auguste Vaillant'ın 1893'te Fransız Temsilciler Meclisi'ndeki bombalaması veya Greenwich Park'taki Kraliyet Gözlemevi'ndeki 1894 patlamaları ortak hafızaya kazılmıştır. Aynı şekilde, Narodnaia Volia'nın Çar Alexander II'nin öldürülmesi ... da dahil olmak üzere yüksek profilli suikastlar, Avrupa ve Kuzey Amerika'da bireysel terör eylemlerini daha da teşvik eden uluslararası medya raporlamasının temel dayanak noktası olmuştur. Hükümetin sıkı denetimleri sürdürdüğü Çarlık Rusya'sı gibi ülkelerde bile gazetecilik, terör saldırıları haberi - hem yurtiçinde hem de yurtdışında - bu gruplar için sembolik düzeyde devlete meydan okumalarına izin veren değerli tanıtımlar toplamıştır.¹⁵⁰

11 Eylül saldırılarının ardından dünyadaki herkesin süper güç mağduruyla sempati duymadığını fark eden uluslararası haber kuruluşları, politikanın kapsamın anlambilimini bile nasıl şekillendireceğini hızla bulmuştur. 11 Eylül saldırılarından kısa süre sonra, Reuters haber ajansı, failleri tanımlamak için "teröristler" yerine "kaçıranlar" kullanmaya başlamıştır. Bu karar, Reuters'in Amerikan karşıtı duyguları ön plana çıkaran kişiler tarafından öfkeyle eleştirilmişti. Reuters'in global haberlerin başında bulunan, Stephen Jukes, "Reuters'in" duygusal terimlerin kullanılmasına karşı uzun süredir devam etmekte olan politikaları "dile getiren bir iç belgede şunları söyledi: "Haber hikayelerini tanımlamak yerine, eylemcilerin, kimliğini veya geçmişlerini rapor ediyoruz, "Böylece tüketicilere" gerçeklere dayalı kendi kararlarını vermeleri sağlamıştır". Ancak bu gerçekler nasıl çerçevelendirilir, bu karar vermeyi etkilemektedir. Bireysel gazetecilerin ve haber kuruluşlarının bölümleri üzerinde sıklıkla "vicdan azabı"

¹⁴⁹ Law, 2015, a.g.k., 429- 430.

¹⁵⁰ Law, 2015, a.g.k., 430.

*çabaları yürütmesine rağmen (terörle ilgili hikayelerde diğer durumlarda olduğu gibi) etkilenme kaçınılmazdır. Teröristler eylemlerinin kapsamını özellikle çarpıcı hale getirerek zorlayabilir, ancak hükümet de bu kapsamda kullanılan terminoloji de dahil olmak üzere terörün kapsamını ve içeriğini etkileyebilmektedir.*¹⁵¹

Teröristler, amaçları için hedef seçerken medyayı yönlendirdiklerini ve kapsama alanını sağlamak için sansasyonel şiddete başvurdıklarını düşünebilirler, ancak bunun tersi aslında doğrudur. Medya doygunluğu olan bir dünyada ve şiddet, ölüm ve trajedi ile ilgili pek çok sorunun kapsanmasına yönelik haber hikayeleri bir terör öyküsünün garanti altına alabilmek için görsel açıdan zorlayıcı, dramatik ve bu nedenle şiddeti daha büyük ölçekte gerektirir; Ne yazık ki, bu aynı zamanda terörün her eyleminde dramatik ve gerçekten dehşet verici şeylerin eşliğinin kaldırılması gerektiği anlamına gelmektedir.¹⁵²

*Kablolu ve dijital yayınlar döneminde televizyon, teröristlerin tercih ettiği bir araç haline gelmiştir, çünkü anında görüntü sağlamakta ve izleyici kitlesinin büyüklüğünü artırmaktadır. Ayrıca, birçoğu sempatican ortamlarda nispeten sansürlenmeden izlenebilen dramatik görüntüler sunmaktadır. Elbette, özellikle de önemli olan, televizyonda yayınlanan haberlerin çok hızlı bir şekilde sunulması ve dünya çapında yayınlanmasıdır. Uydu yayınlarına dünyadaki hemen her yerden ulaşabilmektedir. Dolayısıyla, televizyon, teröristlerin mesajı hem görsel hem de olay yerinden sesli olarak dramatik bir şekilde duyurmak için oldukça kullanışlı hale gelmiştir. Tek yapmaları gereken, medyayı mağduriyetleri için sempatic bir bakış açısı yaymak için yönlendirmek olmuştur. Başarılı olurlarsa, teröristler, savaşlarının görüntülerini dünya çapında yüz milyonlarca insanın evlerine, neredeyse anında ve olasılıkla, kalabalık izleyici topluluklarını kendi davalarına yaklaştıracak veya potansiyel savaşçılar için bir katılma aracı olarak görev yapabilecek bir içerikle ulaştırabilirler.*¹⁵³

Terör eylemlerinin hepsinde ortak olan şey, hükümetin veya diğer hedef grupların teröristlerin taleplerini karşılamaya zorlamak için cinayet, yaralanma veya yıkım tehdidi kullanılmasıdır. Çünkü teröristler, tehditlerinin güvenilirliğini, bu eylemlerin medya raporlarının çoğu zaman terörizmle sonuçlanan bir şekilde gerçekleştirildiğini gösteren olağanüstü yıkım veya vahşet hareketleriyle göstermeye çalışmaktadır. Gerçekte, terörist bir

¹⁵¹ P. Seib, ve D. M. Janbek (2011).Global Terrorism and New Media- The post-Al Qaeda generation. New York: Routledge, S. 8.

¹⁵² Seib, ve Janbek, 2011, **a.g.k.**, 7.

¹⁵³ Martin, 2017, **a.g.k.**, 99.

hareket ya da terörist bir devlet yaratmak için modern kitle medyasının bile güçlerinin ötesindedir. Terörizmi benimseyen grupların nasıl kaynaklandığını anlamak için motivasyonlarını, amaçlarını, stratejilerini, ideolojilerini veya dini inançlarını incelemek gerekir. Ancak, teröristlerin şiddetli olayları başladığında, teröristler ve kitle iletişim araçları arasındaki ilişki kaçınılmaz olarak simbiyotik olmaya eğilimlidir. Sosyolojide, simbiyoz terimi, gruplar birbirinden farklı olduğu ve ilişkilerinin tamamlayıcı olduğu bir topluluk içindeki farklı gruplar arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkileri anlamına gelmektedir. Modern medya teknolojisi, iletişim uyduları ve televizyonun hızla yayılmasının terörün tanıtım potansiyelini artırmada belirgin bir etkisi olduğunu inkar etmek mümkün değildir. Bunun dramatik bir örneği 1972 Münih Olimpiyatları'nda “Siyah Eylül”, teröristler tarafından İsrail sporcularının ele geçirilmesi ve katledilmesi idi. Bu olayların dünya çapında 500 milyondan fazla televizyon izleyicisine aktarıldığı tahmin edilmektedir. Teröristler şiddet eylemleri gerçekleştirdikleri sürece kitle medyası, hem mağdurlar hem de mağdurları hakkında kaçınılmaz olarak büyük bir kamuya merak uyandıran dramatik öykülerin izleyicilerinin isteklerini tatmin etmek için kapsamaya kapılmaya devam edecektir.¹⁵⁴

Teröristler, kitle iletişim araçlarını toplumda tamamen alaycı ve fırsatçı bir biçimde ele alırlar. Böylelikle, daha köklü ve sofistike terörist hareketler politik “Öne çıkan” örgütleri, hem iç hem de uluslararası izleyicilere propaganda savaşında önemli ölçüde zaman ve çaba harcamaktadır. Bu amaçla El Kaide örgütü gibi gelişmiş terörist grupların liderlerinden alıkoyulmuş mesajlarını, kendi 'düşmanlarına' yönelik başarılı saldırıların resimlerini ve Müslüman sivillere ait ölüm ve acı çekmenin resimlerini göstermelerini sağlamaktadır. Dünya çapındaki propagandalarını yaymak için küresel internetin geniş alanını kullanmaktadırlar. Ağları için gizli iletişim sistemleri sağlamak ve daha geniş destekçi ve sempatizan kitlelerine ulaşmak için şifreli mesajlar göndermek için bilgisayarlarını kullanabilirler.¹⁵⁵

Lewis'e göre, *Terörle ilgili raporlamanın önemli paradokslarından biri, aslında, büyük bir olayın ardından medya gelirlerindeki büyük artışla ilgilidir: şiddet satmaktadır. 11 Eylül'deki dramatik olaylar ve Afganistan ve Irak'ın işgali, metinler ve kamu yararı üretmeye devam etmektedir. Medya şirketleri, ağ teknolojilerine, profesyonel işçiliğe ve medya alanlarına önemli miktarda yatırım yapmışlardır; bunların hepsi, kurumların zorunlu olarak taşıdığı büyük borçları geçersiz kılmasına yardımcı olacak metin ekleri ve reklam geliri oluşturmak için tasarlanmıştır. İnsanların yararına olan,*

¹⁵⁴ Wilkinson, 2006, a.g.k., 145.

¹⁵⁵ Wilkinson, 2006, a.g.k., 147- 148.

*ancak insan ıstırabına dayanan tıp mesleği gibi, gazetecilik de temelde paradoksaldır; Medya metinlerinin mesaj taşıma kapasitesi, kamu yararına ve özel çıkarlarına yönelik bu çelişkili dürtülerle sürekli olarak zayıflatılmaktadır.*¹⁵⁶

Terörist propaganda yaymanın ince bir yolu, teröristlerin hazırladığı haber ve video kasetlerinin, haber kaynaklarının izleyicisine haber vermeden haberlerde kullanılmasıdır. Halkla ilişkiler-gazetecilik ilişkilerinde bu tür prosedürleri çok yaygındır. Bazen yerel TV istasyonları (Katar el-Cezire istasyonu gibi), ulusal televizyon istasyonları ve haber ajansları terörist mesajlarını, basın açıklamasından ziyade meşru bir haber maddesinin kisvesi altında ele almak için kullanılmaktadır. 2001 yılının Ekim ayının ilk yarısında, Başkan Bush'un Ulusal Güvenlik Danışmanı olan Condoleezza Rice, büyük Amerikan televizyonu ağ yöneticilerinin, Osama Bin Ladin tarafından bilinmeyen kaynaklar ve el-Cezire TV istasyonu aracılığıyla yayılan bir video kasetini yayınlanmamasını istemiştir. ABD istihbarat topluluğunun bu bantlara kodlanmış mesajların girmediğinden emin olmalarını beklemelerini istemiştir. Rice, ABD'li üst düzey televizyon yöneticilerinin bantları tam bir ürün olarak değil, Bin Ladin'in mesajıyla ilgili raporlarını “renklendirmek” için kullanmasını istemiştir. Tavsiyesi ABD televizyon endüstrisi tarafından not edilmiş ve ulusal ağların çoğu buna göre hareket etmiştir.¹⁵⁷

*Terörizmin kapsanmasında bazı sorunlar var, bunların çoğu etik sorunları ve geri kalan gazetecilik alanındadır. Bu sorunlardan bazıları, haber toplama ve telekomünikasyon alanındaki, büyük teknolojik gelişmelere rağmen, 1970'lerden beri tespit edilmiştir. Bir genel kabul görmüş kural olarak, en sorunlu elektronik medya (radyo ve TV) tarafından gerçek zamanlı, canlı kapsama gibi görünmektedir. Günümüzde bu konudaki en sorunlu olanı, lisanssız ve sansürsüz gibi görünen İnternet ağıdır. 1970'lerden bu yana, dünya çapındaki demokrasideki askeri ve polis, terörizm ve terörle mücadele konusundaki bazı kılavuzlar hakkında medyayla aynı fikirde olmayı denemektedir. Bu çabalar, olayların kapsamı üzerinde hiçbir etkisi olmayan güzel ifadeli belgeler ortaya koymuştur. Ancak, 11 Eylül'de, Amerikan medyası gelişmekte olan durumu anlamış ve herhangi bir düzen veya belge olmaksızın çok sorumlu bir şekilde hareket etmiştir.*¹⁵⁸

2.2.1. Terör Haberlerinde Müslümanlar

¹⁵⁶ Lewis, 2005, **a.g.k.**, 35- 36.

¹⁵⁷ Centre of Excellence Defence Against Terrorism, 2007, **a.g.k.**, 10.

¹⁵⁸ Centre of Excellence Defence Against Terrorism, 2007, **a.g.k.**, 14.

Archetti'ye göre, "Terörün şiddeti, diğer sosyal ve politik iletişim formlarıyla etkileşime giren bir iletişim biçimidir. Daha spesifik olarak, terörizm, topluluğun "iletişim yapısı" – başka bir deyişle siyasi etkinliğin normalde yürütülmekte olduğu iletişim kanalları ve kurumları - içindeki anlamlara erişim ve tanımı üzerindeki bir mücadele olarak yorumlanır".¹⁵⁹

*Birçok araştırmacı ve din akademisyeni bu denklemleri analiz ettikleri ve terörizmin din üzerine kurulup kurulmadığı ile ilgili sıklıkla çelişkili teorileri formüle etmesine rağmen, İslam'a atıf yalnızca Müslüman toplum içinde değil, aynı zamanda İslam'ın Devlet dini olduğu ülkeler tarafından da çok tartışmalıdır. Bu nedenle 11 Mayıs 2016'da BM Güvenlik Konseyi toplantılarından birinde Kuveyt temsilcisi İslam İşbirliği Örgütü adına "dini bazda terörist gruplara ilham" ifadesinin yanlış olduğunu, "Dinler istismara iten terörist gruplar" bulunmamasına rağmen, hiçbir din ya terörizmden hoşnut değildir. Uluslararası medya genel olarak bu grupların Batı'ya karşı bir savaş yürüttüğünü vurgular, ancak sıklıkla bu şiddet eylemlerinin Irak ve Suriye'deki gibi doğrudan Müslüman nüfusuna veya dolaylı olarak da 22 Mart 2016'da Brüksel'de, 14 Temmuz 2016'da Nice'te kurbanlar arasında Müslümanlar da vardı. Bir çığ saldırılarının ardından, 2016'da Münih'te bir İran kökenli Alman saldırısı sonrası görülen, İslam'a yapılan göndermeler medyayı yaygınlaştırmış gibi görünmüştür.*¹⁶⁰

Spencer'e göre, Müslüman dünyasının tutarlı ve sorumluluk sahibi bir eylem oluşturmamasının bir dereceye kadar bir ölçüde de olsa, Müslümanların seslerinin baskın söyleme direnmek ve bunlara karşı koymak için başarısızlığa uğradığı fark etse de, basının anlatımlarındaki basitleşmelerin ölçeklerinin önemli ölçüde olduğunu söylemek mümkündür. İslam dinin inancı rutin ve bir fanatizm biçimi olarak adlandırılır ve tüm Müslümanlar "fundamentalistler", "ılımlılar", ve "gelenekselçiler" olarak genellemesine ve kutuplaşmasına maruz kalmışlar. Ayrıca, gazetecilerin gayri Müslümanlarla yapıcı diyaloga ilgi duyan Müslümanların inancı hakkında özür dilemek ya da aksine herhangi bir etkileşim hakkında kayıtsız kalmalarını sağlamak için düzenli bir girişim vardır. Müslüman toplumların çeşitliliğini takdir etmeyi yerine ihmal etme eğilimi, Müslümanları sistemli bir şekilde İslam ile ilişkilendiren baskın söylemleri ve dolayısıyla İslam inancıyla bağlantılı olarak tanımlanan şiddetli aşırılığı desteklediğine inanmaktadırlar.¹⁶¹

¹⁵⁹ Archetti, 2013, **a.g.k.**, 35.

¹⁶⁰ Marthoz, 2017**a.g.k.**, 22.

¹⁶¹ G. Spencer. (2005). The Media and Peace, From Vietnam to the 'War on Terror'. 1st editio, New York: PALGRAVE MACMILLAN, s. 148- 149.

Müslümanlar, hümanist ifadeleri, manevi özlemleri ve varoluşa materyalist olmayan yaklaşımları sürdüren sembolik ve mitolojik anlatıları görmezden gelen Batılı gazetecilerin topluluğuna pek ilgi duymamaktadır. Dünyayı rasyonel mantıkla ele alan medya felsefesinin vurgulamasına ters düşen muhabirlerin, bu tür rasyonalist yorumlara uymayan bir dünya görüşü için habersiz oldukları şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte, Batı ve Müslüman toplumlar arasındaki açık mesafenin anlaşılması, 'bu topluluklarda insanların manevi ve rasyonel duyarlılıklarına egemen teknolojik söylemlerle sürekli saldırının değerlendirilmesine' bağlıdır. Gazetecilerin Müslüman Ötekini düzgün bir şekilde kavramsallaştıramamaları, öncelikle egemen söylemlere yönelik bir önyargıdan kaynaklanan yanlış anlaşılmalara ve ikinci olarak da, önce tepki gösterdiği görünen bir eylem dizisi izleyerek çatışma senaryolarıyla başa çıkma eğiliminden, klişeleri ve basmakalıpları neredeyse sınırsız tavırlarla kullandıktan sonra meseleye yansıtmak, olarak tanımlamıştır. İlk, medya tepkileri daha sonra soruşturmayı ve diğerinin kamusal anlayışını etkiler. Bu yaklaşımın problemi, diğerine daima olumsuz yorumlarına kısıtlamalar getirerek medyanın diğerini algılayan bir tehdit olarak inşa etmesidir.¹⁶²

Seib ve Janbek, “11 Eylül'de El-Kaide'nin başlıca başarısı, birkaç bin insanı öldürmek değil, saldırıların raporları ve görüntüleri ve milyonlarca insanı dünya genelinde birçok insanın yaşama biçimini değiştirerek korkutmak olmuştur. Ayrıca, o günün olaylarıyla ilgili habercilerin yaygınlaştırılması, El Kaide'nin siyasi gündemini geliştirmiş ve örgütün, “kafir Batı” ve “Mürtet” Arap hükümetleri tarafından uzun süre mağdur edilen Müslümanların kahramanı olduğunu iddia etmiştir”.¹⁶³

Bu nedenle, haber medyası, terörizmin ne olduğunu veya sadece "cinayet" olduğunu tanımlamada merkezi bir rol oynamaktadır. El-Kaide gibi terör örgütleri, bu sürecin nasıl yürüdüğünün tam olarak farkında ve eylemlerini buna göre planlamışlar. "Çoğu terörist, eylemlerinin sonuçlarını, medya ilgisini kazanma ihtimalini ve en önemlisi, kitle iletişim araçları, kamuoyu ve hükümetten oluşan" siyasal iletişim üçgenine girme ihtimalini hesaplar. Başka bir deyişle, teröristler medyayı kendilerini sivil toplum görüşlerine sokmanın bir yolu olarak kullanabilirler.¹⁶⁴

2.3. İslamofobi Kavramı

¹⁶² Graham, 2005, **a.g.k.**, 149.

¹⁶³ Seib ve Janbek, 2011, **a.g.k.**, 1.

¹⁶⁴ Seib ve Janbek, 2011, **a.g.k.**, 7.

İslamofobi çok kullanılan ancak çok az anlaşılan bir terimdir. Şu anda yasal olarak kabul edilen bir İslamofobi tanımlaması yoktur. Pek çok Batılı ülkede birkaç yüzyıl boyunca bir İslamofobik tutum var, ancak 11 Eylül 2001'den sonra en belirgin ve tehlikeli hale geldi ve maalesef büyümede medyanın büyük rolü olmuştur. Peki İslamofobi denildiğinde aklımıza ne gelir, ve akademik çalışmalar bu kavram hakkında neler vurgulamıştır?.

Bakali, İslamofobi, çağdaş ortamda Müslümanlar ve İslam hakkında olumsuz olarak değerlendirilen anlamları, tarihsel olarak benzer şekilde sürdüren ve devam ettiren ırkçılık ve diğer benzer fenomenlere teori, işlev ve amaç açısından benzer bir ideolojidir... Müslümanları ve İslam'ı diğer olarak düşünmeye ve bunları inşa etmeye dayanmaktadır. Bu tanım, İslamofobinin 20. yüzyılın başlarında tarihsel köklerini tanımlar ve bunun, yüzyıllar boyu Müslümanları ve Doğu'yu 'Öteki' olarak gördüğü çeşitli düşünce ve ideolojiler tarafından etkilenen bir fenomen olduğunu açıklamaktadır. Bu tanım, aynı zamanda İslamofobinin var olduğu (sosyal, ekonomik ve politik) değişen alanların ve bu görüşlerin hem açık hem de örtük güç ilişkilerinden kaynaklandığını kabul etmektedir. Açık güç ilişkileri, ayrımcı politikalar ve mevzuatın yanı sıra önyargılı medya söylemlerini yürürlüğe koymayı içerirken örtük güç ilişkileri, gayri-Müslüm çoğunlukla kültürel egemenliği korumaya çalışırken karşılaştırılmaları gerektirir. Buna ek olarak, bu tanımla, İslamofobik mesajların, fikirlerin ve eylemlerin bazen ince olabileceği düşüncesi açıklanabilir. Dolayısıyla, 'Müslüman' ve 'İslamcı' gibi terimler açıkça kullanılamasa da, mesajlar, fikirler ve eylemlerde Müslümanlara karşı ayrımcılık yapan ima edilmiş anlamlar olabilir.¹⁶⁵

İslamofobi, İslam'a, Müslümanlara ve onlarla ilgili konulardaki korku veya önyargılı bakış açısı olarak da tanımlanabilir. İslamofobi yeni bir fenomen değil, ancak bugün Batı'daki birçok Müslüman topluluk, şüphe, köklü önyargı, cehalet ve bazı durumlarda fiziksel ve sözlü taciz ile karakterize olan giderek düşmanca bir ortam yaşamaktadır. İster ırkçılık, ayrımcılık, isterse daha şiddetli formlar biçiminde olsun, İslamofobi insan hakları ihlalidir ve toplumsal bütünleşmeye yönelik bir tehdittir. Genç erkek ve kadınlar, İslamofobik saldırıların ve istismarın hedefi haline geldiğinde açıkça etkilenebilir. Ancak, aynı zamanda en önemlisi, "Batı Avrupa'da" ayrımcılığın ve yabancı düşmanlığının genel olarak artması, aktif ya da pasif olmasından endişe

¹⁶⁵ N. Bakali. (2016). *Islamophobia_ Understanding Anti-Muslim Racism through the Lived Experiences of Muslim Youth*. Rotterdam: The Netherlands, Sense Publishers, S. 18.

*edilebilir. Bu açıdan İslamofobi, toplumları ve insan hakları, çoğulcu demokrasi ve varlık çeşitliliği değerine yönelik bir tehdittir.*¹⁶⁶

İslamofobi hakkında herhangi bir yazı yazmaya, terimi derleyen tartışmalarla başlamak yerinde olur. Kavram, çağdaş dünyayı simgeleyen siyasi ve toplumsal mücadeleleri anlamak için merkezi olmakla birlikte çok tartışmalı ve tanımı, sosyal anlamı ve analitik kullanımı çatışma ile doludur. Terimin günlük konuşmada kullanımı, tartışılmaz bir tanımın eksikliğini merkezi tartışmalara bırakarak, kritik olmayan kabulden öldürücü inkara kadar değişir. Ancak konu sadece anlamsal değil, islamofobi böyle olabilecek bir şey olup olmadığı konusundaki tartışmalar, kimliklerin tanınması, eklemlenmesi ve korunması ve farkın birleşmesi ve sınırları üzerinde politik mücadeledir.¹⁶⁷

İslamofobi teoride, işlevde ve amaçla ırkçılık ve diğer olgulara benzer bir ideolojidir ve Müslümanlar ve İslam hakkında olumsuz olarak değerlendirilen anlamı sürdürecektir ve devam ettirecektir. Dışlayıcı uygulamalar - şiddete maruz kalmayı da içeren sosyal, ekonomik ve politik alanlarda Müslümanlara ve İslam'a karşı dezavantajlı, önyargılı veya ayrımcılık yapan uygulamaları kapsamaktadır.¹⁶⁸

Bayraklı, ve Hafez'e göre, islamofobi Müslümanlar olmadan çalışır ve İslam karşıtı ırkçıları bize İslam ve Müslümanlardan daha çok anlatır, en iyi örnek, Avrupa'nın doğu bölgesinde görülür. İslamofobi, yalnızca az sayıda Müslüman yaşadığı Macaristan, Finlandiya, Litvanya veya Letonya gibi ülkelerde insanları harekete geçirmek için başarılı bir araç olarak işlev görmektedir. İnsanlar ülkenin Müslüman nüfusunu aşırı derecede tahmin etmekle kalmayıp, çoğu ülkede İslam adına herhangi bir şiddet eyleminde bulunmamış olsalar da, çoğunlukla şiddet gördükleri ve terörist olarak görmektedir.¹⁶⁹

İslamofobi hakkında bahsedilirken, Müslüman karşıtı ırkçılığı kastedilmektedir. İslamofobi, akademik alanda kamusal alanda olduğu kadar iyi bilinen bir terim haline gelmiştir. Müslümanların veya İslam dinin eleştirilmesi mutlaka İslamofobik değildir. İslamofobi, gerçek ya da icat edilmiş bir günah keçisi tanımlayarak ve bu günah keçisini inşa edilmiş bir "biz"in kaynak / haklarından / tanımından hariç tutarak güçlerini ele

¹⁶⁶ I. Ramberg. (2004). Islamophobia and its consequences on Young People European Youth Centre Budapest 1–6 June 2004, Seminar report, Hungary: Council of Europe, S. 6.

¹⁶⁷ L. B. Jackson. (2018). Islamophobia in Britain- The Making of a Muslim Enemy. Palgrave Macmillan, S. 2- 3.

¹⁶⁸ J. Carr. (2016). Experiences of Islamophobia- Living with racism in the neoliberal era, Oxford, Routledge, s. 45.

¹⁶⁹ E. Bayraklı, ve F. Hafez. (2015). European İslamophobia Report. İstanbul: Seta, s. 7.

geçirme, dengeleme ve genişletmeyi amaçlayan baskın bir grupta ilgilidir. İslamofobi, olumsuz terimlerle atıflı ve tüm Müslümanlar için yaygınlaştırılan statik bir 'Müslüman' kimlik inşa ederek çalışır. Aynı zamanda İslamofobik görüntüler akıcıdır ve İslamofobi bize "İslami Faşizasyondan" daha çok Müslüman / İslam hakkında söyledikleri ve anlattıklarını farklı bağlamlarda değişiklik göstermektedir".¹⁷⁰

İslamofobi terimi, bazı akademisyenler tarafından kabul görülmemektedir, çünkü genellikle yabancı düşmanlığına karşı terörle mücadeleye kadar değişen çok çeşitli olgulara yanlışlıkla uygulanmaktadır. İslamofobi, özdeş bir ideolojik çekirdekten çıktıklarını ileri sürerek, her türlü söylem, konuşma ve eylemleri birbirine bağlar. Bununla birlikte, bu terim, medyada ve siyasi alanlarda ve bazen akademik çevrelerde sıklıkla kullanılmaktadır.¹⁷¹

İslamofobi, yirmi birinci yüzyılın ırkçılık, farklılık, din ve milliyetçilik söylemlerinin yanı sıra göç, küreselleşme ve insan hakları konusundaki güncel tartışmalarda giderek önem kazanmış bir terimdir. 2001'den sonra Amerika Birleşik Devletleri tarafından yürütülen "teröre karşı savaş", ulusal ve dünyadaki İslam ve Müslümanların incelemesini ve şüphelerini artırmış, ancak bu tarihsel an, korku, kaygı veya düşmanlığın önceki anlarıyla ilişkili olarak İslam ve Müslümanlara karşı bulunmaktadır.¹⁷²

İslamofobi, etimolojik kökenlerini 20. yüzyılın başında Avrupa'dan çıkan nispeten yeni bir terimdir. Bununla birlikte, Müslümanlara yönelik korku ve güvensizlik ve Avrupa'da genel olarak 'Ötekiler' karşıtı olarak algılanmaktadır. "İslamofobi, din, siyaset ve savaşın örtüşmesi ile yüzyıllar boyu gelişen çelişkili bir ilişkinin tarihsel mirasında inkar edilemez köklü bir olgudur". Müslümanların ve İslam'ın Batı algılamaları, İslami inançların, Bizans İmparatorluğuna geçmeye başladığı 7. yüzyılda oluşmaya başlamıştır. Müslüman ordular geniş toprakları ve Mısır, Şam ve Kudüs'ün kutsal şehri gibi önemli kültür bölgelerini fethederken, İslam özellikle Batı Avrupa'daki Kilise tarafından tehdit olarak algılanıyordu. Avrupa, çoğunlukla Roma Katolik Kilisesi'nin etkisiyle İslam'ı bir kalesi ve refahı için üç yönlü bir meydan okuma olarak görmüştü. Birincisi, İslam, hem Avrupa'nın görece istikrarına meydan okuyabilecek bir dini ve sosyal ideoloji idi. İkincisi, Roma Kilisesinin yükselişine ve ayrıca Hristiyanlığın genişlemesine karşı çıkma yeteneğine sahip olan (herkese açık) bir dindi, ve üçüncü olarak da sadece şeriatla

¹⁷⁰ Bayraklı ve Hafez, 2015, **a.g.k.**, 7.

¹⁷¹ J. L. Esposito, and İ. Kalın. (2011). Islamophobia The Challenge of Pluralism in the 21st Century. New York, Oxford: Oxford University Press, Inc., S. 21.

¹⁷² Esposito ve Kalın, 2011, **a.g.k.**, 109.

*Hıristiyanlığı değiştirdiğini iddia etmekle kalmaz, dönüşüm ve herhangi bir sosyal Avrupa sınırları içerisinde kazandığı dayanak noktasıydı, bu yüzden Hıristiyanlığı manevi, teolojik ve toplumsal sınırlama potansiyeline sahip olabilir.*¹⁷³

İslamofobi terimi ilk kez Oryantalist Étienne Dinet tarafından 1922'de yayınlanan bir makalede ortaya çıkmasına rağmen, 1990'lı yıllarda Müslümanların Batı Avrupa'da yaşadıkları ayrımcılığın tanımlanmasında ortak bir sözcük haline gelmiş. Haçlı Seferleri'nden sömürgecilğe kadar, Müslüman dünya ve Avrupa arasındaki birçok çatışma, İslam'ı olumsuz algılayanın tarihini işaret etmektedir. Bu terim siyasi çevreler, medya ve hatta Müslüman örgütlerde özellikle 1997 Runnymede Raporundan bu yana giderek daha fazla kullanılmaktadır. Ancak akademisyenler, terimlerin meşruluğunu hala tartışmakta ve ırkçılık, İslam karşıtlığı, anti-Müslümanlık ve anti-Semitizm gibi diğer terimlerden nasıl farklı olduğunu sorgulamaktadır.¹⁷⁴

İslamofobi terimi, Birleşik Devletlerde, İslam'a ve Müslümanlara karşı bir tepki yaratan İran Devrimi ve Tahran rehine krizinin ardından başta 1980'lerden beri nispeten yakın bir geçmişte önem kazanmış bir kavramdır. Bununla birlikte, İslam ile Müslümanlara yönelik düşmanlığa ve şüpheyeye ya da korkuya, moderniteye, sömürgecilğe ve küreselleşmeye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin "Müslüman" ya da "Orta Doğu" bölgelerinde ilişkileri ile iç içe geçmiş olan daha uzun bir tarihe sahiptir.¹⁷⁵

“İslamofobi, Ancak hepimiz için bir meydan okuma” adlı Runnymede Vakfı 1997 raporu, terimin ana akım hareketi ile ilgili tartışmalara başlangıç noktası oluşturmaya başlamıştı. İngiliz Müslümanlar ve İslamofobi Komisyonu, İslam'ın korku ya da nefrete atıfta bulunan kısa bir yol olarak nitelendirerek onu İslam'a karşı asılsız düşmanlık ve bunun Müslümanlar için uygulanabilir sonuçları olarak tanımlamıştır. Bu tanıma potansiyel itirazlar öngörmekle meşru eleştirilerin sona erdiği noktada açıklığa kavuşturmak ve asılsız düşmanlığın başladığı bir girişim ile bu durum netleştirilmiştir. Bu amaçla İslam ve Müslümanlar hakkında sekiz görüş listesi sunulmuş ve bunlara "kapalı" ve "açık" tutumlar takılmış ve İslam'ın tek parçalı mı yoksa farklı mı olduğu; Aynı veya etkileşim halinde olan; alçak veya farklı; Müslümanların düşman veya ortak olarak görülüp görülmediği; manipülatif veya samimi; Batı hakkındaki Müslüman eleştirilerin reddedildiğini veya düşünülmediğini; Müslümanlara karşı ayrımcılığın savunduğu

¹⁷³ Bakali, 2016, **a.g.k.**, 11- 12.

¹⁷⁴ Esposito ve Kalın, 2011, **a.g.k.**, 21.

¹⁷⁵ Esposito ve Kalın, 2011, **a.g.k.**, 109- 110.

veya eleştirildiği konusunda; ve İslamofobinin doğal ya da sorunlu görüp görmediği. Komisyonun meşru eleştiri, açık görüşlerin idi, İslamofobi ise 'kapalı görüşlerin tekrar eden özelliği' idi. Bu nedenle, islamofobiye açıkların çoğalması ve kapalı görüşlerin meydan okumasıyla meydan okunabilir.¹⁷⁶

Runnymede Trust raporu karışık tepkilerle karşılanmıştır. Müslüman ve gayrimüslim grup ve örgütlerin övgü ve eleştirileri vardır. Bir eleştiri, Müslümanlara karşı önyargı ve ırkçılığı kınama sürecinde, Müslümanları terörizmle tutarlı bir biçimde birbirine bağlayarak eşzamanlı olarak Müslümanların küçümseyici anlatılarını yeniden ürettiğini ileri sürmüştür. Rapordaki bir diğer eleştiri, ırkçılığı özellikle etnik gruplara yönelik olarak genelde Müslümanlara ve İslam'a karşı önyargılarla sarılmıştır. Raporun bazı eksiklikleri ve raporun İslamofobi modeli, İslamofobi ile ilgili en yaygın tanımlamalar ve kavramsallaştırmaların temellerini atmıştır.¹⁷⁷

*Günümüz İslamofobisi, önyargıların özünü doldurmak için tarihe dayanmış olmasına rağmen, mevcut Müslüman korkusu, yeni sömürgecilik, göç ve savaş sonrası ırkçılık deneyimlerini birleştiren kendine özgü özelliklere sahiptir. 1997'de, etkili bir düşünce kuruluşu olan Runnymede Trust, "yabancı" her şeye küçümseyici ya da hoşnutsuzluk olan yabancı düşmanlığına benzer şekilde İslamofobinin yaratıldığını belirtmişti. İlk Runnymede Trust raporunda İslamofobinin yedi özelliği tespit edilmiştir:*¹⁷⁸

1. Müslüman kültürleri monolitik olarak görülmektedir.
2. İslam kültürü, diğer kültürlerden önemli ölçüde farklıdır.
3. İslam affedilmez tehdit olarak algılanmaktadır.
4. İslamcı taraftarlar siyasi veya askeri avantaj kazanmak için inançlarını kullanırlar.
5. Batı kültürleri ve toplumları eleştiren Müslüman eleştirileri reddedilmiştir.
6. İslam korkusu, göç için ırkçı düşmanlıkla karışıktır.
7. İslamofobinin doğal ve sorunsuz olduğu kabul edilir.

Çağdaş İslamofobinin çalışma biçimini ve daha da önemlisi, İslamofobinin tarihini ve karşılaştırmalı dini-kültürel farklılaştırma stratejilerini anlamak hayati önem taşımaktadır. İrkçılıkların insanlık toplumları için belirli tarihsel anlarda kullanışlılığını göz önüne alarak,

¹⁷⁶ Jackson, 2018, a.g.k., 3.

¹⁷⁷ Bakali, 2016, a.g.k., 17.

¹⁷⁸ Esposito ve Kalın, 2011, a.g.k., 65.

ırkçılık teorileri, İslamofobinin bu özel alanda neden çekiş ve gerilimi göstermesi gerektiği konusunda potansiyel olarak bir açıklama getirmektedir. Bu yaklaşımın avantajlarına bakılmaksızın temkinli olma nedenleri hala mevcuttur. İslamofobiye ırkçılık biçimi olarak kavramsallaştırarak, özgüllükleri kaybolabilir ve daha geniş, daha evrensel bir açıklama içine dahil edilebilir. İslamofobiye sadece başka bir ırkçılık türü olarak yaklaşılması halinde, bu özel olgunun kullanımı ve amaçları gizlenebilir. İslamofobinin tarihi öncüllerinin tartışmaları gösterildiğinde, çağdaş İslamofobik ifadeyi oluşturan belirli çizgileri anlamak için belirli tarihler ve bağlamlar göz önüne alınmalıdır.¹⁷⁹

Bayraklı ve Hafez'e göre, *İslamofobi, Avrupa anayasalarının ve sosyal barışın demokratik temelleri ve Avrupa'daki farklı kültürlerin bir arada yaşaması için büyük bir risk oluşturmaktadır. Hem sivil toplum aktörleri hem de devletler bu konunun ciddiyetini kabul etmeli ve İslamofobiye karşı somut politikalar geliştirmelidir. Burada, ulusal raporlardan alınan önemli politika önerilerinden bazılarının özeti*dir.¹⁸⁰

- *İslamofobi bir suç olarak kabul edilmelidir ve Avrupa'daki tüm ulusal istatistiklere dahil edilmelidir.*

- *Nefret suçu mevzuatı, birinin dini kimliğini birinin hedef alınabileceği bir temel olarak kabul eden tüm Avrupa ülkelerinde kabul edilmelidir.*

- *İslamofobik olaylar hakkında veri toplamak için mağdur kayıtları tüm Avrupa ülkelerinde tanıtılmalıdır.*

- *İslamofobik saldırıların kurbanlara yardım edebilmek için tüm Avrupa ülkelerinde mağdurlara yönelik danışma hizmetleri kurulmalıdır.*

- *Tüm Avrupa ülkelerindeki gazeteciler, avukatlar, polis (güvenlik görevlileri), İslamofobi konusunda nitelikli personel tarafından eğitilmelidir.*

- *İslamofobi ile mücadele etmek için, özellikle nefret suçlarının kanunsuzluğunun farkına varılması yönünde, bilgi ile Müslüman sivil toplum yetkilendirilmelidir.*

- *Eğitim kurumları ve paydaşlar, İslam'ın yaygın kabul gören olumsuz imajını ortadan kaldırmak için çalışacak olan Müslümanların ilgili ülkelerinde alternatif bir anlatım hazırlamaya çalışmalıdır.*

- *Sivil toplum aktörleri, okul kayıt politikaları bağlamında yasal değişiklikler yapmaya zorlamalıdır; böylelikle ilgili toplulukların tüm üyeleri eğitime erişirken adil davranılmalıdır.*

¹⁷⁹ Jackson, 2018, **a.g.k.**, 13.

¹⁸⁰ Bayraklı ve Hafez, 2015, **a.g.k.**, 8.

• *Hükümetler, dini azınlıkların eğitim ve işyerinde inançlarını ortaya koyma haklarına saygılı olmasını sağlayan bir politika hazırlamalıdır; bu, bireysel yönetim kurullarının veya müdürlerin tercihlerine bırakılmamalıdır.*

• *Müslümanlara ve özellikle de peçe giyen Müslümanlara karşı iş piyasasında ayrımcılık yaygın bir fenomendir, Bu, daha iyi yasal düzenlemeler ve ilgili bir bilinç oluşturulmasıyla tanınmalı ve ciddiye alınmalıdır.*

• *Sivil toplum aktörleri, Müslümanlara ve diğer azınlık topluluklarına karşı ırkçı söylemlerin kullanımını azaltmak / en aza indirmek için standartların yayınlanması açısından medya aktörlerine / yayın kuruluşlarına başvurmalıdır.*

• *Başörtülü kadınların yaşadığı medeni haklar ihlalleri yasa koyucular ve politikacılar tarafından ele alınmalıdır.*

• *Medya raporlarını tüm ilgili ülkelerde gerçek zamanlı olarak izlemek için bağımsız bir medya gözlemcisi kurulmalıdır.*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TERÖR HABERLERİN SUNUMU

3.1. Kavramsal Çerçeve: Eleştirel Söylem Analizi ve Medyanın İdeolojik Boyutu

Söylem analizi terimi ilk olarak Zellig Harris tarafından bağlantılı konuşma ve yazıyı analiz etmenin bir yolu olarak ortaya çıkmıştır. Harris'in iki temel amacı vardı: dilin cümlelerin ötesine göre incelenmesi ve dilsel ve dilsel olmayan davranışlar arasındaki ilişki. Bunlardan birincisini en ayrıntılı olarak inceleyerek, dil özelliklerinin metinler içinde nasıl dağıldığını ve metinlerin belirli tür ve biçimleriyle nasıl birleştirildiğini açıklamaya yönelik bir yol sağlamayı amaçlamaktadır.¹⁸¹

“Söylem” terimi, sosyal bilimler ve eleştirel söylem analizi alanı içinde çeşitli şekillerde kullanılır. En soyut anlamda, “söylem”, herkesin kullanabileceği geniş anlamdaki anlam üretme kaynaklarını tanımlayan bir analitik kategoridir.¹⁸²

Söylem analizi, dilbilim, edebi çalışmalar, antropoloji, göstergebilim, sosyoloji, psikoloji ve konuşma iletişimi gibi beşeri bilimler ve sosyal bilimlerden başka disiplinlerden ortaya çıkan yeni, disiplinlerarası bir çalışma alanıdır. Modern söylem analizinin gelişiminin, 1960'ların

¹⁸¹ B. Paltridge. (2012). Discourse Analysis An Introduction 2nd edition, London, New York: Bloomsbury, s. 2.

¹⁸² K. Hyland and B. Paltridge. (2011). The Continuum Companion To Discourse Analysis. London, New York: Continuum International Publishing Group, s. 39.

sonlarında ve 1970'lerin başlarında bu disiplinlerde aynı anda çok veya az gerçekleştiği dikkat çekicidir. 1980'li yıllarda, karşılıklı etki ve entegrasyonu arttırdığı görülmüştür; bu durum, bağımsız bir metin ya da söylem çalışması disiplinine yol açmıştır.¹⁸³

Söylem analizi, “insanların iletişim kurmak için dili nasıl kullandıklarını” belirtmektedir. Cümlelerin üstünde veya fıkranın üstünde olan dil organizasyonunu incelemek için girişimler olarak ifade eder; ve bu nedenle, karşılıklı konuşmalar veya yazılı metinler gibi büyük dilsel birimleri incelemek içindir. Daha sonra, Van Dijk gibi bazı yazarların metin çözümlemesini kullandıkları ve aynı zamanda metin çözümlemesine de yer verilebileceğine işaret ederek, “doğal olarak ortaya çıkan dilin çalışmasına” atıfta bulunduğunu belirtmiştir. Bazı söylem analistleri metinlerde anlam ve yapıya nasıl işaret edildiğine odaklanırken, diğerleri, özellikle de 1990'ların başlarından beri, güç, eşitsizlik ve İdeoloji ile ilgili konuları incelemek için söylem analizini daha eleştirel bir şekilde kullanmışlardır. Söylem analizi tüm şekilleri ise, doğal olarak oluşan metinleri inceleyerek önemini vurgulamak eğiliminde olsalar bile analiz metotları ve hedefleri farklıdır. Terimin, oldukça farklı amaçlar ve teorik arkaplanlarla çok çeşitli gerçek araştırma uygulamalarını kapsayan bir şemsiye olduğunu iddia edilmektedir. Hepsi dili ilgi odağı olarak alır. konuşma analizinin bir söylem analizi biçimi içerdiğini ifade ederken, aynı zamanda söylemsel psikolojinin, etkileşimli sosyo-dilbilimin ve eleştirel söylem çözümlemesinin tüm farklı bölümlerinin de söylem analizi biçimlerinin olduğu tartışılabilir.¹⁸⁴

Söylem analizinin bazı önemli özellikleri vardır:¹⁸⁵

- Birincisi, söylem analizinin, sürecin tüm iletişimsel süreci göz önüne almasıdır: muhabir, muhatap ve söylem veya metindir. Gönderici içeriğini (ne demek), türünü veya söylemini (nasıl söylenir), bilgi oranını (yazarın duyabileceği kişi hakkında ne kadar bilgi alabileceğini) belirleyerek metninde niyetini veya fikrini sunmaktadır. Dolayısıyla, bir anlamda söylem analizi yapmak, göndericinin rolünü bir metinde yorumlamaktır. Öte yandan, muhatap ile ilgili olarak, bir metnin aracılığıyla muhabirin niyetini veya fikrini alır. Bu süreç sadece bir metnin (semantik ve sözdizimi) sözlüksel gramer analizini değil, aynı zamanda bir metindeki bilişsel veya zihinsel yönleri (pragmatik), örneğin bir metin içindeki tutarlılık, bağlamsal bilgiyi, temayı ve önceliği anlamak için çeşitli stratejileri de

¹⁸³ T. A. Van Dijk. (1988). *News as Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., s. 17.

¹⁸⁴ P. Baker and S. Ellece. (2011). *Key Terms in Discourse Analysis*. London, New York: Continuum International Publishing Group, s.32.

¹⁸⁵ J. H. Lee. (2010). *Paul's Gospel in Romans: A Discourse Analysis of Rom 1:16–8:39*, The Netherlands: Koninklijke Brill NV, s. 26- 30.

içerir. Dolayısıyla, muhatabın bakış açısına göre, söylem analizi yapmak bir metni anlamaktır.

- İkinci özellik ise söylem analizinin bağlamı yorumlama için önemli bir faktör olarak ele almasıdır. Konuyla ilgili olarak, metne ilişkin olarak üç bağlam düzeyi vardır: (1) kültürün içeriği; (2) durumun içeriği; ve (3) bir metnin içeriği. Kültürün bağlamı, metni yorumlamada kurumsal ve ideolojik arka planı sağlayan “belirli bir kültürün çeşitli üyeleri arasında yayılan geniş ve karmaşık bilgi sistemi” anlamına gelir. Yani, bu bağlam en geniş olanıdır. Durumun bağlamı “bir söylemin ortaya çıktığı anlık tarihsel durumdur.” Üçüncü bağlam düzeyi, metinsel bağlam olarak adlandırılan metnin bağlamıdır.
- Söylem çözümlemesinin üçüncü özelliği, dilin cümlelerin ötesindeki düzeyde ele alınmasıdır. Doğal dilin, izole cümle veya cümle içinde kullanılmamasına rağmen, dilbilimsel çalışmanın ana alanı, ortaya çıkan söylem düşüncelerinden önce cümle düzeyi ile sınırlı kalmıştır.
- Söylem çözümlemesinin dördüncü özelliği, metnin hem sıralı hem de hiyerarşik doğasını ele almasıdır.

Söylem üzerine yoğunlaşan dilbilimciler çalışmalarında güç, hegemonya, sınıf, tür, etnik ayrımcılık, çıkar, yeniden inşa, kurumlar, sosyal yapı ve sosyal düzen gibi konulara odaklanarak eleştirel söylem çözümlemesi yöntemleri geliştirmeye çalışmışlardır. Eleştirel söylem çözümlemesi Habermas’ın çalışmalarından, özellikle onun geliştirdiği meşruiyet kavramından ve Foucault’un geliştirdiği güç, tahakküm, disiplin ve söylem düzeyleri kavramlarından yararlanmışlardır. Söylem üzerinde çalışan dilbilimciler farklı eleştirel söylem çözümlemesi yöntemleri geliştirdiler. Bu nedenle tek bir teorik eleştirel söylem çözümlemesinin olduğu söylenemez. Hatta her bir metnin farklı bir eleştirel söylem çözümlemesi söz konusudur. Örneğin, bir söylemin eleştirel söylem çözümlemesi ile bir haberinki birbirinden farklıdır.¹⁸⁶

Eleştirel Söylem Çözümlemesinin en önemli temsilcileri Norman Fairclough, Ruth Wodak, Teun van Dijk ve Paul Chilton gibi teorisyenlerdir. Fairclough sistematik işlevsel dilbilimi, Teun van Dijk metin ve algısal dilbilimi, Ruth Wodak etkileşimli çalışmalar ve Paul Chilton dilbilimi, göstergebilimi ve iletişim çalışmaları konusuna odaklanmışlardır. Wodak ve Fairclough eleştirel söylem çözümlemesinin temel prensiplerini şu şekilde özetlemektedir:¹⁸⁷

1- Söylem toplumsal eylemin bir biçimidir.

¹⁸⁶Y. Devran., (2010). "Haber, Söylem, İdeoloji. İstanbul: Başlık Yayın Grubu, s. 61.

¹⁸⁷ Devran, 2010, **a.g.k.**, 62.

- 2- Eleştirel söylem çözümlemesi sosyal sorunlara odaklanır.
- 3- Güç ilişkileri söylemseldir.
- 4- Söylem kültürü ve toplumu inşa eder.
- 5- Söylem ideolojik bir işleve sahiptir.
- 6- Söylem tarihseldir.
- 7- Metin ve toplum arasındaki ilişki, aracılı bir ilişkidir.
- 8- Söylem çözümlemesi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır.

Norman Fairclough'un eleştirel söylem çözümlemesi söylemin sosyal dünyayı nasıl temsil ettiği konusuna odaklanmaktadır. Laclau ve Mouffe'nin aksine Fairclough'a göre söylem birçok uygulamadan sadece biridir. Fairclough'un söylem çözümlemesi değişimi araştırmakta ve bu yüzden metinlerarasılık üzerinde durmaktadır. Böylece bir metnin diğer metinleri nasıl etkilediğini araştırmakta ve bir dilin kullanıcısının farklı söylemlerin unsurlarından alıntılar yaparak kendi bireysel söylemini nasıl değiştirdiği ve böylece sosyal ve kültürel dünyayı da değişime uğrattığı üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla bir birey metinlerarasılık araştırmasıyla hem söylemlerin yeniden inşasının nasıl gerçekleştiğini hem de yeni söylemsel kombinasyonlarla söylemsel değişimleri inceleyebilir.¹⁸⁸

İdeoloji

İdeoloji sözcüğü ilk kez 18. yüzyılın sonlarında Destutt de Tracy tarafından kullanılmıştır. Tracy, ideoloji kavramını metafizik karşıtı bir düşünce olarak tanımlamıştır. Daha sonra ideoloji konusunda tarihsel süreç içerisinde farklı düşünürler tarafından farklı tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir:

Toplumsal yaşamdaki anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci; belli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi veya inanç sistemi; egemen bir siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler; sistemli bir biçimde çarpıtılmış iletişim; söylem ve iktidarın çatışmasıdır.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Devran, 2010, **a.g.k.**, 59.

¹⁸⁹ Devran, 2010, **a.g.k.**, 15.

Terry Eagleton ise ideolojiyi şöyle tanımlamıştır: “İdeoloji sınıflı toplumda insanların kendilerine düşen rolleri yaşama tarzlarını, onları toplumsal işlevlerine bağlayan ve böylece toplumun bütünü hakkında doğru bilgi edinmelerini önleyen değerleri, düşünceleri ve imgeleri belirtir”.¹⁹⁰ Raymond Williams ise “bir dünya görüşü ya da sınıf bakış olarak soyutlanabilecek, göreceli eklenmiş, anlamlar, değerler ve inançlar sistemi” olarak ideolojiyi tanımlamaktadır.¹⁹¹

Bazı yazarlar ideolojiyi söylem, argüman, imaj ve basmakalıp yargı gibi belli bir amaca hizmet eden ve belli grup veya aktörler tarafından yönetilen bir dizi sembolik temsiller, bazıları da belli bir sosyal ve politik sistemi karakterize eden genel olgular şeklinde tanımlamaktadırlar.¹⁹²

İdeoloji konusuna en çok vurgu yapanların başında kuşkusuz Marx ve Engels gelmektedir. Marksizm ideolojiyi, burjuva düşüncesini ve bu düşüncenin olumsuz ve çarpıtılmış sonuçlarını ortaya koymak amacıyla kullanmıştır. Marx insan bilgisinin, inancının ve davranışının toplumdaki ekonomik ilişkiler tarafından şekillendirildiğine inanmakta ve ideolojileri “aldatıcı fikirler sistemi” veya “sınıf çıkarlarına hizmet eden bir gizemleştirme aracı” olarak görmektedir.¹⁹³

Özellikle ideolojiyi enine boyuna ele alan Marksist kuram, çoğunlukla ona düşünceler dizgesi, “yanlış bilinç” olarak göndermeler yapmıştır. Althusser’e göre ideoloji, üretim ilişkilerini, sınıflar arası ilişkileri, insanların dünyalarıyla olan ilişkilerini üretmek için işlevlere sahiptir. En önemli işlevi ise bireyi özne olarak, bir yerde, belli bir anlamda değişmez kılmaktır. Bu aynı zaman dilimi içinde bireyleri öznellikte donatmaktır ve onları kendisinin var olan çelişkili ilişkileri ve gücü ile toplumsal yapıya uymaya zorlamaktır. Kısaca ideoloji, içinde bireylerin üretildiği ve kendilerinin toplumsal yapıya uyumunu üreten bir uygulamadır.¹⁹⁴

Bütün bu farklı “ideoloji” kullanımları Marksizm’in gelişimi içerisinde geçerliliğini sürdürmüştür. Bu anlamda, ideolojinin tek bir tanımını yapmak mümkün değildir. Farklı kavramsal anlamlarla yapılandırılan ideoloji kelimesi bütün okunması gereken bir metindir. Bu noktada ideoloji söylemle ilgili bir meseledir. İdeoloji, belli insan özneleri arasında, dilin belirli etkiler yaratmak amacıyla fiilen nasıl kullanıldığıyla ilgili bir şeydir.¹⁹⁵ Farklılıkları ne olursa

¹⁹⁰ K. Aslan. (2004). Haber Nasıl Okunur?. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, s.11.

¹⁹¹ Aslan, 2004, **a.g.k.**, 11

¹⁹² Devran, 2010, **a.g.k.**, 16.

¹⁹³ Devran, 2010, **a.g.k.**, 20.

¹⁹⁴ C. Rosalind ve J. Ellis,. (2008). Dil ve Maddecilik, Çev: V. Kılınç, İstanbul: Toroslu Kitaplığı, s. 74-79.

¹⁹⁵ T. Eagleton,. (2005). İdeoloji, 2. Baskı, Çev: M. Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 28.

olsun tüm ideoloji kuramları, ideolojinin sınıf tahakkümünü sürdürmeye çalıştığı konusunda hemfikirler; farklılıklar bu tahakkümün sürdürülme biçiminde, etkililik derecesinde ve karşılaştığı dirençlerin kapsamında yatmaktadır.¹⁹⁶

İdeolojik olarak kuşatılmış söylemsel pratikler mümkün olduğunca güç ilişkilerinin sürdürülmesi ve altının oyulmasına katkıda bulunurlar. İktidar ilişkileri, esas olarak herhangi bir tür söylemdeki, hatta bilimsel ve kuramsal söylemlerdeki, söylemsel pratikler tarafından etkilenebilirler.¹⁹⁷ Başka bir deyişle ideoloji üreten bir bilgi, hakikatin karşısı olan bir bilgi, baskı altında tutan ve hükmeden bir bilgidir. Terim böylece sistematik bir şekilde üretime, özellikle sınıfsal özneler tarafından üretime bağlanabilir. İdeoloji neden ve sonuç arasında bir yer tutar –ideoloji üretir, ama yalnızca kendisini önceleyen bir dizi maddi ilişki tarafından üretildiği sürece üretir.

Öte yandan, bir metnin ideolojik olup olmadığına, söz konusu metni söylemsel bağlamından kopartılmış bir halde inceleyerek karar vermek mümkün değildir. İdeoloji, bir ifadenin içerdiği dilsel özelliklerden çok kimin kime hangi amaçlarla ne söylediğiyle ilgili bir meseledir.¹⁹⁸ Aynı zaman-da, ideoloji kavramı kitle iletişim araçlarında da yoğun olarak kullanılmaktadır.

Medyanın İdeolojik Boyutu

Eleştirel yaklaşımın temel sorunsalları arasında yer alan ideoloji konusu “medyanın ideolojik bir güç olduğu” gibi bir kabulden hareket eder. Zira bu düşünce ekseninde toplumda birleştirici ve bütünleştirici bir güç olarak kabul gören ideolojiyi yaymadaki en önemli araçlardan birinin medya olduğu fikri süregelmektedir. Bu düşünceler göz önünde bulundurulduğunda, ideolojik düzeyde özellikle, medyanın toplumdaki güçlü çıkar gruplarının uzantıları olarak işlev gördüğü ve egemen ideolojinin bir yeniden üretiminde ve denetim sisteminin sürdürülmesinde etkin bir rol oynadığı görüşü hüküm sürmektedir.¹⁹⁹

Stuart Hall’un sözleriyle medyaya ideolojik gücünü veren şey, durum “tanımı” yapma yeteneğidir. Medya tarafından yapılan durum tanımları, eleştirel bakış açısıyla “ideolojinin inşası” ifadesiyle nitelendirilmektedir. Zira Hall, medyanın ideolojik rolü bağlamında iki

¹⁹⁶ J. Fiske. (2003). İletişim Çalışmalarına Giriş, 2. Baskı, Çev: S. İrvan, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, s. 226

¹⁹⁷ N. Fairclough, (2003), “Dil ve İdeoloji”, Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji, Çev: B. Çoban, Edt: B. Çoban ve Z. Özarslan, s. 155- 173, İstanbul: Su Yayınları, s. 170.

¹⁹⁸ Eagleton, 2005, **a.g.k.**, 28.

¹⁹⁹ P. Shoemaker, ve Reese, S. D. (2002). “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi” Medya Kültür Siyaset, Der: S. İrvan, Ankara: Alp Yayınevi, s. 127.

noktayı vurgular. Kitle iletişim araçları a) Grupların ve sınıfların öbür gruplara ve sınıflara ilişkin bir hayat, anlam, pratik ve değer ‘imgesi’ inşa etmelerinin temelini sağlamaktan, b) Çağdaş sermaye ve üretim koşulları altında daha karmaşık hale gelen ve bölük pörçük parçalardan oluşan toplumsal totalitenin çoğulcu bir ‘bütün’ olarak kavranabilmesi için gereken imgeleri, temsilleri ve düşünceleri sağlamaktan, giderek daha çok sorumlu hale gelmektedir.²⁰⁰ Hall’un ideoloji anlayışının şekillenmesinde Gramsci’nin hegemonya tanımlamasının büyük etkisi vardır.

Gramsci’nin hegemonya kuramına göre, kitle iletişim araçları yönetici seçkinlerin zenginliklerini, güçlerini ve konumlarını sürdürmekte kullandıkları araçlardır. Bu araçlar gerekli öğeleri bireylerin bilincine, başka türlü orada asla yer almayacak şekilde öylesine yerleştirirler ki bilinç, onları asla reddetmez. Medya endüstrisinin sahipleri ve yöneticileri kendilerine yakın gelen fikirleri, tonlamaları ve içeriği diğer toplumsal gruplardan çok daha kolay üretmekte ve yeniden üretebilmektedir. Çünkü onlar toplumsallaşma kurumlarının anahtarını ellerinde tutmaktadır. Böylece onların bakış açıları kamusal alanda sürekliliğe ve yerleşikliğe sahiptir.²⁰¹ Gramsci’ye göre hegemonik sınıf; okul, kilise, medya, sokak adları ve mimarisi gibi hegemonik aygıtları kullanarak halkın rızasını kazanmak için “ideoloji” üretmektedir.²⁰² Bu çerçevede hegemonya kavramı, medyanın ideolojik bir aygıt olarak kavranmasından çok, iktidar sahiplerinin ideolojilerinin kültürel pratiklerin dolayımı ile toplumsal rızaya dönüştürüldüğü bir araç olarak ele alınmasına dayanmaktadır.²⁰³

Medya ve ideoloji ilişkisinin ele alındığı eleştirel çalışmalarda, haber üretim süreçlerinde ideolojinin yeniden inşası önemli bir sorunsal olarak kabul görmektedir. Haber yapılanmalarının ideolojik düşünceler ekseninde kurgulandığını savunan bu görüşlere göre; meşrulaştırma politikalarıyla gerçekleştirilen ideolojik inşa süreci, haber metnlerinin, eşitlikçi, adil, akılcı, dolayısıyla da desteklenmeye değer olduğunu gösterme çabasıdır.²⁰⁴ Böyle bir ortamda haberler, dilsel pratikler yoluyla desteklenip üretilmekte ve temsil edilmektedir. İdeolojinin dil içine serpiştirildiği metinlerin en önemli görüngülerinden olan haber metnlerinin bir söylem alanı olarak çözümlenebilmesi için, haber dilini oluşturan geleneksel habercilik nosyonları bazında da değerlendirilmesi gerekmektedir.

²⁰⁰ D. Çiler. (2001). TV Haberlerinde İdeoloji, Ankara: İmge Kitabevi, s. 38.

²⁰¹ J. Lull (2001). Medya İletişim Kültür, Çev: N. Güngör, Ankara: Vadi Yayınları s. 52-53.

²⁰² Devran, 2010, **a.g.k.**, 22

²⁰³ A. İnal (1996). Haberi Okumak, İstanbul: Temuçin Yayınları, s. 62.

²⁰⁴ M. Çulhaoğlu (1998). İdeolojiler Alanı ve Türkiye Örneği, Ankara: Öteki Yayınevi, s. 44.

Althusser, toplumun büyük bir bölümünün kendi çıkarları aleyhine hareket etmek üzere nasıl inandırıldıklarını hep merak etmiş ve sorgulamıştır. Çünkü bu toplum kesimi işyerlerinde uzun saatlerce çalıştırılmakta, düşük ücret almakta ve yoksulluk içerisinde yaşamaktadır. Oysa az sayıda insan çok fazla servet sahibi olmakta ve lüks içerisinde yaşamaktadır. Althusser bu fakir ve güçsüzleştirilmiş çoğunluğun niçin kendilerini istismar edenlere karşı direnç göstermediğini ve zengin azınlığı yok etmediğini anlayabilmek için şu yorumu yapmaktadır: Bu fakir çoğunluk içinde yaşadığı koşulların doğal olduğuna ve onu değiştirmek için hiçbir şey yapılamayacağına inandırılmaktadır. Bu yüzden Althusser'e göre ideoloji bireyleri nesneye dönüştüren bir mekanizmadır.²⁰⁵

3.2. UYGULAMA

3.2.1. SINIRLILIKLAR

Çalışma, televizyon haberlerini temsilen, hedef kitleleri ve bu kitleleri temsil yeteneği göz önüne alınarak daha çok genel bir izleyici kitlesine hitap ettiği düşünülen ve uluslararası haber yayıncılığı yapan CNN, Al-Jazeera English, France 24 English kanalları yayınlanan ana haber bültenleri ile sınırlıdır. İnceleme, söz konusu kanalların, aynı dönemini kapsayan beş terör eyleminin seçildiği haberlerle sınırlıdır.

- 1- 07.01.2015, Paris Charlie Hebdo, terör saldırısına ilişkin CNN televizyon kanalında terör saldırısının gerçekleştiği 07.01.2015 tarihi ile 11.01.2015 tarihleri arasındaki ana haber bültenleri ile sınırlıdır. Al-Jazeera English televizyon kanalında ise, 07.01.2015 ile 14.01.2015 tarihleri arasındaki yayınlanan haberleri ile sınırlıdır. France 24 English kanalın ise 07.01.2015 ile 15.01.2015 tarihleri arasındaki haberler ile sınırlıdır.
- 2- 13 Kasım 2015 tarihindeki Paris terör saldırısına ilişkin haberlerin incelemesinde CNN televizyon kanalında 13.11.2015 ile 18.11.2015 tarihleri arasındaki haberleri ile sınırlıdır. Al-Jazeera English kanalında 13.11.2015 ile 19.11.2015 tarihleri arasındaki yayınlanan haber bültenleri ile sınırlıdır. France 24 English'in ise, 14.11.2015 ile 19.11.2015 tarihleri arasındaki haberler ile sınırlıdır.
- 3- 22 Mart 2016 Brüksel havaalanı ve metro istasyonu saldırılarına ilişkin haberlerin kapsamında, CNN televizyon kanalında 22.03.2016 ile 24.03.2016 tarihleri arasındaki ana haber bültenleri ile sınırlıdır. Al-Jazeera English kanalında 22.03.2016 ile

²⁰⁵ Devran, 2010, a.g.k., 23

26.03.2016 tarihleri arasındaki haberler ile sınırlıdır. France 24 English kanalın ise 22.03.2016 ile 25.03.2016 tarihleri arasındaki ana haber bültenleri ile sınırlıdır.

- 4- 28 Haziran 2016 İstanbul, Atatürk Havaalanı saldırısına ilişkin haberlerin incelemesinde CNN ve Al-Jazeera English kanallarında 28.06.2016 ile 30.06.2016 tarihleri arasındaki ana haber bültenleri ile sınırlıdır. France 24 English kanalın ise, 28.06.2016 ile 01.07.2016 tarihleri arasındaki ana haber bültenleri ile sınırlıdır.
- 5- 14 Temmuz 2016 Fransa, Nice terör saldırısına ilişkin haberlerin kapsamında ise, CNN televizyon kanalında 14.07.2016 ile 15.07.2016 tarihleri arasındaki yayınlanan ana haber bültenleri ile sınırlıdır. Al-Jazeera English kanalında 14.07.2016 ile 18.07.2016 tarihleri arasındaki ana haber bültenleri ile sınırlıdır. France 24 English kanalın ise, 14.07.2016 ile 20.07.2016 tarihleri arasındaki ana haber bültenleri ile sınırlıdır.

Televizyon kanallarının söz edilen terör eylemlerine verdiği süre aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 3: Terör saldırılarına kanalların ayırdığı süre ve haber sayısı

Olaylar	Kanallar	Yayın süresi	Yayınlanan haber sayısı
7 Ocak 2015 Charlie Hebdo	CNN	1:05:54	16
	Al-Jazeera English	1:00:13	16
	France 24 English	2:04:00	33
13 Kasım 2015 Paris	CNN	4:04:36	23
	Al-Jazeera English	00:52:14	15
	France 24 English	4:59:25	69
22 Mart 2016 Brüksel	CNN	1:37:13	22
	Al-Jazeera English	00:25:39	12
	France 24 English	2:19:49	36
28 Haziran 2016 İstanbul Atatürk Havaalanı	CNN	1:11:16	26
	Al-Jazeera English	00:18:49	6
	France 24 English	00:37:33	17
14 Temmuz 2016 Nice	CNN	00:31:25	10
	Al-Jazeera English	00:22:06	9
	France 24 English	3:36:31	63

Söz konusu televizyonlar kanalları ile ilgili kısa bir bilgi:

CNN

Cable News Network (CNN), Ted Turner tarafından 1980 yılında kurulan ABD'li haber kanalıdır. Kuruluşundan sonra, ABD'de 24 saat haber yayın yapan ve yalnızca haber yayınlayan ilk kanaldır. 24 saat haber anlayışıyla yayın yapan CNN'i bugün tüm dünyada 1.5 milyardan fazla insan evinde izleyebilmektedir. Bugün tüm dünyada değişik dillerde kanalları, 12 web sitesi, 2 radyosu ve tüm dünyaya yayılmış haber ekibiyle en yaygın haber kaynaklarından biridir. 1995 yılında açılan cnn.com adresinden yayında bulunan websitesi ilk büyük boyutlu haber sitesi olarak kendini tanıtmıştır.²⁰⁶

CNN'in tüm dünyada tanınan bir kanal haline gelmesi 1991 yılındaki ilk Körfez Savaşı sırasında Bağdat'tan savaşı canlı olarak vermesiyle olmuştur. Ve bu yaptıkları yayınlarla televizyon haberciliğinde yeni bir dönem başlamıştır. Her geçen gün büyüyen CNN ile kurucularından Ted Turner en önemli medya patronlarından biri, bağlı bulunduğu holding Time Warner ise en büyük medya şirketlerinden biri olmuştur.²⁰⁷

Al Jazeera English

Al Jazeera English 2006'dan beri 10'dan fazla kanal ve bölümden oluşan büyüyen bir ağına parçasıdır. 1996 yılında başlatılan Al Jazeera Arabic, Arap dünyasında kapsamlı haberler ve canlı tartışmalar sunmaya adanmış ilk bağımsız haber kanalı olmuştur. Al Jazeera English internet sitesinde kendisini şöyle tanıtmıştır:

Ağ, küresel bir kitleye, insanları gündeminin merkezine geri götüren ve onu dünyanın en etkili haber ağlarından biri haline getiren alternatif bir ses vermiştir. Al Jazeera Medya Ağındaki her bir bağlı kuruluş, zorlu ve cesur olmak için ilham veren aynı ilke ve değerleri izler ve gezegendeki en bildirilmeyen yerlerin bazılarında sessizliğe ses çıkarır. Al Jazeera Medya Ağındaki her çalışan tarafından paylaşılan bir sorumluluktur. Merkezimizden dünyanın dört bir yanındaki 70'den fazla büroda, büyüleyici, bilgilendirici, ilham veren ve eğlendiren içerikler sunmak için çalışıyoruz.²⁰⁸

Al Jazeera English'te, izleyicimizin, dünyadaki olayların etkisini ortaya koyan, kesin analizler istediğinde bize döndüğünü anlıyoruz. Bu yüzden hikayelerimiz dürüstlük temeli

²⁰⁶ <https://www.turkcebilgi.com/cnn>

²⁰⁷ <https://www.turkcebilgi.com/cnn>

²⁰⁸ <https://www.aljazeera.com/aboutus/>

üzerine kuruludur; adalet, denge; bağımsızlık; ve çeşitliliktir. Bunlar sadece harika hikayelerden daha fazlasını inşa eden özelliklerdir - güven oluşturunlar - Al Jazeera English'te muhabirlerin sürdürmek ve güçlendirmek için çalıştığı bir bağ yaratmaktır. Kalabalık şehir sokaklarından, uzak köylere, uluslararası muhabirlerimiz, önemli olan öyküleri bulup yayınlamak için durmaksızın çalışırlar. Onlardan etkilenen insanlara karar verenlerden, biz insanların sesiyiz ve çok ciddiye aldığımız bir sorumluluktur.²⁰⁹

Al Jazeera English, söz konusu olduğunda, ilk görevlendirme iki temel amaç doğrultusunda harekete geçmiş: (1) Orta Doğu ve dünyanın İngilizce konuşan izleyicilere sunulabilecek diğer temsil edilmeyen bölümleri hakkında doğru zamanda haberlere olan artan talebi karşılamak; (2) Katar'dan aldığı cömert desteğin bir sonucu olarak, dünyanın en saygın haber kuruluşları ile küresel bir haber ağını başlatmak için, özellikle Batı'daki Körfez devletine karşı iyi niyet gösterilmesine yardımcı olmak. Her ne kadar bu iki hedef, zaman zaman, Katar'ın benzersiz ekonomik ve politik pozisyonları - neoliberal küreselleşme, uluslararası hukuk ve daha büyük kültürel karmaşa ile yakından ilişkili ulusal çıkarlarla zengin kaynak - birbiriyle gerginlik kurabilir olsa da, her ikisini de finanse edebilmiş ve böyle bir gayretle ilgilenen yetenekli gazetecilerden oluşan bir ekibi işe almaktır.²¹⁰ S. 24.

BBC ve CNN gibi diğer küresel medya kuruluşlarıyla karşılaştırıldığında Al Jazeera English sadece misyonunda değil aynı zamanda kökeninde de öne çıkmaktadır. BBC Dünya Servisi, uluslararası sivil toplumları iyileştirmek amacıyla hükümet destekli kamu hizmeti yayıncılığına sıkı sıkıya bağlı olsa da, CNN'nin kökenleri ve mevcut operasyonları, potansiyel reklam verenler (şirketler ve hükümetler benzer). Al Jazeera English'in kökeni, CNN'nin pazar temelli ve BBC'nin kamu hizmeti tabanlı modellerinin bir kombinasyonunu içermektedir. Kısmen, Al Jazeera'nın gazetecilik tarzına yönelik bir talebin Batı'da daha erişilebilir olması ve küçük bir Körfez devletinin Al Jazeera'yı açıklayan uluslararası söylemin yörüngesini şekillendirme isteğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu köken kombinasyonundan kaynaklanmaktadır.²¹¹ S. 24

Fransa 24

Fransa 24, Fransızca, İngilizce ve Arapça 24 saat yayın yapan üç ayrı televizyon kanalından oluşmaktadır. Küresel bir kamu hizmeti ve ortak bir editörlük duruşu sağlama

²⁰⁹ <https://www.aljazeera.com/aboutus/>

²¹⁰ S. Philip. (2012). Al Jazeera English : global news in a changing World. New York: Palgrave Macmillan S. 24

²¹¹ Philpi, 2012, a.g.k., 24.

misyonunu paylaşmaktadır. İnternet sitesi üç dilde de mevcuttur. Üç kanaldan gazeteciler birlikte çalışarak uzmanlıklarını birleştirmektedir.²¹²

Fransa 24, dünyanın dört bir yanındaki 177 ülkede günde 24 saat, 250 milyon TV hanesine yayın yapmaktadır. Bu kesintisiz yayın hizmetine ek olarak, 71 milyon TV hane kanalı, ulusal yayıncılarla yarı zamanlı dağıtım anlaşmaları yoluyla almaktadır. 19 uydu, dünya çapında kapsama alanı sağlamak için France 24'ünün üç sinyalinin en az birini taşımaktadır. Bu da doğrudan uydu alımına ve aynı zamanda ödeme sağlayıcıları ile yaklaşık 700 dağıtım sözleşmesi yapmasına izin vermektedir.²¹³

Kanal, cep telefonları, tabletler ve bağlı televizyonlarda kablo, uydu, ADSL ile izlenebilir. Fransa 24, dünya çapında birçok ülkede: İtalya, Danimarka, DRC, Tanzanya, Kenya, Burundi, Ruanda, Nijerya, Uganda, Cape Verde, Gine, Mauritius, Estonya, Haiti, Amerika Birleşik Devletleri, Laos ve Kamboçya'da, DTT aracılığıyla da kullanılabilir.²¹⁴

3.2.2. YÖNTEM

Haberlerde ideoloji yeniden üretimini keşfetmesini sağlayabilmesi ve örnek seçilen kanallar arasında farklılık ve benzerlikleri açıklayabilmesi nedeniyle bu çalışmada Teun A. Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi tercih edilmiştir. Van Dijk'a göre eleştirel söylem çözümlemesi, söylemin kendisinden kaynaklanan ya da sonuçlanan eşitsizlik, haksızlık, güç ve iktidarın kötüye kullanılmasının söylemsel boyutlarıyla ilgilenmelidir²¹⁵. Haber söylemindeki ideolojik pratiklerin saptanması ile sosyal eşitsizliklerin yeniden üretiminin nasıl gerçekleştiğinin de ortaya konulabileceğini savunmaktadır. Bir metinde ideolojinin keşfedilebileceği çeşitli yollar vardır. Analiz, metindeki metinsel özelliklere bakarak başlayabilir ve oradan analizin açıklaması ve yorumuna geçebilir. Bu, altta yatan ideolojileri bir metnin dilbilimsel özelliklerinden izlemeyi, metnin altında yatan belirli önyargıları ve ideolojik varsayımları açmayı ve metni diğer metinlerle ilişkilendirmeyi, okuyucular ve konuşmacıların kendi deneyimlerini ve inançlarını içerebilir²¹⁶.

Eleştirel Söylem Çözümlemesi, haber söylemine yerleşmiş ideolojik unsurların ancak eleştirel bir çözümleme yöntemi ile ortaya konabileceğini ve medya dilinin rolünün eleştirel bir

²¹² <https://www.france24.com/en/company>

²¹³ <https://www.france24.com/en/company>

²¹⁴ <https://www.france24.com/en/company>

²¹⁵ Ö. Özer. (2011), Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri, Konya: Literatürk Yayınevi, s. 54.

²¹⁶ Paltridge, 2012, **a.g.k.**, 30.

şekilde analiz edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır²¹⁷. Van Dijk’ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli makro yapının ve mikro yapının ayrı ayrı çözümlendiği iki ana bölümden oluşmaktadır. Makro yapı incelemesi, haber anlatısında işlenen temayı yansıtan, haber üretiminde kullanılan şemanın incelenmesidir. Haber üretimi profesyonel rutinler altında sürekli olarak yapılmakta ve bu üretim bir şema tarafından organize edilmektedir. Başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, ardalın ve bağlam bilgisi, olayın taraflarının yorumları/değerlendirmeleri, fotoğraflar vb. unsurlar makro yapı içerisinde ele alınmaktadır²¹⁸.

Van Dijk’ın modelinde çözümlemenin yapıldığı bir diğer bölüm de mikro yapıdır. Mikro yapı çözümlemesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlemeleri yapılmaktadır. Sentaktik çözümlemede cümlelerin basit/karmaşık, aktif/pasif yapılarına bakılarak bir analiz yapılmaktadır. Haber metninde kullanılan sözcükler de ideolojik yapılanmanın anlaşılması açısından mikro yapı içinde analiz edilmektedir. Sözcük seçimlerine bakılarak sosyal aktörler hakkındaki temel inanç ve ideolojiler ortaya konulmaktadır. Bölgesel uyum olarak adlandırılan çözümlemede ise haber metninde ardı ardına gelen cümleler arasında oluşturulmaya çalışılan nedensel, işlevsel ve referansal ilişkiler ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır²¹⁹.

3.2.3. HABER METİNLERİNİN ÇÖZÜMLEMESİ

3.2.3.1. 07 Ocak 2015, Charlie Hebdo ve Kosher Terör Saldırıları

3.2.3.1.1. CNN Haberlerin Çözümlemesi (Charlie Hebdo ve Kosher Terör Saldırıları)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Paris terör saldırısında 12 ölü”

Bu başlığa bakıldığında enformasyon eksiltimi olduğunu ve genelleştirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu başlıktan haber içeriğini anlamak zor olabilir, “Paris terör saldırısı” ifadesinde genelleştirme yapıldığı belli oluyor, çünkü Paris’in neresinde ve ne zaman terör saldırısı yapıldığı açıklanmamıştır. Terör saldırısı belli bir zamanda ve Paris’in belli bir yerinde

²¹⁷ Ö. Özer. (2008). “İdeolojik Atmosferin Kapsama Alanı: Bozüyük Olaylarının Ortadoğu ve Ülkede Özgür Gündem Gazetelerinde Sunumu Örneğinde Haber Söyleminde Yapılan İdeolojik Üretime İlişkin Yeni Bir Çözümleme”, Türkiye’de Sivil İtaatsizlik Toplumsal Hareketler ve Basın (Der: E. Dağtaş). Ankara: Ütopya Yayınevi: 377–432. S. 400.

²¹⁸ Özer, 2011, a.g.k., 83.

²¹⁹ Özer, 2011, a.g.k., 83-84.

gerçekleştirilmiş, ancak haber başlığında böyle bilgilere yer verilmemiştir. Genelde televizyon haberlerinde özellikle terör olayları gibi zaman içerisinde gelişen haberlerin başlığı olay boyunca değişebilir. Bu haberde yukarıda belirtilen başlığın dışında, olay gelişmeleriyle birlikte başka alt başlıklar da verilmiş ama hepsinde enformasyon eksiltimine gidildiği ve genelleştirme yapıldığı görülmüştür. Örneğin:

Terör saldırısında 12 ölü ve 11 yaralı.

Paris terör saldırısı arkasında kim var?.

Dolayısıyla bu haberi anlamak için başlığı değil olayı anlatan haber metinlerine bakmak daha doğru olacaktır.

Gazete haberlerinde kullanılan fotoğraflar ne kadar önemliyse, televizyon haberlerinde de olay ile ilgili çekilen görüntüler o kadar önemlidir. Bu haberlerde birkaç farklı görüntü yer almıştır; Birincisi, teröristlerin kurbanları saldırırken amatörce çekilmiş görüntü, ikincisi Paris’in birkaç farklı yerinde yüzü kapalı polis ekipleri ve silahlı kuvvetler gösterilmesi, üçüncüsü, haber sunumunda, camide gibi çoğunlukla Müslümanların bulunduğu yerleri gösterilmesi ve son olarak da birkaç ülke liderinin katıldığı “birlik” yürüyüşün görüntüleridir.

Bu görüntülerden farklı anlamlar çıkabilir: birinci görüntüden şöyle bir anlam verilebilir; teröristler acımasız bir şekilde sivil insanları öldürdüler ve kendileri bu operasyon için iyice hazırlanmışlar ve aynı zamanda kurbanları da tanırırlar. İkinci görüntü, orada büyük bir tehlike olduğu ve devlet güçleri bu tehlikeye karşı halkı korumak için hazır durumda olduğunu gösterir. Üçüncü görüntüde bu terör şiddeti ve tehlikesi İslam ve Müslümanlardan kaynaklanır ve teröristler Müslüman toplumundan bu camilerden çıkar anlamında kullanıldığı söylenebilir. Son görüntü ise, şu anlamlar verebilir: bu teröristler ne yaparsa yapsınlar “demokratik ve özgürlük” toplulukların birliği ve beraberliği asla bozamazlar. Fransa teröristlere karşı tek başına değil bütün dünya Fransa’ya desteklemektedir.

2.Şematik Yapı

Durum

Durum açısından bakıldığında ilk olarak haberde ana olayın sunumu ve sonuçları gelmektedir. Bu haberin ana olayı şöyle sunulmuş: İki silahlı adam Paris’teki hiciv dergisi Charlie Hebdo ofisine saldırarak 12 kişiyi öldürdüler. Bununla bağlantılı olarak başka bir şahıs Paris (Kosher) alışveriş mağazasında insanları rehin alarak 5 kişinin ölümüne neden olmuştur.

Haberlerde çıkan sonuçlar ise; bu teröristler Al kaide ile bağlantısı olan “radikal Müslüman ve cihatçılardır”, ve bunlar medeni topluluklar için büyük bir tehlikedir. Bu saldırıda hayatını kaybedenler ise ifade özgürlüğün şehitleridir.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi, haberlerde verilmiştir. 11 Eylül saldırılarından sorumlu olan Anwar Al-Awlaki ve Bin Ladin gibi kişilerden söz edilmiş ve onların radikal düşünceleri ve Batı ülkelerinde yaptığı terör saldırılarından bahsedilmiştir. Tüm bunlar Paris’te yaşanan olaylarla birbirine bağlanmıştır.

Yorum

Haber kaynağı olarak kanalın kendi muhabirleri dışında da birkaç görüntü dış kaynaklardan alıp kullanmıştır. Haberlerde kullanılan dış kaynak: Reuters, BFM TV, AFP, Agence Premiers Lignes, ABC News, France 2, Almalahem Media, İnspire Magazine, İTN News ve Youtube. Haberlerde tüm bu kaynaklardan farklı görüntüler verilmiştir. Olay tarafı olarak da sadece Fransız devlet yetkililerin açıklamalarına yer verilmiştir, çünkü terör olaylarında bir medya kurumun eşit davranması veya tarafsız olması kolay değildir. Bu yüzden söylemleri devlet ideolojisi üzerine kurulmuştur.

b.Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haberlerde cümle yapılarına bakıldığında, aktif ve pasif yapıların ikisi de kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak çoğunlukla aktif yapı kullanılmış, örneğin; “*silahlı adamlar Paris’te bir gazete yerinde 12 kişi öldürdü, ...silahlı adam kurbanların isimleri ile çağırdı, polis, aranan iki şüphelinin isim ve resimleri yayınladı...*” bunlar gibi birçok aktif yapıya sahip cümle kullanılmıştır. Fakat haberlerde pasif cümleler de kullanıldığı vurgulamak gerekir, örneğin; “*üç terörist öldürüldü, Kouachi kardeşler öldürüldü...*”, burada dikkat çeken şey teröristleri öldüren güvenlik güçlerinin kimliğinin gizlenmesi ve teröristlerin yaptığı eylemlerde cümlelerin öznelerinin verilmesi, dikkat çekmektedir.

Bölgesel Uyum

Bazı cümlelere bakıldığında nedensel ilişkinin kurulduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, “*teröristler:... Peygamber Muhammed’i intikamını aldık, Charlie Hebdo gazetecileri öldürdük.*”

Bu cümlede teröristlerin Charlie Hebdo ofisine saldırıp birkaç kişinin öldürülmesi derginin daha önce olumsuz bir şekilde Peygamber Muhammed’in karikatürü yapması nedeni olarak gösterilmiştir.

Sözcük Seçimleri

Sözcük seçimleri açısından haberlere bakıldığında, teröristler için kullanılan sözcükler: “Müslüman, radikal, cihatçı²²⁰, aşırı” ve kurbanlar için ise “konuşma özgürlüğün kurbanları” olarak tanımlanmıştır. Olayın terörist saldırı olmasına rağmen İslam ve Müslümanlarla ilgili birçok ifade kullanılmıştır: “İslam, Müslüman, Peygamber Muhammed, Alla hu Akbar, cihat, camii, nikap, İslami faşizm”. Bu ifadeler ideoloji üretime neden olmaktadır. Teröristlerin aşırı Müslüman ve cihatçı olarak tanımlanması, terörün cihat anlamında kullanılması ve terör olayları İslam ve Müslümanlara bağlı olarak gösterilmesi, ideoloji üretime gidildiğini belirtmektedir.

Tablo 4: CNN’in Charlie Hebdo terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
İslam/ Müslüman	17
Radikal	10
Cihat/ Cihatçı	8
Camii	6
İslamcı/ İslami...	4
Aşırılık	4
Peygamber Muhammad	3

²²⁰Cihat terimi, "mücadele etmek" anlamına gelen, yani rahatsız edici olan bir şeyle ya da yanlış olan bir şeye karşı mücadele etmek için, cihadın türetilen bir Arapça sözlü ismidir. Sıkça kullanılan "kutsal savaş" ifadesi gerçek bir çeviri değilse de, cihat ile ilgili temel düşünceyi özetlemektedir. Müslüman hukukçuları, Müslüman inananların "yaşam, mülkiyet, konuşma ve kendi kaynaklarını kullanarak Tanrı yolunda mücadele etme yeteneklerini ve gücünü uyguladıklarından, cihadın en genel tanımını veriyorlar ve Allah'ın Sözü'nü Bu dünyada hâkimdir. "Müslüman hukukçuları, manevi alemdeki dünyaya, kötüye ve şeytana karşı mücadele veren "daha büyük bir cihat" ile, İslam veya Müslümanların düşmanları ile açık fiziksel savaştan oluşan" daha az bir cihat ". (S. K. Anderson, ve S. Sloan. (2009). Historical Dictionary of Terrorism. 3. Baskı, Maryland, ABD: The Scarecrow Press, Inc. S. 339- 340).

“Cihat” kelimesi, “Allah’ın birliğini ve Rasûlullah’ın peygamber olduğunu yaymak amacıyla gayret sarfetmek” mânâsına gelir ve normal şartlarda bu nevi faaliyetler savaş hâricindeki usullerle yürütülür. Buna göre cihat, İslâm’ı zor kullanarak benimsetme yolu olmayıp onun anlatılmasına ve öğretilmesine mânî olan engellerin ortadan kaldırılması için gayret sarfetmekten ibarettir. Rasûlullah r zamanındaki savaşlar, karşı tarafın fiilen taarruzuna veya taarruz teşebbüslerine mukabil savunma niteliğindedir. <http://www.kuranvesunnetyolunda.com/?p=601> June 11, 2013.

Retorik

Haberin retoriki kurmak açısından, haberlerde verilen temalara kanıt olacak görüntüler, saldırının yaşıandığı yerin haritası göstermek ve yerler ve kişilerin isimlerinin verilmesi gibi inandırıcı bilgiler haberin retoriki için önemlidir.

3.2.3.1.2. Al-Jazeera English Haberlerin zmlemesi (Charlie Hebdo ve Kosher Terör Saldırıları)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Fransa saldırıları”

Bu başlığa bakıldığında olay ile ilgili hiç bir şey anlaşılmaz. “*Fransa saldırıları*” ifadesi çok geniş anlamda kullanılmış ve genelleştirilmiş bir ifadedir. Burada olayla ilgili enformasyon verilmediğini anlaşılmaktadır. Bu enformasyon eksilimi sadece ana başlıkta değil, spotlarda da var, rneğin; “*Charlie Hebdo saldırısı*” burada biraz daha açıklayıcı ifade kullanılmaya çalışılmış, Fransa’nın genelinden Charlie Hebdo’ya getirilmiş ancak fazla şey anlaşılmaz, çünkü ne tür bir saldırı ve ne zaman yapıldığını belirtilmemiş, dolayısıyla bu haberin başlığı ve spotunda enformasyon eksilimine gidildiği görülmüştür.

Görüntülere bakıldığında, teröristlerin Charlie Hebdo ofisine saldırdığı ilk anlarında amatörce çekilen görüntüler başta olmak üzere birçok görüntü kullanılmıştır. Örneğin; Charlie Hebdo editörlerin resimleri gösteren videolar ve derginin bazı nüshaları, 2005 yılında Danimarka’da bir gazetecinin Peygamber Muhammed’in karikatürü yapması ardından İslam dünyasında yapılan protestoların görüntüleri, polis ve silahlı kuvvetlerin sokaklarda çok sayıda görünmesi, saldırıda öldürülen  polisin cenaze töreni, sağlık ekiplerinin olay yerinde yaralılara müdahale ederken çekilen videolar, ve öldürülen teröristlerin resimleri gösteren videolar, vs. tüm bu görüntüler haber metnlerindeki temalara kanıt oluşturmaktadır.

2. şematik yapı

Durum

Ana olayın sunumu, haberlerde sunulan ana olayı; iki terörist, Paris’te bulunan hiciv dergisi Charlie Hebdo ofisini saldırıp 11 gazeteci ve 1 polis öldürmüştü. Onlarla bağlantısı olan

başka bir terörist Paris'in bir alışveriş mağazasında birkaç kişiyi rehin almıştı. Polisin rehineleri kurtarma operasyonunda 5 kişi ölmüş, ve sonunda üç teröristi de polis tarafından öldürülmüştür. Ana olayın sunumu kısacası bu şekilde anlatılmıştır. Sonuçlar ise; teröristlerin Müslüman olması ve bu saldırı derginin Peygamber Muhammed'e yaptığı "hakaret" içeren karikatürün intikamı olarak gösterilmesi, öldürülen gazetecilerin ifade özgürlüğün şehitleri olarak görülmesi, teröre karşı mücadele olarak bazı ülkelerin liderleri Fransa'nın birlik yürüyüşüne katılması gibi birçok sonuç ortaya çıkmaktadır.

Ardalan ve bağlam bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından bakıldığında, 2005 yılında bir Danimarka'lı gazetenin Peygamber Muhammed'e yaptığı karikatüre tepki olarak İslam dünyasının birçok ülkede yapılan protestolar ve o sırada yaşanan şiddetli olayları, ve 2011'de İslam'a karşı olumsuz bir hareket olarak görülen karikatürden sonra Charlie Hebdo ofisine saldırılması gibi bazı olaylar bu saldırı ile uzaktan bağlı ve ana sebebi olarak gösterilmiştir.

Yorum

Kanalın kendi muhabirleri dışında Haberleri kaynağı olarak sadece BFM TV gösterilmiştir. Olay tarafı olarak ise Fransa hükümetinden gelen değerlendirme ve açıklamalara yer verilmiştir.

b.Mikro yapı

Sentaktik çözümleme

Haberlerde kullanılan cümle yapılarına bakıldığında, hem aktif hem de pasif yapıları kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; "Rehinelerden dördünü öldürüldü, Charlie Hebdo ofisi saldırısında 12 kişi öldürüldü, iki polis memuru vuruldu, birçok kişi bu saldırıda öldü, teröristler 11 kişiyi öldürdü, 10 ile 12 arası kişi öldü...vs." bu cümlelere bakıldığında hem aktif hem de pasif yapıyı kullanıldığı anlaşılmaktadır. Burada aktif ve pasif yapıları, olay taraflarına bakmaksızın seçildiği görülmektedir.

Sözcük Seçimleri

Haberlerde kullanılan sözcük seçimlerine bakıldığında, bu terör olayları İslam ve Müslümanlardan ayrı bir konu olarak alınmadığı anlaşılır, çünkü haberlerde çok sayıda İslam ile ilgili kavramlar kullanılmıştır. Örneği; "*İslam, Müslümanlar, camii, İslami köktencilik,*

İslamcı gruplar, Müslüman toplumu, Peygamber Muhammed, İslamofobi, radikal İslam, cihatçı...” bu kavramların çoğu defalarca kullanılmış olması tesadüf değil, bu tanımlar ideolojik üretime neden olmaktadır.

Tablo 5: Al-Jazeera English’in Charlie Hebdo terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
İslam/ Müslüman	28
Camii	6
Radikal	4
Peygamber Muhammad	4
Cihat/ Cihatçı	3
İslamcı/ İslami...	3
Aşırılık	2

Retorik

Yukarıda belirtildiği gibi haberlerde verilen görüntüler haber temalarına kanıt oluşturmaktadır. Bununla birlikte öldürülen kişilerin sayısı, teröristlerin resim ve isimleri verilmesi ve yerleşimlerin isimleri vermek gibi birçok inandırıcı bilgiler kullanıldığı görülmektedir.

3.2.3.1.3. France 24 English Haberlerin Çözümlemesi (Charlie Hebdo ve Kosher Terör Saldırıları)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Fransız hiciv dergisinde, bir silahlı saldırıda en az 11 kişi öldürüldü”

Bu başlığa bakıldığında, yaşanan olayla ilgili birkaç bilgi verilmiştir. Ancak, saldırının gerçekleştiği yer, zaman ve dönem gibi enformasyonlara yer verilmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, başlıkta enformasyon eksiltilimine gidildiği görülmektedir. Fakat giriş cümlesinde biraz daha fazla bilgi aktarılmıştır: “*Paris, hiciv dergisi Charlie Hebdo ofisinde silahlı saldırıda 11 ölü, 10 yaralı ve 5 kişi kritik durumda*”. Ama alt başlık ve spotlar da enformasyon eksiltilimi açısından ana başlıktan farksızdır:

Paris, Kosher Grocery mağazasında bir şahıs rehinler tutuyor.

17 kişi, İslamcı silahlı şahıslar tarafından öldürüldü.

Charlie Hebdo katliamında şüphelileri öldürüldü.

Haberlerde verilen görüntülere bakıldığında, teröristlerin Charlie Hebdo ofisine saldırdığı ilk anların görüntüsü, sonrasında olay yerinde bulunan ambulanslar ve itfaiye araçları ve polislerin olay inceleme operasyonları ve bunlara benzer verilen başka görüntüler, haberlerde anlatılan temalara kanıt oluşturmaktadır.

2.Şematik Yapı

Durum

Ana olayın sunumu, iki terörist, Fransa'nın başkenti Paris'te hiciv dergisi Charlie Hebdo ofisini saldırarak 10 gazeteci ve iki polisi öldürdü. Bu olayla bağlantılı olarak Paris'in Kosher alışveriş mağazasında da bir terörist tarafından rehine alınarak 4 kişi öldürüldü, ve ardında polis tarafından teröristleri de öldürüldü. Sonuç olarak ise; saldırıya tepki olarak, dünyada birkaç farklı ülkeden liderler Fransa'ya gelip (birlik) yürüyüşüne katılmış ve dünyanın birçok ülkesinden teröre karşı kınama mesajları gelmiştir. Saldırıda öldürülen gazeteciler, düşünce özgürlüğün kurbanları olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte, bu saldırıdan sorumlu teröristlerin Müslüman olmalarından dolayı, onları cihatçı olarak adlandırılmış ve yaşanan olayı bir cihatçı terör saldırısı olarak vurgulanmıştır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından bakıldığında, yeterince pek çok enformasyona yer verilmediği anlaşılmaktadır. Fakat genel olarak, İŞİD ve Al- Kaide terör örgütleri ve onların stratejilerinden bahsedilmiş ve aynı zamanda Charlie Hebdo ofisi saldırısından sorumlu olan iki teröristlerden biri daha önce Yemen'de dini eğitim aldığı ve oradan Al- Kaide terör örgütüne bulaştığını vurgulanmıştır.

Yorum

Haberin kaynağı olarak, Agence Premires Lignes, İ-Tele ve France 2 kanalları gösterilmiştir. Elbette ilk görüntüler belirtilen bu kaynaklardan görüntü aktarılmış, bunların dışında kanalın kendi muhabirlerinden haberleri canlı veya rapor olarak yayınlanmıştır. Olay tarafı olarak Fransız devlet yetkililerinden gelen yorumlara yer verilmiştir.

b.Mikro Yapı

Sentaktik çözümleme

Haberlerde çoğunlukla pasif yapıya sahip cümleler kullanılmıştır. Örneğin; “*bir silahlı saldırıda en az 11 kişi öldürüldü - Paris, Kosher Grocery mağazasında bir şahıs rehinler tutuyor - 17 kişi, İslamcı silahlı şahıslar tarafından öldürüldü - Charlie Hebdo katliamında şüphelileri öldürüldü ...*”, görüldüğü gibi haberlerde pasif cümle yapıyı tercih edilmiştir.

Sözcük seçimleri

Bu saldırının haberlerinde kullanılan kelime seçimlerine bakıldığında, ideoloji üretime neden olabilecek birçok sözlük kullanıldığı açıkça görülmektedir. Olayı sadece sıradan bir terör saldırısı olarak görülmemiş, İslam ve Müslümanlarla bağlantılı bir cihat hareket gibi sunulmuştur. Şu kelimelerin haberlerde seçilmesi bir tesadüf değil: “*Müslüman, İslam, İslamcı, İslamcı gruplar, İslamcı organizasyonlar, radikal İslamcılık, İslamcı militan saldırısı, camii, Kur'an, aşırılık, cihat, cihatçı, cihatçılık, cihatçı terörizm, cihatçı gruplar, cihatçı organizasyonlar, mücahidin*”. Bunlar dikkatle seçilmiş sözlükler olduğunu söylemek yanlış olmaz, çünkü seçilen tüm kelimeler İslam terimi altına toplanmaktadır.

Tablo 6: France 24 English'in Charlie Hebdo terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
Cihat/Cihatçı	22
İslam/Müslüman	19
Peygamber Muhammad	5
İslamcı/İslami	4

Retorik

Retorik kurmak açısından haberlere bakıldığında, yukarıda makro kısmında söz edilen görüntüler öne çıkmaktadır. Aynı zamanda inandırıcı bilgi olarak; haberlerde verilen sayısal rakamlar, örneğin ölü ve yaralıların sayısı gibi, ve saldırının yaşandığı yerin haritası göstermek ve yerleşim alanların isimleri açıklamak gibi bilgiler inandırıcılık açısından çok önemlidir.

3.2.3.2. 13 Kasım 2015 Paris Terör Saldırıları

3.2.3.2.1. CNN Haberlerin Çözümlemesi (13 Kasım 2015 Paris Terör Saldırıları)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Paris’te silahlı saldırıda birkaç kişi öldürüldü”

Başlık, tek başına ele alındığında olayın tam olarak ne olduğunu açıklamıyor, çünkü bu saldırının Paris’in neresinde, ne zaman ve kim tarafından yapıldığını belirtmemektedir. Bu durumda başlıkta enformasyon eksiltilimine gidildiği ve genelleştirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak giriş metni okunduğunda olay daha iyi anlaşılır: “birkaç kişi öldürüldü ve başka yedi kişi Cuma geç saatinde Paris merkezinde silahlı saldırıda yaralandı. Olayın meydana geldiği en az birinde, bir restoranın dışındaki alanda polisler de bulundu. Bir tanığın BFM TV’ye söylediğine göre; itfaiyecilerin de yaralılara yardım etmek için olay yerinde oldukları tespit edilmiştir. Şimdi bu hikayeyi takip edip ne olduğunu öğreneceğiz...”, burada genel anlamli ifadeler varsa bile başlıktan biraz daha özele didiş olduğu anlaşılmaktadır.

Haberin ilk saatinde verilen bilgilerde genelleştirme veya kurgulama yapılabilir, çünkü olayı tam olarak tespit edilmemiş olabilir, bu nedenle alt başlıklar olayın gelişmesi ile birlikte değişir. Örneğin; “Fransa’da 4 farklı yerde terör saldırıları, terör saldırıların bir gecede Paris’in kontrolü ele geçirdi, Paris saldırılarında en az 60 ölü, Paris konser salonunda patlama sesi duyuldu, Paris konser salonunda yaklaşık 100 kişi öldürüldü, Paris saldırılarında en az 118 öldü, Paris genelinde birçok terör saldırısı...”. Bunlar olay gelişmeleriyle değişen yeni bilgiler içeren alt başlıklardır. Fakat hepsinde enformasyon eksiltilimi ve genelleştirmeye gidildiği anlaşılmaktadır.

Haber verilen görüntülerine bakıldığında, içeriğin büyük bir panik ve korku üzerine kurulduğu anlaşılır; sokaklarda polisler ve güvenlik yetkilileri fazla sayıda görülmesi, ambulans ve itfaiye arabaları saldırıların yaşandığı yerlerde görünüşü ve yaralıların durumu orada büyük bir tehdit ve tehlike olduğunu gösterir. Aslında burada kanal, teröristlerin acımasızlığı ve şiddetli eylemleri gösterirken terörün amacı ve propagandası gerçekleştirildi denebilir, çünkü teröristlerin amacı da insanları korkutmak ve hedef topluluklarda güvensizlik olduğunu hissettirmektir. Medya araçları vasatısıyla burada görüldüğü gibi amaçları gerçekleştirmektedir.

2. Şematik Yapı

Durum

Bu haberin ana olayın sunumu ve sonuçlarına bakıldığında, Paris’in birkaç farklı yerinde teröristlerin patlama ve silahlı saldırıda 100’den fazla kişi öldürdükleri haberin ana olayıdır. Kanal olayı terörün şiddeti üzerinde sunmuş ve teröristlerin sivillere karşı ne kadar acımasız bir tehdit olduğunu göstermeye çalışmıştır. Sonuçlar ise; teröristlerin bir gecede Paris’in birçok yerinde hedeflerini gerçekleştirebilmesi ve ardından da polisin müdahalesiyle bazı teröristleri öldürülmesidir.

Ardalan ve Bağlam

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından, haberlerde Fransa’da Charlie Hebdo gazetesi ofisini terör saldırması, aynı yılda Türkiye’nin Ankara ve İstanbul şehirlerinde terör saldırıları, Tunus ve Lübnan’da terör saldırılarından bahsedilmiş ve tüm bu olayların arkasında olan İŞİD ve Al-Kaide gibi terör örgütleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Yorum

Haberlerin kaynağı olarak: BFM TV, AFP, Reuters, NY1, NBC, WSLS TV, France 24, France 2 ve Instagram gibi birçok farklı kaynak kullanılmıştır. Bunların dışında da kanalın kendi muhabirleri canlı olarak olay yerinden haber vermişlerdir. Olay tarafı olarak sadece Fransa hükümetinin yetkililerin yaptığı açıklama ve değerlendirmeleri gösterilmiştir.

b. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haberlerde kullanılan cümlelere bakıldığında, hem aktif hem de pasif yapıya sahip cümleleri daha çok kullanıldığı anlaşılmaktadır. Fakat cümle yapıları olay taraflarına göre seçildiğini söylenemez, çünkü tek tarafı için iki yapı kullanılmış, örneğin; “Paris’te silahlı saldırıda birkaç kişi öldürüldü, Paris konser salonunda yaklaşık 100 kişi öldürüldü, Paris konser salonunda patlama sesi duyuldu, terör saldırıların bir gecede Paris’in kontrolü ele geçirdi, Paris saldırılarında en az 60 ölü...”.

Sözcük Seçimleri

Haberlerde seçilmiş sözcüklere bakıldığında olayın sunumunda ideoloji üretimi yapıldığı ve olayın son yıllarda Batı’da hem siyasette hem de medyada yaygınlaşan İslamofobi üzerinde kurulduğu görülmüştür. Kullanılan sözcükler terörist eylemleri İslam ve Müslümanları ile

bağlayarak İslam'ı terörün kaynağı olarak göstermiştir. Şu sözcükler her şeyi açıklamaktadır: “cihatçı, İslamcı teröristler, İslami terörizm, radikal İslamcı gruplar, İslam'ın adına öldürmek, aşırı ideoloji, Alla hu Akbar, Kur'an, İslam ve Müslümanlar...”.

Tablo 7: CNN'in Paris stadyum ve konser salonunda yaşanan saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
İslam/Müslüman	10
Cihat/Cihatçı	7
İslami Terör	6
Aşırılık	5
Alla hu Akbar	4
Radikal	3

Retorik

Retorik unsur olarak görüntüler işlevsel olmuştur. Haberin görüntüleri olayı anlatmaktadır. İnandırıcı bilgi açısından bakıldığında haberlerde verilen sayısal rakamlar ve saldırıların gerçekleştiği yerlerini gösteren harita retorik unsuru açısından önemlidir.

3.2.3.2.2. Al-Jazeera English Haberlerin Çözümlemesi (13 Kasım 2015 Paris Terör Saldırıları)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Fransa’daki saldırılarda 100’den fazla kişi öldürüldü”

Bu başlıkta yaşanan olayla ilgili bilgi vermeye çalışılmış, ancak genelleşmeye gidildiği görülmektedir. Fransa’nın genelinde olan bir saldırı olmadığına göre başlıkta biraz daha belirtici bir başlık kullanılabilirdi, ve saldırının hangi tür saldırılardan olduğunu da belli değil, bu yüzden burada enformasyon eksilimine gidildiği anlaşılmaktadır. Fakat spot ve girişte biraz daha açık cümleler kullanılmıştır. Örneğin spotta; “ Paris saldırılarında onlarca kişi öldürüldükten sonra şehir gerginlik durumdadır.” Bu spotta Fransa’nın genelinden Paris’e gelerek saldırılardan sonra şehrin durumu anlatmaktadır. Giriş cümlesinde saldırının şiddeti ve insanların ölümünden bahsetmektedir: “Bir Paris akşamı şiddete maruz kalıyor, Fransa’da on

yıllardır meydana gelen en ölümcül saldırılar; silahlı saldırı ve patlamalarda onlarca kişi öldürüldü”.

Haberlerde gösterilen görüntülere bakıldığında, olayın şiddetli ve dramatik anları yansıttığını görülmektedir. Video görüntülerinde; olay yeri ve Paris’in birçok yerinde fazla sayıda polis ve silahlı askerlerin bulunması, itfaiye arabaları ve ambulanslar, sağlık ekiplerin yaralılara acil yardım müdahaleleri ve olayın korkunç anları anlatan birçok görüntü haber metinlerinde gelen temalara kanıt oluşturmaktadır.

2.Şematik Yapı

Durum

Ana olayın sunumu, yukarıda belirtilen tarihte Paris’in merkezinde farklı altı yerde terör saldırısı yaşandı, bu altı saldırının tam olarak şu yerlerde gerçekleştirildi; Stade De France 3 patlama ve 4 ölü, Le Petite Combodge restoranında 12 kişi ölü, La Costa Nostra 5 ölü, La Belle Equipe 19 ölü, Comptoir Voltaire 1 ölü ve Bataclan konser salonunda 89 kişi öldürüldü. Bu saldırılarda yaklaşık 130 kişi hayatını kaybetmiş ve 352 kişi yaralandı. Haberlerde olayın sunumu bu şekilde anlatılmıştır. Sonuçlar ise; bu saldırılardan sorumlu olan teröristler Fransız toplumunda büyük bir panik yaratmaya başarmışlardır. Bu teröristlerin çoğu Fransa’da camilerden radikal düşüncelerden etkilenerek ve Suriye savaşına katılıp terörist olmuşlardır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından bakıldığında, haberlerde sadece 07 Ocak 2015’te Charlie Hebdo gazetesinin ofisine terör saldırısı ve daha sonra Fransa’da başarılı olmayan bazı terör eylemlerinden bahsedilmiştir. Bunlarla bağlı olarak müttefik güçlerin Suriye’de IŞİD terör örgütüne karşı yaptığı bombardımanlardan söz edilmiştir.

Yorum

Kanalın kendi muhabirleri dışında sadece Youtube ve Instagram sitelerinde kişilerin paylaştığı video görüntüleri ve Fransa Savunma Bakanlığı tarafından yayınlanan bir görüntü haberlerin kaynağı olarak gösterilmiştir. Olayın tarafı olarak ise Fransa hükümetinden gelen değerlendirme ve yorumlamalara yer verilmiştir.

b.Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haberlerde kullanılan cümle yapılarına bakıldığında, hem aktif hem de pasif yapıyı kullanıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin; “onlar, (teröristler) kalabalığa ateş açtılar, Fransa’daki saldırılarda 100’den fazla kişi öldürüldü, en az 129 kişi öldürüldü, 352 yaralandı...” burada öznenin gizlenmesi veya belirlenmesi sadece haber metinlerine göre değiştiği görülmekte, çünkü bu üç cümlede teröristler özneler teröristlerdir, ancak hem aktif hem de pasif olarak kullanılmıştır.

Sözcük Seçimleri

Bu olayın haberleri de diğer örneklerde görüldüğü gibi sözcük seçimleri açısından ideoloji üretime neden olacak hem çok sayıda farklı kelimeleri kullanılmıştır. Örneğin; “İslam, Müslüman, camii, Kur’an, Alla hu Akbar, cihat, cihatçı, radikal, İslamofobi, İslami köktencilik, İslami örgütler...” ve bunlara benzer İslam’ı hedef gösterecek birçok sözcük kullanılmıştır. Elbette bu kelimeleri hangi amaçla kullanıldığı haberi yazarları bilir, fakat terör haberlerinde bu şekilde kullanılması ideoloji üretime neden olmaktadır.

Tablo 8: Al-Jazeera English’in Paris stadyum ve konser salonunda yaşanan saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
İslam/Müslüman	18
Radikal	9
Cihat/Cihatçı	8
Camii	4
İslamcı/İslami	3
İslamofobi	2
Alla hu Akbar	2

Retorik

Retorik unsuru olarak haberlerde gösterilen görüntüler işlevsel olmuş ve anlatılan temalara kanıt oluşturmuştur. Patlamaların gerçekleştiği yerlerin haritası gösterilmesi ve farklı yerlerde öldürülen kişilerin sayılarını verme gibi bilgiler inandırıcılık kurma açısından önemlidir.

3.2.3.2.3. France 24 English Haberlerin Çözümlemesi (13 Kasım 2015 Paris Terör Saldırıları)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Fransız Başkentindeki eş zamanlı saldırılarda en az 127 kişi öldürüldü”

Bu başlıkta verilen bilgiler yetersiz ve saldırının tam olarak ne tür bir saldırı olduğu belirlenmemiştir. Paris’in neresinde ve ne zaman bu saldırılar gerçekleştiği ile ilgili bilgiler başlıkta yer verilmemiştir. Alt başlık veya spotta da aynı şekilde belirleyici bilgiler verilmediği anlaşılmaktadır: “En az 180 yaralı, 99 kritik durumda”, bu haberin başlık ve spotunda enformasyon eksilimine gidildiği görülmektedir.

Haberlerde gösterilen görüntülere bakıldığında, Fransa’nın başkenti Paris, büyük bir tehlikeye karşı olduğunu anlaşılır, örneğin; şehrin birkaç farklı yerinde yaşanan terör saldırısından dolayı, Paris’in metro istasyonları okullar, üniversiteler ve birçok yol kapatılmış ve olağan üstü hali ilan edilmiştir. Saldırıların yaşandığı yerlerden görüntülerde ambulanslar, itfaiye araçları ve birçok sayıda polis güvenlik ekipleri görülmektedir. Bununla birlikte şehrin önemli yerlerin güvenliğini sağlamak için birçok asker dağıtılmıştır. Dolayısıyla, haberler verilen görüntüler anlatılan temalara kanıt oluşturmaktadır.

2. Şematik Yapı

Durum

Ana olayın sunumu, 13 Kasım 2015'te akşam saatlerinde başlayan ve 7 farklı noktada düzenlenen saldırılardır. Bu saldırılar sonucunda en az 152 kişi hayatını kaybetmiş, 99'u ağır 352 kişi de yaralanmıştır. Saldırıların ardından 7 terörist etkisiz hale getirildi fakat birçoğu intihar saldırısı düzenlediği için cesetleri bile teşhis edilemedi. Fransa, ülkede olağanüstü hal ilan etti. Cumhurbaşkanı Hollande 1500 askeri güç takviye etti ve tüm okullar, eğitim kurumlar ikinci bir emre kadar kapatıldı. Polisler ve askerler sokaklara indi. Sonuçlar ise: Fransa Cumhurbaşkanı Hollande, 2 gün sonra Antalya, Türkiye'de yapılacak olan G20 zirvesine katılmadı ve zirve devam ederken IŞİD'in kalesi olan Rakka'ya hava saldırısı düzenledi. 20 farklı noktayı bombalayarak Suriye İç Savaşına direk dahil olmuş oldu. Yaşanılanların ardından birçok Avrupa ülkesi mültecilere kapılarını kapattı. Suriye İç Savaşında Rusya ve Suriye ordusu karşısında Fransa ve ABD birliği oluşmaya başladı.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından bakıldığında, 07 Ocak 2015'te Charlie Hebdo ofisine yapılan terör saldırısı ve sonrasında Beyrut ve Tunus'ta yaşanan terör saldırılarından bahsedilmiştir. Bunların dışında Fransa'da gerçekleştirilmesine engellenen birkaç terör olayından söz edilmiştir.

Yorum

Kanalın kendi muhabirleri dışında haberlerin kaynağı olarak, özellikle ilk görüntülerin kaynağı olarak şu medya kurumları: RTBF, BFMTV France 2, ve ECPAD (Agence D'Image de la Defence), gösterilmiştir. Olay tarafı olarak ise Fransız devlet yetkililerinden gelen yorum ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

b. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haberlerde kullanılan dile bakıldığında, hem aktif hem de pasif yapının tercih edildiği anlaşılmaktadır: "saldırılarda 120'den fazla kişi öldürüldü, - Fransız Başkentindeki eş zamanlı saldırılarda en az 127 kişi öldürüldü, - Fransa Cumhurbaşkanı olağanüstü hal ilan etti, - Paris savcısı 352 kişinin yaralandığı, ve en az 99 kişinin kritik durumda olduğu söyledi, - IŞİD Paris saldırıların sorumluluğu üstlendi". Haberlerin sunumunda cümlelerin tek bir yapıyı tercih edilmediği görülmektedir.

Sözcük Seçimleri

Kelime ve sözcük seçimlerinde nasıl bir ideoloji üretimine gidildiği ortaya çıkar, ve haberlerin sunumunda tarafsız olup olmadıklarını belli olmaktadır. Dolayısıyla, bu olayın sunumunda seçilen sözcüklere bakıldığında, ideoloji üretime neden olacak birçok kelime ve ifade kullanıldığı görülmektedir: "İslam, Müslüman, Müslüman toplumu, hadis ve İslam'ın kutsal kitabı, camii, imamlar, Peygamber Muhammad, aşırılık, aşırılık ideoloji, İslami terörizm, radikal İslam, radikal imamlar, İslamofobi, cihatçı, küresel cihat, cihat hareketi, cihatçı gruplar, cihadizm, mücahidin, radikal cihatçı gruplar, cihadı organizasyonlar, İslami saldırı". Tüm bu sözcüklerin bir terör saldırısında kullanılması tesadüf değil, dikkatle seçilen kelimelerdir. Olayın terör saldırısı olarak değil bir cihat hareketi ve İslami saldırı olarak sunulduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 9: France 24 English’in Paris stadyum ve konser salonunda yaşanan saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
Cihat/ Cihatçı	57
İslam/Müslüman	27
Radikal	10
Camii	7
İslamcı/İslami	5
İslamofobi	4
Aşırılık	4
İmam	3

Retorik

Yukarıda belirtilen görüntülerin dışında retorik kurmak açısından bakıldığında, inandırıcılık bilgileri açısından, ölü veya yaralıların tam sayısını vermek, ve saldırıların yaşandığı yerleşim yerlerinin isimleri söylemek ya da olayın gerçekleştiği yerlerin haritası gibi önemli bilgiler sunulmuştur.

3.2.3.3. 22 Mart 2016 Brüksel Havaalanı ve Metro İstasyonu Terör Saldırıları

3.2.3.3.1. CNN Haberlerin Çözümlemesi (22 Mart 2016 Brüksel Havaalanı ve Metro İstasyonu terör saldırıları)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Brüksel terör saldırılarında en az 30 ölü, 230 yaralı”

Burada başlığı tek başına alındığı zaman olayı pek anlaşılmaz, çünkü Brüksel’in neresinde ve zaman terör saldırıları oldu? Kaç saldırı oldu? Saldırıyı kim yaptı? Tüm bu soruların cevabı başlıkta bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu başlıkta genelleştirme yapıldığı ve enformasyon eksilimine gidildiği anlaşılmaktadır. Ancak haber girişinde oldukça tüm enformasyonları verilmiş: “Brüksel havalimanı ve metro istasyonu saldırılarında en az 30 kişi öldürüldü, ve 230 kişi yaralandı. Görüntülerin bazıları rahatsız edici olabileceğini düşünerek gösterilmektedir. iki patlamanın havaalanındaki saldırıdan sonra anlarına bakıyorsunuz, bir intihar bombacısı tarafından bir saat sonra Avrupa Birliği'nin binasına yakın bir metro

istasyonundan geçen üçüncü bir patlama daha gerçekleşti. duman tünelleri doldururken yolcuları tahliye edildi. Tüm toplu taşıma araçları, uçuşları durdurup iptal edildi, havalimanı kapatıldı ve ulusa terörizm uyarısı en üst seviyesine çıkarıldı. İŞİD saldırılardan sorumlu olduğunu iddia etti, ve Belçika basınında çıkan haberlere göre saldırılarla ilgili şüphelileri arama operasyonlar sürüyor.” Bu girişte haberde anlatılması gereken bilgilerin çoğunu özetlenmiştir.

Görüntülere bakıldığında farklı anlamlar çıkabilir, burada dikkat çekecek görüntülerden birincisi, saldırıların hemen ardından çekilen amatör videolarda insanların orada yaşadığı panik ve zor anları yansıtmaktadır. Ancak böyle görüntülerin yayılması teröristlerin amacı sağlar ve toplumlardaki teröre karşı korku daha da yükselmektedir. İki görüntü ise Brüksel’de yaşayan Müslüman kitlerin üzerine odaklanmış ve onları olayın bir parçası gibi gösteren görüntülerdir. Haberleri izlendiğinde hep camii, imam ve Müslüman sözcükleri geçmektedir.

2.Şematik Yapı

Durum

Haberin ana olayı, Belçika başkenti Brüksel’de bir grup terörist tarafından havaalanı ve metro istasyonunda üç patlama gerçekleştirilmiştir. Patlamada 34 kişi hayatını kaybetmiş ve 230’den fazla kişi yaralandı. Belçika devlet otoriteleri tarafından patlamalardan sonra tüm toplu taşıma araçları, uçuşları durdurup iptal edildi, havalimanı kapatıldı ve ulusa terörizm uyarısı en üst seviyesine çıkarıldı. Sonuçlar; patlamalarda birkaç kişinin öldürülmesi ve birçok kişinin yaralanması, ve ardından Brüksel’de tüm toplu taşıma araçları, uçuşları durdurup iptal edilmesi, havalimanı kapatıldı ve ulusa terörizm uyarısı en üst seviyesine çıkarılmasıdır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Al-kaide ve İŞİD gibi grupların, Avrupa ve ABD’de gerçekleştirdikleri birçok saldırıdan bahsedilmiştir. Özellikle de 2015’te Fransa’da yaşanan Charlie Hebdo ofisine saldırılması ve daha sonra Paris’in birçok yerinde yaşanan terör saldırılarından söz edilmiştir.

Yorum

Haberin kaynağı olarak; RTL Belgium, AFP, VTM, BFM TV, CC TV, Reuters, Youtube, Twitter ve kişilerin sosyal medyada paylaştığı birkaç videodan yararlanmıştır. Kanalın kendi muhabirleri olay yerinden bilgi aktarmışlar, ancak ilk görüntüler yukarıda belirtilen

kaynaklardan gösterilmiştir. Olayı tarafı olarak da Belçika devlet otoritelerinden gelen açıklamalara yer verilmiştir.

b.Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haberlerde kullanılan cümle yapılarına bakıldığında zaman hem aktif hem de pasif yapıya sahip cümleleri kullanıldığı görülmektedir. Fakat çoğunlukla pasif yapı üzerinde cümleleri kurulmuş: “Brüksel havalimanı ve metro istasyonu saldırılarında en az 30 kişi öldürüldü, ve 230 kişi yaralandı, terör saldırılarında en 34 kişi öldürüldü, Brüksel terör saldırıları ilgi birkaç kişi tutuklandı, tüm toplu taşıma araçları, uçuşları durdurup iptal edildi, havalimanı kapatıldı ve ulusa terörizm uyarısı en üst seviyesine çıkarıldı, iki patlama Brüksel havaalanı ve metro istasyonunu vurdu...”. Bu örnek görüldüğü gibi çoğu pasif cümle yapıları kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Sözcük Seçimleri

Bu çözümlemenin diğer örneklerinde görüldüğü gibi İslam ve Müslümanlardan ayrı bir şekilde terör olayları topluma anlatması Batı medyasında izlemek pek mümkün değil, çünkü haber hikayeleri tek bir tarafından değerlendirmekte, o da devlet yetkililerinden çıkan açıklamalardır. Bu haberde de sözcüklere bakıldığında ideoloji üretimi yapıldığı dikkat çekmektedir. “İslam, Müslümanlar, imam, camii, Şeria, Kur’an, İslam adına, Müslüman toplumu, aşırı İslami, cihat, cihatçı, radikal, radikal İslami terörizm, radikal İslam, radikal Müslümanlar”. Haberin sunumunda bu kelimelerin her birini defalarca kullanılması tesadüf değil kasıtlı olarak kullanılmıştır.

Tablo 10: CNN’in 22 Mart 2016’da Brüksel havaalanı ve metro istasyonu terör saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
İslam/Müslüman	44
Radikal	28
Camii	8
Kur’an	7
Cihat	5
İmam	5

Retorik

Haberlerin sunumunda verilen görüntüler temalara kanıt oluşturmaktadır. Retorik kurma açısından inandırıcı bilgi olarak yerlerin isimleri verilmesi ve olay yerini belirleyen harita da göstermek gibi önemli kanıtlara yer verilmiştir

3.2.3.3.2. Al-Jazeera English Haberlerin Çözümlemesi (22 Mart 2016 Brüksel Havaalanı ve Metro İstasyonu terör saldırıları)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Brüksel saldırılarında en az 34 kişi öldürüldü”

Bu başlığa bakıldığında, tam olarak nasıl bir saldırı olduğu veya Brüksel’in neresinde ve ne zaman, bu saldırıyı gerçekleştirdiğine dair enformasyon verilmemiştir. Bu da başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği göstermektedir. Sadece başlıkta değil spotlarda da enformasyon eksiltimine gidildiği anlaşılır, örneğin; “en az 34 kişi öldürüldü, birkaç kişi yaralandı”.

Görüntülere bakıldığında, patlamalarda yaralanan kişilerin resimleri, Brüksel havaalanı ve metro istasyonunda patlamaların yaşandığı ilk anlarındaki insanların paniğe kapıldığı gösteren görüntüler ve patlamalarda çok hasar gören yerlerin görüntüleri haber metnilerindeki anlatılan temalara kanıt oluşturmaktadır.

2. Şematik Yapı

Durum

Ana olayın sunumu haberde şu şekilde anlatılmış: Belçika başkenti Brüksel’de bir grup terörist tarafından şehrin havaalanı ve metro istasyonunda bomba saldırısı gerçekleştirilmiştir. Saldırıda en az 34 kişi öldürüldü ve birçok kişi de yaralandı, ve saldırıyı düzenleyen teröristlerden iki kişi öldürüldü. Bunların ardından Belçika devlet yetkilileri güvenliği en üst seviye çıkartmış, ve saldırıdan sorumlu olan teröristlerle ilgili soruşturma başlattı. Sonuçlar ise; Brüksel’de yaşanan saldırıdan sorumlu olan teröristler 13 Kasım 2015 Paris terör saldırısının arakasında olanlar arasında bağ olduğu öne sürülmüş, ve Daiş bu saldırıdan sorumlu olduğunu açıklamıştır. Avrupa’nın birçok ülkesinde terör tehlikesine karşı önlemler alınmış, özellikle bu Brüksel’de yaşanan olaylardan sonra daha arttırılmıştır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından bakıldığında, en çok 13 Kasım 2015’te Paris’te yaşanan terör saldırılarından bahsedilmiştir, çünkü Paris saldırılarından sorumlulardan birkaçı Belçika vatandaşı olduğu belirtilmiştir.

Yorum

Haber kaynağı olarak, sadece Euractiv, gösterilmiştir, onun dışında kanalın kendi muhabirleri olay yerinden bilgi aktararak haberleri sunulmuştur. Olay tarafı olarak ise Belçika devlet yetkililerinden gelen açıklamalara yer verilmiştir.

b.Mikro Yapı

Sentaktik özümleme

Cümle yapılarına bakıldığında, çoğunlukla aktif yapıya sahip cümleleri kullanıldığını anlaşılmaktadır. Örneğin, “İşİD, Brüksel havaalanı ve metro istasyonu bombaladığını söyledi, polis havaalanı patlamasında iki şüpheli öldürüldüğü, ve hala biri serbest olduğunu söyledi, polis bir şüpheli yakalamak için harekete geçti, şüpheli polisin sırt çantası çıkarma talebini yerine getirmedi ve böylece onu vurdular...”. Bu aktif yapı ile verilen cümlelere bakıldığında, genelinde polisin teröristlere karşı operasyonlarında yaptığı eylemlerle ilgili olduğu anlaşılır. Haberlerde sadece teröristlerin eylemi pasif yapı ile cümleler verilmiştir. Örneğin; “en az 34 kişi öldürüldü, 34 kişi öldürüldü ve birçok de yaralandı”. Bunlara benzer pasif yapı ile verilen birkaç cümle kullanılmıştır.

Sözcük Seçimleri

Diğer örneklerde görüldüğü gibi kelime seçimlerine bakıldığında, ideoloji üretimi yapıldığı görülmektedir. Özellikle İşlam’ı hedef alarak sunulduğu fark edilir, olay terör saldırısı olduğu belliyken bir şekilde İşlam dini olayla bağlı gösterilmektedir. Örneğin; “İşlam, Müşlüman, camii, İşlami okul, Alla hu Akbar, Müşlüman grupları, Müşlüman toplumu, cihat ve İşlamofobi.” Haberlerde, teröristler ve terör gruplardan bahsetmek yerinde, İşlam ve Müşlümanlar sorumlu olarak değerlendirilmesi ideoloji üretimine neden olmaktadır.

Tablo 11: Al-Jazeera English’in 22 Mart 2016’da Brüksel havaalanı ve metro istasyonu terör saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
İslam/Müslüman	23
Camii	5
Radikal	2

Retorik

Haber retorığı açısından bakıldığında, oldukça haberlerde inandırıcı bilgiler ve temalara kanıt oluşturacak önemli görüntülere yer verildiği görülmektedir. Aynı zamanda ölü ve yaralı kişilerin sayısı verilmesi ve saldırıların yaşandığı yerleşim yerlerin isimleri belirlemesi inandırıcılık açısından önemlidir.

3.2.3.3.3. France 24 English Haberlerin Çözümlemesi (22 Mart 2016 Brüksel Havaalanı ve Metro İstasyonu terör saldırıları)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Brüksel havaalanı ve metro istasyonu patlamalarında en az 34 kişi öldürüldü”

Diğer örneklerde görüldüğü gibi bu başlıkta da dönem, zaman gibi enformasyonlara yer verilmediği, bir enformasyon eksilimine gidildiği belirlenmiştir. “Brüksel havaalanı” genel bir bilgidir, bunun yerinde bu havaalanın adı verilebilirdi, bunula birlikte saldırının tam olarak ne zaman yapıldığına dair bilgi verilmemiştir. Dolayısıyla, başlıkta enformasyon eksilimine gidildiği anlaşılmaktadır.

İncelenen haberlerde kullanılan görüntülere bakıldığında haber anlatısında oluşturulmaya çalışılan temayı destekler nitelikte görsel malzemelerin kullanıldığı görülmüştür.

2. Şematik Yapı

Durum

Ana olayın sunumu, Belçika'da Brüksel Havalimanı ile AB kurumlarına yakın Maelbeek metro istasyonunda 3 ayrı saldırı düzenlendi. Saldırılarda 34 kişi hayatını kaybederken, 250 kişi de yaralandı. Brüksel'deki Zaventem Havalimanı'ndaki çifte saldırıda 14 kişi hayatına kaybetti. İntihar bombacısının gerçekleştirdiği saldırıda 100'den fazla da yaralı var. Brüksel'deki ikinci patlama Avrupa Birliği'ne ait kurumlara yakın olan Maelbeek metro istasyonunda gerçekleşti. 20 kişinin hayatını kaybettiği saldırıda 100'den fazla yaralı var.

Saldırıda bir Türk vatandaşının da yaralandığı iddia ediliyor. Sonuçlar ise; Patlama sonrası havalimanına giden metro seferlerinin durduruldu, havaalanı tahliye edildi ve uçuşlar iptal edildi. Zaventem Havalimanı'nda tüm uçuşlar durdurulurken, havalimanına gelmesi daha önce planlanan uçuşlar başka havalimanlara yönlendirildi. Zaventem Havalimanı 24 saat boyunca kapalı olacak. Saldırlardan sonra terör tehdidi seviyesi Belçika'da en üst düzeye çıkarılmıştı. Bu çerçevede Zaventem Havalimanı boşaltılmış, tüm seferler iptal edilmiş ve metro istasyonları kapatılmıştı. Belçikalı yetkililer, halka ikinci bir emre kadar oldukları yerlerde kalma çağrısında bulundu.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

İncelenen haberlerde ardalan ve bağlam bilgisine oldukça yer verildiği, olayların neden yaşandığına ilişkin izleyiciye az olsa da bir açıklama yapıldığı görülmüştür. Bu saldırı ile yakından ilgili olarak 2015'te Paris'te yaşanan Charlie Hebdo ofisine yapılan saldırı ve sonrasında Paris stadyumu ve konser salonu ve başka birkaç yerinde gerçekleşen saldırılardan bahsedilmiştir. Özellikle 2015 Kasım ayında Paris'in birçok yerinde yapılan saldırılardan sorumlu olan teröristlerden bazıları Belçika'dan Fransa'ya sızdıklarını tespit edilmiştir. Bu Brüksel saldırısı da arkasından Paris saldırılarından sorumlu kişilerden biri Salah Abdüsselam ismiyle bilinen bir terörist olduğunu düşünülmektedir. Tüm bu saldırıların sebebi, Avrupa'nın Suriye savaşına müdahale edilmesi olduğunu düşünülmektedir.

Yorum

Haberin kaynağı olarak, RLT Belgium ve France 2 kanalları kullanılmıştır. Ancak ilk görüntüler dışında tüm haberler kanalın kendi muhabirleri tarafından aktarılmıştır.

b. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haberde yer verilen cümlelerin yapılarına bakıldığında, çoğunlukla pasif yapıyla verildiği görülmüştür. Örneğin;

- İki patlama sesi duyuldu, ardından havaalanı boşaltıldı, birkaç sayıda kişi öldürüldü ve birkaç kişi yaralandı.

- Brüksel havaalanı ve metro istasyonu patlamalarında en az 34 kişi öldürüldü.

- Zaventem Havaalanının ayrılış salonu iki ölümcül patlamayla vuruldu.

- Çok sayıda yaralı, birçok patlamada korkunç bir katliam yaşandı.

Bu olayın sunumunda, haberlerin pasif yapıyla verilmesini tercih edildiği görülmüştür.

Sözcük Seçimleri

Haber metinlerinin tamamında, teröristleri “aşırılık ve radikal düşünceye sahip” Brüksel’de yaşayan, Müslüman toplumundan çıkan İslami militan ve cihatçı olarak tanımlanmıştır. “Müslüman, aşırılık ideoloji, radikal cihadizm, cihatçı” gibi, İslam ve Müslümanları hedef olarak gösterecek birçok sözcük kullanılmıştır.

“Biz ayrıca teröre karşı hareket etmeliyiz, radikal cihatçılık uzun bir mücadele olacak.”

“Eğer bugün Rakka ve Musul’a gidip vurduğunda cihatçıların daha önce Avrupa’da yaptıklarının ne değişti?”

Bunlara benzer birçok örnek verilebilir, şu kelimelerin her birinin birden fazla sayıda farklı haberlerde kullanılmıştır: “İslam, Müslüman, Radikal cihadizm, cihadı, cihatçı, İslami militan, aşırılık ideoloji, radikalist”.

Tablo 12: France 24 English’in 22 Mart 2016’da Brüksel havaalanı ve metro istasyonu terör saldırıları haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
Cihat	10
İslam/Müslüman	4
Radikal	3

3.2.3.4. 28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havalimanı Terör Saldırısı

3.2.3.4.1. CNN Haberlerin Çözümlemesi (28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havalimanı Terör Saldırısı)

a.Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “İstanbul havaalanında iki patlama ve silah sesi”

Habere konu olan olay sadece ana başlığa bakılarak anlaşılması mümkün değildir. “İstanbul havaalanı” ve “iki patlama ve silah sesi” ifadeleri genelleştirme örneklerdir.

Dolaysıyla İstanbul'un hangi havaalanında bu patlamalar ve silah saldırısı gerçekleştiğini başlıkta belirtilmemektedir. Ayrı dönem ve zaman gibi enformasyonlara da yer verilmemiştir. Haber girişinde olayı biraz daha detaylı anlatılmış, ama enformasyon eksiltilimine gidildiğini girişte de anlaşılır: “Bu gece ölümcül terör saldırısının son dakika haberi: Teröristler, bu akşam Türkiye'nin ana havalimanının uluslararası terminali vurdu. Bu ölüm saatinde, 28 kişi hayatını kaybetti, 60'tan fazla yaralandı, bu rakamlar artıyor. En azından üç intihar bombacısı saldırgan arasındaydı.”

Görüntülere bakıldığında, haber girişindeki cümlelerde anlatılan şiddet olayı tamamen yansıtmaktadır. İtfaiye arabaları, yaralıları taşıyan ambulanslar ve polis ve emniyet unsurları olay yerinde çok sayıda görünmesi ve diğer görüntüler giriş cümlelerindeki ifadelerle ile örtüşmektedir.

2.Şematik Yapı

Durum

Ana olayın sunumuna bakıldığında haber girişinin öne çıktığı görülmektedir. Sonuçlar ise; İstanbul'un Atatürk Havalimanı terminalinde terör saldırısı gerçekleştirildi 42'den fazla kişi öldürüldü ve 239'den fazla kişi yaralandı. Saldırdan sorumlu olan üç terörist, Rusya, Özbekistan ve Kırgızistan'dan geldiklerini belirtilmiştir. Diğer bir sonuç ise teröristler Suriye'ye gidip İŞİD'e katılmak için Türkiye'den geçmektedir.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

İŞİD ve PKK tarafından gerçekleştirilen birçok terör saldırısından bahsedilmiştir. Özellikle de Paris'te 13 Kasım 2015 yaşanan terör saldırıları ve Ankara ve İstanbul'da bu saldırıdan önce yapılan şiddetli eylemlerinden söz edilmesi dikkat çekmektedir.

Yorum

Haber kaynağı olarak; TRT World, CNN Türk, AFP TV, Haber Türk, Reuters ve Doğan Haber Ajansı gösterilmiştir. Tabii kanalın kendi muhabirleri de İstanbul'dan canlı olarak haber aktarmışlar, ancak ilk anların görüntüleri yukarıda belirtilen kaynaklardan aktarılmıştır. Olay tarafı olarak sadece Türkiye devlet yetkililerinden çıkan açıklamalara yer verilmiştir.

b.Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Bu haberlerde çoğunlukla aktif yapının kullanıldığı görülmektedir. Bu durumda cümlelerin öznelinin (teröristler) gücüne vurgu yapmaktadır: “terör saldırısında ölümlerin sayısı 42’ye yükseliyor, Türkiye’de terör saldırıları yükselmekte, teröristler İstanbul Havalimanında 41 kişi öldürdü, iki intiharıcı bombası İstanbul havalimanı vurdu, Teröristler, bu akşam Türkiye’nin ana havalimanının uluslararası terminali vurdu. Bu ölüm saatinde, 28 kişi hayatını kaybetti, 60’tan fazla yaralandı, bu rakamlar artıyor.” Bu cümlelerde görüldüğü gibi haberlerde çoğunlukla aktif yapıyı tercih edilmiştir.

Sözcük Seçimleri

Bu haberin kelime seçimlerine bakıldığında diğer örneklerde kullanılan sözcüklerin çoğunu burada yer verilmemiştir. Elbette haberlerde, “Müslümanlar, İslam, İslamcı, cihat ve cihatçı” gibi kelimeler kullanıldı aynı anlamda değil, çünkü diğer örneklerde bu teröristlerin “cihatçılar” olarak adlandırılmasında onların Batı’ya karşı bir İslami tehlike olarak vurgulanmıştır. Ancak bu saldırıda haber sunumunda değerlendirmelere bakıldığında Türkiye’nin o teröristlerin geçiş noktası olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 13: CNN’in 28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havaalanı terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
Cihat	6
İslam/Müslüman	5
İslamcı	3
Aşırılık	2

Retorik

Görüntüler retorik açısından incelendiğinde, haber metnlerinin söylemleriyle görüntüler arasında bir bağlantı ve tutarlılık olduğu göze çarpmaktadır. Ambulanslar, kurtarılan yaralılara sağlık ekiplerinin müdahaleleri, güvenlik ekiplerinin olay yeri inceleme çalışmaları, bir terörist polis tarafından etkisiz hale getirilmesi en fazla kullanılan görüntülerdir. Retorik kurma açısından, görüntüler dışında diğer önemli şey ise inandırıcı olarak rakamlar, yerleşimlerin isimleri ve olayı yerini belirleyen haritalar dikkat çekmektedir.

3.2.3.4.2. Al-Jazeera English haberlerin çözümlemesi (28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havalimanı Terör Saldırısı)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Türkiye patlamaları: Atatürk Havaalanında bir saldırı”

Haberin ilk saatinde yeterli bilgi edinmek kolay değil ama bu başlıkta fazla enformasyon eksiltilimine gidildiği anlaşılmaktadır. Saldırının ne zaman olduğu veya ne tür bir saldırı yada ne kadar ölü ve yaralı bıraktığı başlıkta belirlenmemektedir. Ancak spotlara bakıldığında biraz daha belirleyici cümleler kullanılmış; “Türkiye intiharcı patlaması, İstanbul’un ana havaalanında 36 kişi öldürüldü, -İstanbul havaalanında 41 kişi öldürüldü”. Bu spotlarda başlıkta verilen bilgilerden biraz daha belirleyici bilgiler olduğu söylenebilir. Haberin giriş cümlelerine bakıldığında, olay açık bir şekilde anlaşılmaktadır: “İstanbul Atatürk Havaalanının bir bölümünde patlama yaşandı. Patlamalar ve silah ateşi geceyi paramparça etmiş ve insanlar kafa karışıklığı ve korkuya kapandı.”

Görüntülere bakıldığında, haberlerde anlatılan temalara kanıt oluşturabilecek görüntüler olduğu söylenebilir. Olay yerinden çekilen görüntülerde; yaralılara acil müdahale etmek orada bulunan sağlık ekipleri ve ambulanslar, ve aynı zamanda polis ve güvenlik personelleri olay yerini kuşatmış olması temalara kanıt oluşturmuş görüntülerdir.

2. Şematik Yapı

Durum

Ana olayın sunumu, haberin giriş cümlelerinde anlatıldığı gibi belirtilen tarihte İstanbul’un Atatürk Havaalanının bir bölümünde teröristler tarafından hem bomba patlaması hem de silahlı saldırı yaşandı. O saldırıda en az 41 kişi öldürüldü ve yaklaşık 239 kişi de yaralandı. O sırada teröristler etkisiz hale getirildi ve saldırının hemen ardından polis ve güvenlik güçleri olay yeri kuşattı ve soruşturmalar başlatıldı. Sonuç ise; Türkiye’de güvenlik yok ve Türkiye’ye gelecek turistlere buraya gelmeyin her an başınıza bir şey gelebilir şeklinde teröristlerden bir mesaj olarak alınabilmektedir.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından bakıldığında, bu olaydan önce yakın zamanda Ankara ve İstanbul’da yaşanan terör saldırılarından bahsedilmiştir. Bunun dışında Türkiye’nin PKK ve İŞİD terör örgütleriyle mücadelesini vurgulanmıştır.

Yorum

Haberin kaynağı olarak, Doğan Haber Ajansı gösterilmiştir. Ancak ilk görüntüler dışında kanalın kendi muhabirleri tarafından enformasyonları aktarılmıştır. Olay tarafı olarak ise değer olaylarda görüldüğü gibi Türkiye devlet yetkilileri tarafından gelen yorum ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

b.Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haberlerde kullanılan cümle yapılarına bakıldığında, çoğunlukla pasif yapıya ait cümleler kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; “Türkiye intiharcı patlaması, İstanbul’un ana havaalanında 36 kişi öldürüldü, -İstanbul havaalanında 41 kişi öldürüldü, -İstanbul Atatürk Havaalanının bir bölümünde patlama yaşandı, Patlamalar ve silah ateşi geceyi paramparça etmiş ve insanlar kafa karışıklığı ve korkuya kapandı.”

Sözcük Seçimleri

Sözcük ve kelime seçimleri açısından bakıldığında, diğer örneklerde kullanıldığı ifadelere yer verilmemiştir. Bu örnekte teröristlerden söz edilirken, çoğunlukla silahlı kişi, intiharcı, PKK ve İŞİD terör grupların üyeleri olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 14: Al-Jazeera English’in 28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havaalanı terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan Sayısı
Kürt Grubu/PKK	7
İŞİD	3

Retorik

Retorik kurmak açısından bakılırsa yukarıda belirtilmiş olan temalara kanıt oluşturacak görüntüler önem taşımaktadır. Bunun yanında inandırıcılık açısından da ölü ve yaralıların sayılarını vermek önemlidir. “en az 41 öldürüldü, 239 kişi yaralandı.”

3.2.3.4.3. France 24 English haberlerin çözümlemesi (28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havalimanı Terör Saldırısı)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “ Patlamalar İstanbul’un Atatürk Havaalanını vurdu, en az 28 kişi öldürüldü”

Bu başlıkta yeterince gerekli bilgilerin verilmediği görülmektedir. Çünkü genelleştirici ifadeler kullanılmış, örneğin; Patlamalar, İstanbul’un Atatürk Havaalanını, nasıl patlamalar ve kim yaptıklarına dair hiç belirlenmemi ve aynı zamanda İstanbul’un Atatürk Havaalanının neresinde bu Patlamalar gerçekleştirildiğini açıklanmamıştır. Dolayısıyla, bu başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği anlaşılmaktadır. Fakat spot veya alt başlıklarda biraz daha belirleyici ifadeler kullanıldığı görülmektedir: “İstanbul Havaalanında en az 32 ölü, 88 yaralı, - İstanbul havaalanında, bir intihar bombası ve silahlı saldırıda 41 kişi öldürüldü, 239 yaralandı”. Bu iki alt başlıkta gelen bilgiler ana başlıktaki genel ifadeleri açıklamaktadır.

Görüntülere bakıldığında, patlamalar ve silahlı saldırının gerçekleştiği ilk anlar güvenlik kamerasının çekiminden alınan görüntüler olayı açık bir şekilde anlatmaktadır. Bu görüntülerde hem olay yerinde bulunan ve tehlikeden kaçmaya çalışan kişiler hem de teröristleri görülmektedir. Saldırı sonrasındaki görüntülerde yaralılara acil müdahale ve yardım için gelen sağlık ekipleri bulunmaktadır. Ve güvenlik güçleri tedbirlerini artırmak için fazla sayıda polisler de olay yerini kuşattılar. Nitekim, görüntüler haberlerde anlatılan temalara kanıt oluşturmaktadır.

2. Şematik Yapı

Durum

Ana olayın sunumu, İstanbul Atatürk Havalimanı’nda terör saldırısı yaşandı. IŞİD mensubu olduğu öğrenilen 3 terörist, Dış Hatlar Terminali’nde çevreye ateş açtı, ardından da üzerlerindeki bombaları patlattı. Saldırıda 42 kişi hayatını kaybederken, 238 kişi yaralandı. Patlamalar sonrasında olay yerine çok sayıda polis, itfaiye ve sağlık ekibi sevk edildi. Sonuçlar ise; Güvenlik güçleri, havalimanının tüm giriş ve çıkışlarını kapattı. Saldırı nedeniyle bir

günlük yas ilan edildi. Uçaklarda bekleyen yolcular da tahliye edildi. Polis ekipleri, olayın ardından bölgedeki güvenlik tedbirlerini artırdı.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi, açısından bakılırsa, bu olayın haberleri sunumunda, Türkiye'de özellikle İstanbul ve Ankara'da bu saldırıdan önce yakın tarihte yaşanan terör saldırılarından bahsederek bu dönemde Türkiye'de hem PKK hem de İŞİD örgütleri tarafından terör saldırılarını arttığı vurgulandı.

Yorum

Kanalın Türkiye'de bulunan kendi muhabirinde enformasyonları aktarmıştır. Ancak ilk görüntüler şu kaynaklardan aldığı göstermiştir: Haberin kaynağı olarak, Haber Türk TV, Doğan Haber ajansı, Cihan TV, CC TV. Olay tarafı olarak Türkiye devlet yetkililerinden gelen açıklamalara yer verilmiştir.

b. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haberlerde kullanılan cümle yapılarına bakıldığında hem aktif hem pasif yapıyı kullanılmıştır. Olayın taraflarına göre pasif ya da aktif yapıyı daha çok tercih edilmediği görülmektedir: “İki patlama İstanbul’un Atatürk Havaalanını vurdu, İstanbul Havaalanında en az 32 ölü, 88 yaralı, - İstanbul havaalanında, bir intihar bombası ve silahlı saldırıda 41 kişi öldürüldü, 239 yaralandı, - İŞİD, Ekim ayında Ankara’da 100’den fazla kişi öldürdü ”

Sözcük Seçimleri

Kelime seçimleri açısından olaya yaklaşıldığında bu saldırının haberleri sunumu diğer olaylardan çok farklı olduğu anlaşılmaktadır. Seçilen sözcükler şöyle: İntihar saldırısı, PKK militanları, İŞİD örgütü ve Cihatçı kelimeleri kullanılmıştır. Burada cihatçı kelimesi de Türkiye'nin ABD koalisyonunu girdiği için "cihatçılar" bu saldırılar düzenlediği ve Türkiye'ye karşı eylemler başlattığını vurgulamak için kullanılmıştır.

Tablo 15: France 24 English’in 28 Haziran 2016, İstanbul Atatürk Havaalanı yaşanan terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
--------	-------------------

İŞİD	24
Kürt Militan	8
Cihatçı	2

Retorik

İncelenen haberlerde, Görüntüler, sayısal veriler, alıntılar ve pek çok unsur haberlerin inandırıcılığını artırmak ve izleyicinin haber anlatışıyla verilen ana temayı içselleştirmesini sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Haberi sunarken verilen görüntüler, haberde verilmek istenen temayı anlatan önemli bir unsur olarak ele alınmaktadır. Görüntülerde teröristlerin kendileri havaya uçurmadan önce elinde otomatik silahla dolaşırken, ve onlardan birini polis tarafından vurulurken gösterilmiştir. Öte yandan olay yerinde bulunan kişilerin teröristlerin tehlikesinden kaçarken ve yaralıların hastaneye kaldırılırken ve hayatını kaybeden bireylerin aileleri ağlarken çekilen tüm bu görüntüler haber anlatışında kurulan şiddet temasını desteklemiştir.

Haber metinlerinde inandırıcılığı artırmak için sayısal verilere de başvurulduğu tespit edilmiştir: “İstanbul Havaalanında en az 32 ölü, 88 yaralı, - İstanbul havaalanında, bir intihar bombası ve silahlı saldırıda 41 kişi öldürüldü, 239 yaralandı”.

3.2.3.5. 14 Temmuz 2016 Nice Terör Saldırısı

3.2.3.5.1. CNN Haberlerin Çözümlemesi (14 Temmuz 2016 Nice Terör Saldırısı)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Fransa, Nice’te terör saldırısında ölü sayısı 84”

Bu başlıkta fazla genelleştirme veya kurgulama yapılmadığı görülmüştür. Ancak dönem ve zaman gibi enformasyonlara yer verilmemiştir. Alt başlıklara bakıldığında biraz daha fazla enformasyon verildiği görülmektedir. “Fransız terör saldırısında 84 ölü, 200’den fazla yaralı, tatilini yapan 84 kişi öldürüldü, 200’den fazla kişi yaralandı...”, hala başlıkta enformasyon eksilimine gidildiği anlaşılmaktadır. Haber girişinde biraz daha detaylı bilgi verilmiş: “Fransa yetkililerine göre; Fransa, Nice’te kamyon şoförü bir terörist tarafından 84 kişi öldürüldü. Ölüler arasında 10 çocuk bulunmaktadır. Yaralıların bir kısmı izdihamda saldırıdan kaçmaya çalışanlar tarafından ezilmiştir.” Bu kısa girişte Fransız devlet yetkililerin açıkladığı bilgileri

ile haberi özetlenmiş ama hala olayın nasıl ne zaman olduğu ve kimin yaptığı haber girişinde yer almamıştır.

Görüntüler açısından, çekilen ilk amatör video olayı tamamen açıklamaktadır. Terörist kamyonu ile insanları nasıl ezip çektiği, ve polisin onu öldürme anı ve sonrası olay yerindeki ölülerin cesetleri ve hastaneye kaldırılan yaralıların resmi, orada yaşanan saldırının her şeyi belirtmektedir.

2.Şematik Yapı

Durum

Bu haberde ana olayın sunumu haberin girişinde verildiği gibi; 14 Temmuz Fransız ulusal gününde Nice'te kalabalığın içerisine giren bir kamyon 10'u çocuk 84 kişiyi ezerek öldürdü. Saldırgan polis tarafından vurularak etkisiz hale getirildi. Ancak haberde ideoloji üretimi yapıldığı ana olayın sunumunda anlaşılmaktadır. Fransa devlet yetkilileri saldırıganın daha önce terör eylemleri ile hiç ilişkisi olmadığını söylerken, haber sunucusu şu soruyu sormuş: “saldırıdan sorumlu olan bir Müslüman olduğu farz ediliyor, bu aşamada neden yetkililer radikal İslam’ın sınıflandırmakta zorlanıyor!?”. Aslında kanalın kendi muhabirlerinden gelen enformasyon şöyle diyor: “Güvenlik güçleri tarafından tanınıyordu, ancak yalnızca esasen küçük suç ihlali ve cinayet sabıkası olması bağlamındadır. Fransız medyasının özellikle dindar biri olmadığı ve usullü bir Müslüman olmadığı ve namaza dikkatini vermediğini, kitlesel olarak katılımı olmadığını, vücut geliştirme ile daha çok ilgilendiğini söylüyor. Ve Fransız medyası, onun derinden rahatsızlık çeken bir kişi olduğunu söyledi. Bu aşamada, belki de Omar Mateen ile ve Orlando'da gördüğümüz modele daha fazla uyma potansiyeline sahip psikolojik rahatsızlıklardan bahsediyoruz. Bu durumda bile, bunun dini olarak motive olduğuna dair daha fazla gösterge olduğunu söyleyebilirim.”

“Babası Tunus'ta röportaj yaptı ve oğlunun çok sinir bozucu bir şekilde birden çok sinir krizi geçirdiğini ve çok fazla şey kırdığını söyledi. Onunla aynı binada yaşayan insanlara göre; karısının onu bıraktığı zaman, bu tür bir şeye girmişti. Fransız basınında çıkan haberlerde ayrıca kendi çocuğunun doldurulmuş oyuncakına da saldırdı. Bu tam bir çılgınlık içinde, bu, psikolojik çerçevesinin, radikal ideoloji tarafından motive edildiği, yeniden yapılanmaya kadar kesin bir kanıt olmadığı için, birazcık bir resim veriyor. Bu açıkça çalışma hipoteziydi, ancak henüz bunu anlatmadılar.”

Sonuçlar; birinci sonuç, Nice'te kalabalığın içerisine giren bir kamyon 84 kişiyi ezerek öldürülmesi ve ardından da polisin onu öldürülmesidir. İkincisi, saldırganın bir İslamcı terörist olarak sınıflandırılmasıdır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Haberlerde yeterince Ardalan ve bağlam bilgisi verilmemiştir. Sadece Fransa'da 18 ay içerisinde bu gerçekleştirilen üçüncü terör saldırısı olduğunu vurgulanmıştır.

Yorum

Haberlerde dış kaynağı olarak şu: AFP, BFM TV, France 2, Reuters, Fox News, Youtube ve Twitter, kaynakları kullanılmıştır. Olay tarafı olarak da diğer örneklerde görüldüğü gibi devlet yetkililerin açıklamalarına yer verilmiş ve söylemi onun üzerinde kurulmuştur.

b.Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Cümle yapılarına bakıldığında çoğunlukla pasif yapıyı kullanıldığı anlaşılmaktadır: “bir kamyon şoförü terörist tarafından 84 kişi öldürüldü, 200’den fazla kişi yaralandı, Yaralıların bir kısmı izdihamda saldırıdan kaçmaya çalışanlar tarafından ezilmiştir, saldırıdan sorumlu olan bir Müslüman olduğu farz ediliyor...”. Cümlelerde özneleri belirtilmemiş, belki de önemini göstermemek için ya da öznenin belli olduğunu düşünerek pasif yapıyı kullanmaya tercih edilmiştir.

Sözcük Seçimleri

Saldırgan teröristin Fransız yetkililere göre dindar bir Müslüman olmaması ve psikolojik sorunları olması ve adli sicili olması vs. tüm bunlara rağmen sözcük seçimlerinde Müslümanlar veya İslam’ı hedef gösterilmiştir: “İslam, Müslüman, Şeria, camii, İslam toplumu, radikal İslam, radikal İslamcı, köktencilik ve aşırı”, bular gibi birçok Müslümanları kastedilen kelimeler seçilmiştir. Burada ideoloji üretiminden kaçınılmadığı belli olmaktadır.

Tablo 16: CNN’in 14 Temmuz 2016 Nice terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
İslam/Müslüman	12

Radikal İslam	3
Radikal	3
Aşırılık	2

Retorik

Video görüntüler haberde yer verilen temalara kanıt oluşturmuştur. Bunun yanında yerleşim ve bazı kurbanların isim ve resimlerini verilmesi inandırıcılık kurmuştur.

3.2.3.5.2. Al-Jazeera English haberlerin çözümlemesi (14 Temmuz 2016 Nice Terör Saldırısı)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Fransa saldırıları; Nice’te bir kamyon, kalabalığın içine girerek 80 kişi öldürdü”

Bu başlığa bakıldığında, haber başlığında verilmesi gereken çoğu enformasyon verildiği anlaşılmaktadır. Ancak bu enformasyonları yeterli olmaya bilir, çünkü dönem ve zaman gibi önemli bilgilere yer verilmemiş ve ne tür saldırı olduğunu da belli değil haber girişinde bu bilgileri görülebilir; “Fransa’da Bastille (ulusal) günü kutlayan bir havai fişek gösterisini izleyen kalabalığa doğru bir kamyon yüksek hızda sürüldü. Bu Nice sahilindeki en popüler yerlerden birinde yaşandı, kaçmaya çalışan insanlara ateş eden sürücü birkaç metre ileri gitti, ama polis onu öldürmeyi başardı, ancak ölüm oranı korkunçtu ve küçük çocuklar da dahil olmak üzere 100’den fazla kişi yaralandı ve kamyonun içinde çok silah ve el bombası bulundu.” Bu girişte verilmesi gereken önemli bilgilerden sadece saldırının türü belirlenmemiş, çünkü bu haberin ilk saatinde Fransa güvenlik güçleri tarafından bile henüz bilinmemektedir. Dolayısıyla, bu haberin girişinde fazla enformasyon eksilimine gidilmediğini görülmektedir.

Görüntülere bakıldığında, yerde yatan kurbanların cesetleri, yaralılara müdahale etmeye çalışan sağlık ekipleri ve ambulanslar, saldırı esnasında insanların kamyonundan kaçmaya çalışırken çekilen amatör video görüntüler, polisin kamyon sürücüsünün öldürdüğü anların görüntüleri olayın korkunç şiddetini açıklar, ve haber metnindeki anlatılan temalara kanıt oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu görüntüler teröristlere karşı insanların korku ve paniklerini artacak ve teröristler için bedava propaganda olabilecek görüntüler olduğunu söylenebilir.

2.Şematik Yapı

Durum

Ana olayın sunumu haberin girişinde anlatıldığı görülmektedir. Nice’te bir kamyon sürücüsü terörist tarafından 84 kişi ezilerek öldürüldü ve 100’den fazla kişi de bu saldırıda yaralandı. Ardından polis onu öldürmeye başardı. Sonuçlar ise; saldırıdan sorumlu olan teröristi bir İslamcı olarak tanımlanmasıdır. Ancak haberde verilen bilgilere göre onun dindar biri olmadığını açıklar, ama yine de İslamcı olarak sınıflandırılmıştır. Haberde onu şöyle tanımış: “Psikiyatrik sorunları olan bir alkol bağımlısı ve kadınlara düşkün olduğuna dair pek çok kanıt olmasına rağmen İslamcı bir teröristti. Amcası sadece bir Müslüman olduğunu söyledi: “O namaz kılmıyor, Ramazanı görmezden geliyor, domuz eti yiyor, yalıtılmış olması muhtemeldir. Hiç bir katılımı yoktur fakat yakın zamanda bir Cezayir camisine gitmiş olduğunu duymuştum ama o asla camiye gitmedi ve Müslümanların değerlerine dair hiçbir düşüncesi yoktur.” Burada saldırgan kişinin nasıl biri olduğu bilmeleri rağmen İslamcı bir terörist olarak tanımlamışlar, bu durum ideoloji üretime neden olmaktadır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi, haberlerde yeterince verilmemiştir. Olaydan sorumlu olan teröristin geçmişi ile ilgili az bilgi verilmiş ama bir terörist olarak değil, psikiyatrik ve psikoloji sorunları olan biri olarak tanımlanmıştır. Onun doğrudan bir terör örgütü ile bağlantısı olup olmadığı ile ilgili bilgi verilmemiştir.

Yorum

Haber kaynağı olarak kanalın kendi muhabirleri kullanmıştır. Ancak ilk görüntüler bazı kişilerin paylaştığı videolar gösterilmiştir. Olay tarafı olarak ise Fransa devlet yetkililerinden gelen açıklamalara yer verilmiştir.

a.Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haberlerde kullanılan cümle yapılarına bakıldığında, hem aktif hem de pasif cümle yapıları kullanıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin; “Nice’te bir kamyon, kalabalığın içine girerek 80 kişi öldürdü, kamyondaki kişi öldürüldü, polis onu öldürmeyi başardı, Bu Nice sahilindeki en popüler yerlerden birinde yaşandı, kaçmaya çalışan insanlara ateş eden sürücü yüzlerce

metre ileri gitti, küçük çocuklar da dahil olmak üzere 100'den fazla kişi yaralandı ve kamyonun içinde çok silah ve el bombası bulundu, Nice'te bir kamyon kalabalığın arasına sürünerek 84 kişi öldürdü...” burada öznenin belli veya gizli olması kişi ya da tarafa göre seçilmediğini anlaşılmaktadır. Ancak çoğunlukla kamyon sürücüsü teröristin insanları nasıl öldürdüğünü anlatan cümlelerde aktif yapıyı kullanıldığı görülmektedir.

Sözcük Seçimleri

Haberlerde kullanılan sözcüklere bakıldığında genelde nasıl bir ideoloji üretime gidildiği anlaşılmaktadır. Ana olayın sunumunda belirtildiği gibi saldırıdan sorumlu olan bir Müslümandı ve medya olayı İslam ve Müslümanlarla bağlamak için önemli kanıttır. Haberlerde seçilen kelimeler bunu açıklamaktadır. Örneğin; “İslam, Müslüman, camii, radikal, İslami köktencilik, İslamcı terörist, radikal İslami ideoloji, radikal cihatçı terörist, cihatçı terörizm, aşırılık” bu sözcükleri terör haberlerinde kullanılması bazı medya araçlarına göre görünse de tarafsız bir şekilde olaya bakıldığında bu kelimeler ideoloji üretime neden olmaktadır.

Tablo 17: Al-Jazeera English'in 14 Temmuz 2016 Nice terör saldırısı haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
Radikal	5
İslam/Müslüman	4
İslamcı	4
Cihat	2
Camii	2

Retorik

Haberin retorik kurmak açısından bakıldığında, görüntüler haberlerde yer verilen temalara kanıt oluşturmuştur, ve habere kanalın muhabirlerinin kendileri tanık olmuştur. Bu nedenle görgü tanıklarında ifadelere gerek görülmemiştir. Bunun yanında ölü ve yaralıların tam sayısını vermek, kanalın kendi muhabirleri olay yerinden yaptığı saldırı ile ilgili tüm görüntüleri içeren raporlar inandırıcılık kurmuştur.

3.2.3.5.3. France 24 English Haberlerin Çözümlemesi (14 Temmuz 2016 Nice Terör Saldırısı)

a. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: “Nice şehrinde, bir kamyon saldırısında en az 73 kişi ölü, ve 100 kişi yaralı”

Bu başlıkta oldukça gerekli bilgiler verilmiştir. Bir başlıkta verilmesi gereken zaman dışında tüm enformasyonları aktarılmıştır. Burada enformasyon eksiltiminden bahsetmek gerekirse başlıkta sadece saldırının zamanı tam olarak belirlenmemiştir. Onunla birlikte saldırının ne tür bir saldırı olduğuna dair bilgi verilmemiş, ancak henüz yetkililer tarafından saldırıyı sınıflandırılmamış olduğu için söz konusu olmaz. Fakat spota bakıldığında daha belirleyici enformasyonlar verildiği anlaşılır: “Nice’te terör saldırısı, Fransa ulusal gününde bir kamyon kalabalığı içine sürünerek 84 kişi öldürdü”. Bu spot cümlesinde, hem saldırının zamanı belirlenmiş hem de kurbanların sayısı arttığı açıklanmıştır.

Görüntülere bakıldığında, Nice’te korkunç bir terör saldırısı yaşandığı anlaşılır, ve saldırıdan sorumlu olan İŞİD terör örgütü de amacına ulaşmış olduğu söylenebilir, çünkü teröristler genelde toplumlarda panik, korku ve güvensizlik yaratmak eylemlerini gerçekleştirirler, Nice şehrindeki saldırıdan tam bunu yaşanmıştır. İnsanlar kamyonlardan kaçmak için birbirlerine bile ezip geçiyorlardı, herkes kendini kurtarmak için dağılmış hatta bazı kişiler nereye gideceklerine bile bilmiyorlar. Dolayısıyla görüntüler, hem ezilerek öldürülen kişilerin yolda bulunan cesetlerin görünümü hem de kurtulmaya çalışan insanların görüntüleri korkunçtu.

2. Şematik Yapı

Durum

Ana olayın sunumu, Fransa’nın Nice kentinde dün gece kamyonla binlerce insanın arasına dalan saldırgan, 84 kişinin ölümüne neden oldu. Saldırıda 202 kişi yaralandı; 52’sinin durumu ağır. Kamyon, binlerce insanı 14 Temmuz Fransa Ulusal Günü (Bastille Günü) kutlamaları kapsamındaki havai fişek gösterisini izlediği sırada hedef aldı. Hızla ilerleyen kamyon yaklaşık 2 km boyunca onlarca insanı altına alarak ezdi. Etrafta çok sayıda çocuk vardı. İçişleri bakanlığınca saldırının ertesi günde yapılan açıklamada, ölü sayısının 84’e ulaştığı ve 100’ü aşkın yaralıdan 18’inin durumunun ağır olduğu belirtildi. Saldırgan vurularak öldürülürken kamyonun kasasında bazıları sahte silah ve patlayıcılar bulundu. Ülkede olağanüstü hal üç ay daha uzatıldı. Sonuçlar ise; İŞİD’in Paris’teki eş zamanlı saldırılarının ardından uygulamaya alınan olağanüstü hal, ülke genelinde üç ay daha uzatıldı.

Ayrıca ülkede üç günlük ulusal yas ilan edildi. Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, ülkesinin ‘İslamcı terör tehdidi altında’ olduğunu ve Suriye ile Irak’taki operasyonlarını artıracaklarını söyledi.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından bakıldığında, Fransa’nın başkenti Paris’te 07 Ocak 2015’teki Charlie Hebdo ofisine yapılan saldırıdan bu Nice’te yaşanan saldırıya kadar Fransa’da gerçekleşen tüm terör saldırılarından söz edilmiş, ve terör saldırıları ile ilgili bir rapor sunulmuştur.

Yorum

Haberin kaynağı olarak, BFMTV, France 2 ve bazı kişilerin sosyal medyada paylaştığı görüntüleri gösterilmiştir. Ancak ilk görüntülen dışında haberler kanalın kendi muhabirlerinden gelen bilgileri sunulmuştur. Olay tarafı olarak ise Fransa hükümetinden gelen yorum ve açıklamalara yer verilmiştir.

b. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Olayın sunumunda haberlerde kullanılan cümle yapılarına bakıldığında, hem aktif hem de pasif yapıyı kullanıldığı görülmektedir. Cümlelerin yapılarını seçiminde olay tarafına bakmaksızın tarafsız bir şekilde kullanıldığı anlaşılır çünkü hem terörist hem de kurbanların ölümünü pasif cümlelerle verilmiştir: “Nice şehrinde, bir kamyon saldırısında en az 73 kişi ölü, ve 100 kişi yaralı, - Nice’te terör saldırısı, Fransa ulusal gününde bir kamyon kalabalığı içine sürünerek 84 kişi öldürdü - Sürücü vurularak öldürüldü, - Sürücü polis tarafından öldürüldü,”

Sözcük Seçimleri

Seçilen kelimelerin hepsi İslam dini ile bağlı sözcükler olduğu sadece saldırıdan sorumlu kişinin Müslüman olduğu için değil, cihat kavramın terörden farksız gördükleri içindir. Çünkü haberlerde cihat kelime terör kavramın yerinde kullanılmış, ve İŞİD gibi terör örgütleri de eylemleri Allah yaptıkları düşünülmektedir. Dolayısıyla, şu sözcükler haberlerde çok sayıda kullanılmıştır: “İslam, Müslüman, Kur’an, camii, Alla hu Akbar, radikal İslam, cihatçı, radikal cihatçı, İslami suçlu organizasyonlar, İslami saldırı, cihatçı gruplar, cihadı fonksiyon, İslamcı terörist, İslami aşırılık, İslamcı radikalizm, İslami terörist organizasyonlar, cihadı ideoloji,...”.

Nice saldırısından sorumlu kişi; bir cihatçı olarak bilinmiyor, o dindar biri olmadığı söyleniyor, sürücü dindar biri değil, camiye giden bir kişi olarak tanınmıyor, onun komşuları o hiç bir camide görünmediğini söylediler”. Bu ifadelerde ideoloji üretimine başvurulduğu açık bir şekilde anlaşılır, saldırgan kişinin Müslüman olması otomatik olarak İslamcı terörist olacağı anlamına gelmez, çünkü hiç bir delil olmadan dindar olmayan biri dinin adına eylemini yapmış demek yanlış bir düşünce olabilir.

Tablo 18: France 24 English’ın 14 Temmuz 2016 Nice’te yaşanan terör saldırısının haberlerinde en çok kullanılan sözcükler

Kelime	Kullanılan sayısı
Cihat/Cihatçı	31
İslam/Müslüman	17
Radikal	12
İslamcı/İslami	9
Radikal İslam	7
İslami Terör	5

Retorik

Haber sunumlarında anlatılan temalara kanıt oluşturacak çok görüntü kullanılmıştır. O görüntülerin ne tür görüntüler oldukları yukarıda belirtilmiştir. İnandırıcı bilgiler olayın yaşandığı bölgenin haritası saldırının tam olarak nerede olduğu, hangi noktadan başlayıp nerede durdurulduğunu belirten harita gösterilmiştir. Elbette saldırının sonrasında ölü ve yaralıların tam sayısı da verilmiştir.

Sonuç:

Fransız Devriminden sonra terör kavramının ortaya çıkmasından bugüne kadar farklı tarihsel dönemlerde kendisi göstermiştir. Tarih boyunca teröristler farklı strateji ve yöntemler kullanarak eylemlerini sürdürmüştür. Çalışmada belirtildiği gibi terör, Fransız Devriminden günümüze yaklaşık dört veya beş dönemden geçerek küresel hale gelmiştir. 1980’li yılların sonu 1990’lı başlarından sonra şiddete başvuran bazı İslami gruplar ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerden en çok bilineni El- Kaide örgüt olmuştur. El- Kaide 1990’lı yılların sonu ve 2000’li yılların başlarında birçok şiddetli terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde New York’ta yaşanan kanlı saldırı, terör tarihinde adeta bir dönüşüm noktası olmuştur. Bu saldırılar hem ABD halkında hem de dünya üzerinde bir dönüşüm yaşatmıştır. 11 Eylül 2001 terör saldırılarının genel kapsamlı incelenmesi, 11 Eylül’ün ABD ve çevrelerine etkisi, İslamofobi kavramının kökeni, 11 Eylülle değişen dünya düzeni ve başta ABD’nin savunduğu yeni dünya düzeni kavramının ortaya çıkışı bu çalışmanın temel argümanlarını oluşturmaktadır. 11 Eylül 2001 saldırıları, dünya tarihi açısından önemli kırılma noktalarından biri olarak, uluslararası sistemi doğrudan etkileyen büyük bir değişim sürecinin başlamasına da neden olmuştur.

11 Eylülde yaşananlar ve sonrasında gelişen olaylar hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. Bazıları, genellikle, ABD kaynaklı açıklamalara bakarak bu saldırıyı El Kaide terör örgütüyle birlikte Usame Bin Ladin tarafından ABD’ye yönelik yapılmış bir terörist faaliyeti olduğunu, bu nedenle ABD’nin bu saldırıya karşı ‘meşru müdafaa’ hakkının olduğunu ve bu amaçla Afganistan ve Irak gibi ülkelerde operasyon yapmasının doğru ve haklı olduğunu ileri

sürmüştür. Radikal İslamcılarının eylemleri Batı ülkelerinde ise İslam karşıtlığının artmasına, İslamofobi'den beslenen aşırı sağcılarının da güç kazanmasına neden oluyor. Amerikan bankalarının bombalanmasından sonra gündeme gelmiştir ve ardından 11 Eylül saldırılarının yaşanmasıyla özellikle batı medyasının ve birçok yazarın bilinçsiz belki de bilinçli derecede kullanmasıyla karşımıza çıkmıştır²²¹. Sonuçta her ne kadar 11 Eylül ve sonrasındaki terör saldırılarını gerçekleştirenler Müslüman olsa da bu durum İslam dinine ya da Müslümanların tamamına acımasızca eleştirilmesine neden olamaz.

Bu çalışmada, televizyon kanallarının terör haberleri sunumunda İslam'a karşı önyargılı ideoloji, yeniden üretiminde oynadığı rol saptanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, CNN, Al-Jazeera English ve Fransa 24 English kanalları, 7 Ocak 2015 Paris Charlie Hebdo terör saldırısı, 13 Kasım 2015 Paris Stadyumu, Bataclan konser salonu ve şehrin birçok yerinde yapılan terör saldırıları, 22 Mart 2016 Brüksel havaalanı ve metro istasyonu saldırıları, 28 Haziran 2016 İstanbul Atatürk Havaalanı saldırısı ve 14 Temmuz 2016 Nice terör saldırısı, tüm bu olaylarla ilgili yayınlanan haberleri incelenmiştir.

Çalışmada haberin söyleminde yer alan ideolojik unsurların ortaya konulabilmesi için, Teun A. Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli kullanılmıştır. Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli haberin yapısını ve ideolojik sunumunu ortaya koyması, diğer yaklaşımlardan daha kapsamlı ve sistematik bir yaklaşım sunması açısından tercih edilmiştir.

Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modelinde başlıklar, haber girişleri, spotlar, ana olay vb. unsurlar yer alması haberlerin analiz edilmesini kolaylaştırmaktadır. Genel olarak incelenen haberlerde, makro yapı analizi açısından bakıldığında, başlıklar, spotlar ve girişlerde çoğunlukla genelleştirme ve kurgulama yapıldığı saptanmıştır. Haberlerde verilen görüntüler ise, anlatılan temalara kanıt oluşturmaktadır. Şema açısından bakıldığında, her haberde ana olayın sunumu ve sonuçları açık bir şekilde anlatılmıştır.

Haber metinlerindeki en önemli unsurlardan biri de haberlerde ardalın ve bağlam bilgisine yer verilmiş olmasıdır. Ardalan ve bağlam bilgisi olayların sosyal ve politik yönünü gösterirken, olayların neden yaşandığına ilişkin bir sorunun sorulmasını da sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, incelenen haberlerde, Charlie Hebdo ofisine yapılan saldırı dışında tüm

²²¹ Abdurrahman Yazıcı, İslam Hukukunda Cihad: "İslami Terörizm" ve "Kutsal Savaş" Kavramlarına Eleştirel Bir Yaklaşım (Jihad in Islamic Law and Criticism of "Islamic Terrorism" and "Holy War" Terms), Academia, 2015, s.8

eylemlerin haberleri sunumunda, içinde eylemleri yaşandığı ülkelerin İŞİD'e karşı savaşa katılmaları, olayların yaşanmasının nedeni olarak gösterilmiştir. Charlie Hebdo ofisine yapılan saldırının haberleri sunumunda ise; derginin daha önce Peygamber Muhammed'in resmi çizmesi, nedensel ilişki olarak açıklanmıştır.

Söz konusu kanalların haber kaynağı gösterme yöntemleri birbirinden farklı olsa bile hepsi dış kaynaklardan alınan görüntüler haberleri sunarken o kaynakları göstermiştir. Örnek seçilen kanallar tüm olayları sunumunda sadece olay tarafı olarak, saldırıların yaşandığı ülkelerinin hükümetleri tarafından gelen yorumlara yer verilmiştir.

Mikro yapı çözümlemesine gelindiğinde, sentaktik çözümlemede haberlerde kullanılan dil söz konusu olacaktır. İncelenen haberlerde cümle yapılarına bakıldığında farklı derecelerde hem aktif hem de pasif yapıya sahip cümleler kullanıldığı görülmüştür. Başka yandan bakıldığında, haberlerde kullanılan tüm cümle yapılarının kısa, anlaşılır ve basit olduğu görülmüştür.

Sözcük seçimleri açısından değerlendirildiğinde kanalların farklı ideolojik atmosferlere sahip olmasına rağmen benzer ifade ve kavramlar kullandıkları tespit edilmiştir. Haberlerde kullanılan ideolojik terimler, 11 Eylül saldırıları sonrasında Batı'da çok kişi ve kurum tarafından kullanılan, özellikle medyada ve siyasi ortamlarda ve hatta bilimsel çalışmalarda bile kaleme alınan ve giderek yaygınlaşan "İslami terör, cihat, İslam, Müslüman ve İslamofobi" gibi ifadeler öne çıkmaktadır. Retorik kurma açısından bakıldığında, tüm haberlerin sunumunda görüntüler, inandırıcı bilgiler ve görgü tanıklarının ifadeleri haber metinlerinde anlatılan temalara kanıt oluşturacak bir şekilde sunulduğu görülmüştür.

Çalışmada, bu televizyon kanalların terör haberleri sunumunda, şiddetli eylemlerden sorumlu olan teröristleri, "İslamcı terörist veya cihatçı" olarak tanımladıkları görülmüştür. İstanbul Atatürk Havaalanında yapılan eylemi hariç, diğer tüm olaylarda teröristleri "özgür Batı Dünyasının" değerlerine karşı "kana susamış aşırı ideolojiye sahip İslamcı militan" olarak tanıtılmıştır. Ancak, İstanbul'un Atatürk Havaalanında gerçekleşen olayın haberleri sunumunda, eylemden sorumlu teröristleri, PKK veya İŞİD'in üyeleri ve intiharcı terörist olarak tanıtılmıştır. Bu televizyon kanallarının terör haberleri sunumunda ne kadar tarafsız ve objektif olmaya çalışırsa da, Batı'da yaygın olan, her terör eyleminde Müslümanları sorumlu olduğunu düşünen ve İslam'ı suçlayan ideolojiden kaçamadıkları ya da kaçınmak istemedikleri açıkça anlaşılmaktadır. Kanallar, farklı siyasal çizgileri temsil etmesi ve farklı ideolojik atmosferlere sahip olmasına rağmen, haberleri üzerinde yapılan çözümlemede; haberlerin

genelinde izleyiciye belirli bir çerçevede sunulduğu ve “İslami terörizm” kavramının yeniden üretildiği tespit edilmiştir.

İncelenen haberlerde görüldüğü üzere şiddetli bir eylem yaşandığında, yapılan eylemin terör eylemi olup olmadığını bakmak yerine olaydan sorumlu kişinin kimliğine bakılır, eğer bir Müslüman olursa hemen terörist olduğunu açıklanır, o kişi Müslüman olmadığı kesinleşirse onun psikoloji sorunları olduğu söylenir. Buna ek olarak, bir Müslüman teröristin özellikle Batı Avrupa veya ABD gibi Müslüman olmayan bir toplumda bir saldırı gerçekleştirirse, “bir İslami saldırı veya cihat hareketi” olarak ele alınmaktadır. Ancak bir Müslüman teröristin çoğunlukla Müslümanların bulunduğu toplumda şiddetli eylem yaparsa sadece bir intiharcı ya da kendi hükümetine karşı çıkan bir devrimci olarak tanımlanmaktadır. İncelenen haberlerde bunu açıkça görülmüştür. Örneğin; İstanbul’un Atatürk Havaalanında yapılan saldırının haberlerinde, diğer örnek haberleri sunumunda kullanılan sözcükleri kullanılmamıştır. 14 Temmuz 2016’da Nice şehrinde gerçekleştirilen saldırıdan sorumlu terörist, söz konusu tüm kanalların haberlerinde bu şahsın hiçbir “İslami” terör grubu ile bağlantısı bulunmadığı, kendisi dindar biri olmadığı ve psikolojik sorunları olduğu belirtilmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen “bir cihatçı militan ve İslamcı terörist” olarak tanımlanmıştır. Böylece incelenen haberlerde, 11 Eylül 2001’den sonra Batı’da yaygınlaşan “İslami terör” kavramı göz önünde bulundurarak terör olayları “İslami terör, cihat hareketi...” olarak algılanmıştır.

Aslında terör eylemlerinin “İslami” olarak haberleştirilmesi, en çok Batı Dünyasının güvenliğini tehlikeye atan eylemlerle sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde siyasetçilerin çözemediği sosyal ve ekonomik sorunların halkın gündeminden çıkarmak ve kamuoyu kendi çıkarlarına yönlendirmek amacıyla dünyanın genelinde terörü daha çok siyasi maksatlar için kullanılmaktadır.

Söz konusu haber kanalları terör haberlerinin sunumunda doğru bir habercilik uygulaması sergilemediklerini söylemek gerekir. Tüm olaylarda elde edilen bilgilerin doğru olup olmadığını sorgusuzmadan devlet yetkililerinden gelen tek taraflı enformasyonlara yer verilmektedir. Aynı zamanda şiddetli eylemlerden sorumlu teröristler Müslüman/İslamcı olabilir veya olabileceğini düşünülmektedir gibi tahmini ifadeler kullanılmaktadır. Bu durumda televizyon kanalların objektif olmadıkları görülmektedir.

Bu terör haberleri sunumunda örnek seçilen kanallar arasındaki burada sunulabilir birkaç benzer ve farklılıklar bulunmaktadır. Söz konusu kanallar bu terör saldırılarının haberleri sunumunda hem benzer hem de farklı yöntemleri kullandıklarını söylemek gerekir. Bu

bağlamda, bu kanalların terör haberleri sunumunda tespit edilen benzerlikleri şöyle özetlenebilir:

1. Üç kanalın, sayıca farklı olsa da aynı sözcükler ve benzer ifadeler kullandıkları tespit edilmiştir. Burada Al- Jazeera English'in de diğer kanallardan farklı olmadığı dikkat çekmektedir.
2. Söz konusu kanallar, Müslümanları ne kadar terörden ayırmaya çalışmışsa da terör eylemleriyle bağlantılı bir şekilde göstermiştir.
3. Terörü, İslam dini ile bağlantı olarak görmek veya terör saldırılarında Müslümanları suçlu olarak gösterme çabası ideolojinin yeniden üretiminde bu kanalların da önemli bir rol oynadığını göstermektedir.
4. Bu kanallar, tüm örneklerde olayın tek tarafı olarak devlet yetkililerinden gelen yorum ve değerlendirmelere yer vermiştir.
5. Üç haber kanalında da genel olarak, haber sunumlarında ideolojik kavramları kendileri kullanmak yerine terör eylemlerini analiz eden, yorumlayan kişilerce veya siyasetçiler tarafından dile getirilen terimlere yer vermeyi tercih etmiştir.

Ayrıca bu kanalların terör haberlerini sunumlarında da farklı yönleri göze çarpmaktadır. Bu farklılıkları şöyle özetlemek mümkündür:

1. Her kanalın haber sunumlarında sıklıkla kullandığı sözcüklere bakıldığında, CNN ve Al- Jazeera English kanalları terör saldırıları bir şekilde İslam ve Müslümanlar ile bağı olan bir güvenlik meselesi olarak vurgulamış, France 24 English kanalı ise bu saldırıları cihat hareketi olarak haberleştirmiştir.
2. Yayınlanan haberlere bakıldığında kanalların haber verme yöntemleri farklı olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, incelenen haberlerde Al- Jazeera English kanalın haberleri çoğunlukla muhabir tarafından hazırlanan haberlere öncelik tanımış, France 24 English kanalın haberleri stüdyodan daha çok analiz edip değerlendirmelerle vermiş, CNN ise, çoğu zaman bu iki yöntemi de kullanmıştır.
3. Olaylar kapsamında seçilen kanalların yayınladığı haber sayılarına bakıldığında farklılıkları göze çarpmaktadır. Tablo 3'te görüldüğü gibi en çok haber veren kanal France 24 English olmuş ve ardından CNN ve Al- Jazeera English kanalları gelmektedir.

Son olarak, farklı siyasal çizgileri temsil ettiği ve farklı ideolojik bakış açılarına sahip olduğu düşünülen kanalların haberleri üzerinde yapılan çözümlemede; haberlerin genelinde

izleyiciye belirli bir çerçeve içerisinde sunulduğu, “İslami terör ve cihat” gibi kavramların yeniden üretildiği tespit edilmiştir. CNN, Al-Jazeera English ve Fransa 24 English kanalları, 7 Ocak 2015 Paris Charlie Hebdo terör saldırısı, 13 Kasım 2015 Paris Stadyumu, Bataclan konser salonu ve şehrin birçok yerinde yapılan terör saldırıları, 22 Mart 2016 Brüksel havaalanı ve metro istasyonu saldırıları, 28 Haziran 2016 İstanbul Atatürk Havaalanı saldırısı ve 14 Temmuz 2016 Nice terör saldırısı, tüm bu olayları bağlamında, İslam’ı ve Müslümanları suçlu/sorumlu ve birinci derece hedef gösterme algısı ideolojinin yeniden üretilmesine katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- [1] Acar, Ü. (2012). Adan Zye terörizm. Ankara: Kripto Yayınları.
- [2] Adams, N. (2003). Terrorism & oil, Oklahoma: PennWell Corporation.
- [3] Alexander, Y. (1999). Terrorism in the twenty- first century, threats and responses, depaul Bus, L.J., vol. 12.
- [4] Allan, S. (2009). The Routledge Companion To News and Journalism. London, New York: Routledge.
- [5] Anderson, S. K. and Sloan, S. (2009). Historical Dictionary of Terrorism. 3rd edition, Maryland, ABD: The Scarecrow Press, Inc.
- [6] Archetti, C. (2013). Understanding Terrorism in the Age of Global Media. London: Palgrave Macmillan.
- [7] Aslan, Kemal. (2004). Haber Nasıl Okunur?. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi,
- [8] Aydın, N. (2009). Küresel terör ve terörizm. İstanbul: Kum Saati Yayınları
- [9] Aydın, N. (2013). Kişisel ve kurumsal iletişim teknikleri. İstanbul: Kemer Yayınları.
- [10] Aziz, A. (2010). İletişime giriş. İstanbul: Hiperlink yayınları.
- [11] Bakali, N. (2016). Islamophobia_ Understanding Anti-Muslim Racism through the Lived Experiences of Muslim Youth. Rotterdam: The Netherlands, Sense Publishers.
- [12] Baker, P. and Ellece, S. (2011). Key Terms in Discourse Analysis. London, New York: Continuum International Publishing Group.
- [13] Bal, H. (2013). İletişim sosyolojisi. Ankara: Sentez Yayıncılık.

- [14] Bal, M. A. (2003). Savaş stratejilerinde terör, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- [15] Baran, S. J. (2013). Introduction to Mass Communication. Eighth edition, New York: McGraw-Hill.
- [16] Bayraklı, E. and Hafez, F. (2015). European İslamophobia Report. İstanbul: Seta
- [17] Bayram, N. vd. (2007). Toplum ve iletişim. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi
- [18] Bosch, F. (2015). Mass Media and Historical Change, Translated by Freya Buechter, New York and Oxford, Berghahn Books.
- [19] Brecher, B. Devenney, M. and Winter, A. (2010). Discourses and Practices of Terrorism. Taylor & Francis, Routledge.
- [20] Buckley, M. and Fawn, R. (2003). Global Responses to Terrorism: 9/11, Afghanistan and beyond. London, New York: Routledge.
- [21] Carr, J. (2016). Experiences of Islamophobia- Living with racism in the neoliberal era, Oxford, Routledge
- [22] Centre of Excellence Defence Against Terrorism. (2007).The Media: The Terrorists' Battlefield. Ankara, Turkey: IOS Press.
- [23] Chaliand, G. and Blin A. (2007). The History of Terrorism From Antiquity to Al Qaeda. (Translated by Edward Schneider, Kathryn Pulver, and Jesse Browner), University of California Press.
- [24] Crowley, D. ve Heyer P. (2011). İletişim tarihi. Çev. Berkay Ersöz, Ankara: Siyasal kitabevi.
- [25] Çulhaoğlu, Metin. (1998). İdeolojiler Alanı ve Türkiye Örneği, Ankara: Öteki Yayınevi
- [26] Defleur, M. L. and Dennis, E. E. (1998). Understanding Mass communication. 6th edition, Boston- New York: Houghton Mifflin Company.
- [27] Demiray, U. vd., (2007). Genel iletişim. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- [28] Devran, Yusuf. (2010). "Haber, Söylem, İdeoloji. İstanbul: Başlık Yayın Grubu

- [29] Dursun, Ç. (2001). TV Haberlerinde İdeoloji, Ankara: İmge Kitabevi,
- [30] Eagleton, T. (2005). İdeoloji, 2. Baskı, Çev: M. Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları,
- [31] Erdoğan, İ. (2005). İletişimi Anlamak. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- [32] Ergil, D. (1991). Terörizmin mantığı ve hedefi, Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, c 46, Ocak- Haziran 1991, No: 2.
- [33] Esposito, J. L. and Kalın, İ. (2011). Islamophobia The Challenge of Pluralism in the 21st Century. New York, Oxford: Oxford University Press, Inc.
- [34] Fairclough, N. (2003), “Dil ve İdeoloji”, Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji, Çev: B. Çoban, Edt: B. Çoban ve Z. Özarslan, s. 155- 173, İstanbul: Su Yayınları,
- [35] Fiske, J. (2003). İletişim Çalışmalarına Giriş, 2. Baskı, Çev: S. İrvan, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları,
- [36] Gökçe, O. (2006). İletişim Bilimi; İnsani ilişkilerinin Anatomisi. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- [37] Gunter, B. (2015). The Cognitive Impact of Television News. the United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- [38] Gümüsoğlu, F. (2006). Terör Şiddet ve Toplum, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- [39] Güngör, N. (2009). İletişime giriş. Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları.
- [40] Hanson, R. E. (2013). Mass Communication: Living in a Media World, University of Nebraska at Kearney, 4th edition, California, SAGE Publications Ltd.
- [41] Hasan, T. ve Kemal, Y. M. (2003). Genel iletişim. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- [42] Hyland, K. and Paltridge, B. (2011). The Continuum Companion To Discourse Analysis. London, New York: Continuum International Publishing Group.
- [43] İlhan, S. (2002). Terör: Neden Türkiye?. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınevi.
- [44] İnal, A. (1996). Haberi Okumak, İstanbul: Temuçin Yayınları,

- [45] İnuğur, M. N. (2011). Basın ve Yayın tarihi. İstanbul: Der yayınları.
- [46] Jackson, L. B. (2018). Islamophobia in Britain- The Making of a Muslim Enemy. Palgrave Macmillan.
- [47] Kazaz, M. (2007). Televizyon spor haberleri. İstanbul: Nüve kültür merkezi yayınları.
- [48] Laqueur, W. (1987). The age of Terrorism, Boston: Little Brown.
- [49] Law, R. D. (2009). Terrorism A History, Cambridge: Polity Press.
- [50] Law, R. D. (2015). The Routledge History of Terrorism, New York, Routledge
- [51] Lee, J. H. (2010). Paul's Gospel in Romans: A Discourse Analysis of Rom 1:16–8:39, The Netherlands: Koninklijke Brill NV.
- [52] Lewis, J. (2005). Language Wars: The Role of Media and Culture in Global Terror and Political Violence. London: Pluto Press.
- [53] Lull, J. (2001). Medya İletişim Kültür, Çev: N. Güngör, Ankara: Vadi Yayınları, Coward, Rosalind ve Ellis, John. (2008). Dil ve Maddecilik, Çev: V. Kılınç, İstanbul: Toroslu Kitaplığı,
- [54] Maras, M. H. (2013). The CRC Press Terrorism Reader, Boca Raton, CRC Press.
- [55] Marthoz, J. P. (2017). Terrorism and the Media. Paris, UNESCO.
- [56] Martin, G. (2017). Terörizm: kavramlar ve kuramlar. (Çev. İ. Çapcıoğlu ve B. Metin), Ankara: Adres Yayınları
- [57] Mehmet, S. D. (1997). Uluslararası terör, Türkiye ve PKK, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- [58] Obe, J. (2008). Introduction To Mass Communication. Nigeria: National Open University of Nigeria.
- [59] Onay, Y. (2009). Etki odaklı hareket Terör, İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.
- [60] Özer, Ö. (2008). “İdeolojik Atmosferin Kapsama Alanı: Bozüyük Olaylarının Ortadoğu ve Ülkede Özgür Gündem Gazetelerinde Sunumu Örneğinde Haber Söyleminde

Yapılan İdeolojik Üretime İlişkin Yeni Bir Çözümleme”, Türkiye’de Sivil İtaatsizlik Toplumsal Hareketler ve Basın (Der: E. Dağtaş). Ankara: Ütopya Yayınevi: 377–432.

[61] Özer, Ö. (2011). Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri, Konya: Literatürk Yayınevi.

[62] P. Wilkinson. (1974). Political Terrorism, London: Macmillan Education.

[63] Paltridge, B. (2012). Discourse Analysis An Introduction 2nd edition, London, New York: Bloomsbury.

[64] Philip, S. (2012). Al Jazeera English : global news in a changing World. New York: Palgrave Macmillan

[65] Pulat Tacar, Y. (1996). Terör ve Demokrasi, Ankara, Bilgi Yayınevi.

[66] Ramberg, I. (2004). Islamophobia and its consequences on Young People European Youth Centre Budapest 1–6 June 2004, Seminar report, Hungary: Council of Europe.

[67] Salur, Hüseyin. (2009). Küresel Çağda Din ve Terör, Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları.

[68] Schaap, G. (2009). Interpreting Television News. Berlin: Walter de Gruyter.

[69] Schultz, B. (2015). Broadcast news producing. California: Sage Publications, Inc.

[70] Seib, P. and Janbek, D. M. (2011). Global Terrorism and New Media- The post-Al Qaeda generation. New York: Routledge.

[71] Shoemaker, P. ve Reese, S. D. (2002). “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi” Medya Kültür Siyaset, Der: S. İrvan, Ankara: Alp Yayınevi, s. 127-181

[72] Sloan, S. vd. (2006). Terrorism: The Present Threat in Context. Oxford - New York: Berg.

[73] Spencer, G. (2005). The Media and Peace, From Vietnam to the ‘War on Terror’. 1st editio, New York: Palgrave Macmillan.

[74] Stritzke, W. G. K. vd., (2009). Terrorism and Torture: An Interdisciplinary Perspective. New York: Cambridge University Press.

[75] Şen, O. (2017). 21. Yüzyılın Başlangıcında Terörizmle Stratejik Mücadele, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım San. Ve Tic. Ltd. Şti.

[76] Topal, A. H. (2005). Uluslararası terörizm ve terörist eylemlere karşı kuvvet kullanımı, İstanbul: Beta basım ve yayım dağıtım A.Ş.

[77] Turow, J. (2014). Media Today: Mass Communication in A Converging World. 5th edition, New York.

[78] Van Dijk, T. A. (1988). News as Discourse. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

[79] Wilkinson P. (2006). Terrorism Versus Democracy. 2. Basım, Taylor & Francis, Routledge.

[80] Wilkinson, P. (2006). Terrorism Versus Democracy: The Liberal State Response, Second Edition, New York, Routledge.

[81] Yahya, H. (2002). İslam Denounces Terrorism, England: Amal Press.

[82] Yazıcı, A. İslam Hukukunda Cihad: "İslami Terörizm" ve "Kutsal Savaş" Kavramlarına Eleştirel Bir Yaklaşım (Jihad in Islamic Law and Criticism of "Islamic Terrorism" and "Holy War" Terms), Academia, 2015.

[83] Yorke, İ. (2000). Televizyon News. Fourth edition, Oxford, Focal Press.

İnternet siteleri

[1] <https://www.france24.com/en/company>

[2] <https://www.turkcebilgi.com/cnn>

[3] <https://www.aljazeera.com/aboutus/>

[4] <http://www.kuranvesunnetyolunda.com/?p=601> (June 11, 2013)